

Elina Martikainen

KIIVA LUKEA!

Analyysi Lastenkirjainstituutin lukemiskyselystä
2019

Sisällys

JOHDANTO.....	4
Aiempi tutkimus	5
Keinoja lukuharrastuksen virittämiseksi.....	6
Sosiaalinen media muuttaa lukemistottumuksia	8
Lapsi ja nuori lukijana	9
Lukemisen ja koulumenestyksen yhteys	11
Kirjallisuuskasvatus.....	12
TUTKIMUKSEN TOTEUTUS JA TUTKIMUSETIIKKA.....	13
VASTAAJAT JA PÄÄTULOKSET	14
Naisten ja miesten lukutottumukset.....	16
VASTAAJAT IKÄRYHMITÄIN	17
Pienimmät vastaajat.....	17
Innokkaat iltasadun kuuntelijat: 4–6-vuotiaat	18
Pienet filosofit: 7–9-vuotiaat.....	19
Kaikenlaisia kirjoja: 10–12-vuotiaat.....	22
Kirjojen rakastajat ja vihaajat: 13–15-vuotiaat	24
Yksilölliset lukijat: 16–19-vuotiaat.....	28
Innokkaat nuoret aikuiset: 20–29-vuotiaat	29
Lasten parhaaksi lukijat: 30–39-vuotiaat	31
Ahkerat kirjaston käyttäjät: 40–49-vuotiaat	33
Innostava isovanhemmuus: 50–59-vuotiaat	35
Iäkkäimmät vastaajat.....	37
ESIIN NOUSSEITA TEEMOJA.....	39
Miten usein luetaan.....	39
Koulu kirjallisuuskasvattajana	41
Kirjasto lukemaan innostajana	43
Muut lukuhetket.....	45
Lukuvinkit	47
Erilaiset kirjamieltymykset	49
Kirjasuosikit	54
ERILAISET LUKIJAPROFIILIT	58
Tavoitteelliset, innokkaat ja vastahakoiset lukijat	58
Vastahakoisetkin lukijat lukevat, jos ehtivät	62
Aiheet, joista kaivataan hyviä lastenkirjoja	63
Lukemaan innostajat	66

Mistä on hyvät lukuhetket tehty	69
JOHTOPÄÄTÖKSET	70
KIRJALLISUUTTA.....	71
LIITE 1. VASTAAJIEN LEMPIKIRJAT	74
LIITE 2. KYSELYN VASTAAJIEN KOTIPAIKKAKUNNAT	94
LIITE 3. TILASTOA.....	95

JOHDANTO

Lukumyönteisyys on maassamme itsestään selvää. Suomessa vallitsee laaja yksimielisyys siitä, että lasten ja nuorten olisi hyvä harrastaa lukemista. Lukemisen hyödyt ovat moninaiset ja lukukipinän sytyttämiseksi löytyy helpostikin sata syytä, joista loppu viimein paras syy on lukea silkasta lukemisen nautinnosta¹. Samalla tiedostetaan se valitettava asia, että innostusta lukemiseen ei välttämättä löydy. Lasten ja nuorten ajankäytöstä kilpailee moni muukin harrastus. Lapsille esimerkiksi suositellaan liikuntaa kahdesta kolmeen tuntia päivässä. Vastaavaa olisi mahdotonta kuvitella lukemisen kohdalla: ”Olethan muistanut lukea tänään kolme tuntia?” Silti pienikin päivittäinen lukuhetki on hyväksi.

Lasten- ja nuortenkirjallisuuden lukemistutkimukselle on ajankohtainen ja polttava tarve 2020-luvun Suomessa. Kiva lukea! -lukemiskyselyssä, joka toteutettiin syys–lokakuussa 2019, selvitettiin lasten- ja nuortenkirjallisuuden mahdollisuuksia lukemisharrastuksen ylläpitäjänä ja innostajana. Kyselyn toteutti Lastenkirjainstituutti, joka on valtakunnallinen lasten- ja nuortenkirjallisuuden sekä lastenkirjateoksen edistämisen ja tiedotuskeskus.

15-vuotiaiden lukutaitoa on tutkittu kansainvälisessä PISA-tutkimuksessa kolmen vuoden välein. Viimeisimmän PISA 2018 -tutkimuksen tulokset julkistettiin joulukuussa 2019 eli samaan aikaan Kiva lukea! -kyselyn vastausten analyysivaiheen kanssa. PISA-tutkimus osoittaa, ettei suomalaisten tarvitse välttämättä viettää unettomia öitä lasten lukutaidon vuoksi, sillä Suomi on edelleen parhaiden maiden joukossa. Suomalaisnuorten lukutaito on kansainvälisesti vertaillen erinomaisella tasolla ja esimerkiksi parempi kuin muissa Pohjoismaissa. Huolestuttavaa sen sijaan on, että yhä useampi suhtautuu kielteisesti lukemiseen. Suomi on niiden maiden joukossa, jossa kiinnostus lukemiseen on vähentynyt eniten. Tutkimukseen osallistuneista 15-vuotiaista pojista 63 % vastasi, että hän lukee vain, jos on pakko; tytöistä 39 %. Lukemisen ilon herättäminen uudelleen onkin yksi tulevien vuosien tavoitteista Suomessa.²

¹ Helovuori 2016.

² Leino & al. 2019, 20, 86, 127.

Suomalaisnuorten lukemisharrastuksesta on tehty pitkittäistutkimusta 1960-luvulta lähtien. Vuonna 2009 ilmestynyt Pirkko Saarisen ja Mikko Korkiakankaan teos *Lukemaan vai tietokoneelle?* on mainitun pitkittäistutkimuksen tuorein teos. Sen pääaineisto kerättiin vuonna 2002 ja sitä verrattiin vuosikymmenen välein 1960-luvulta alkaen toteutettuihin lukemistutkimuksiin kuudella suomalaisella paikkakunnalla (Helsinki, Loimaa, Seinäjoki, Ilomantsi, Oulu ja Rovaniemi). Eniten huomiota herätti tulos, että 14–15-vuotiaiden poikien lukeminen on vuosikymmenten saatossa tasaisesti vähentynyt. Vuoden 2002 aineistossa lähes puolet heistä ilmoittaa, ettei lue kirjoja vapaa-ajallaan. Kaikkein innokkaimpia lukijoita ovat 11–12-vuotiaat tytöt mutta saman ikäryhmän pojista noin 10 % ei lue kirjoja, samoin 14–15-vuotiaista tytöistä 10 % on luopunut lukemisesta.³ Viimeisimmän PISA-tutkimuksen tulokset viittaavat siihen, että kielteinen asenne on vuosien varrella vain voimistunut. Vahvin yhteys lukutaidon tasoon on juuri kaunokirjallisuuden lukemisella, mutta vain noin 17 % suomalaisnuorista lukee kaunokirjallisuutta omaksi ilokseen useita kertoja kuukaudessa.⁴

Saarisen ja Korkiakankaan edellisessä tutkimuksessa *Ihanaa vai pitkäväteistä* (1998), jonka kyselyaineisto oli kerätty vuonna 1992, oli jo alustavasti havaittu poikien vähenevä kiinnostus lukemiseen. Tällöin ilmeni, että vähän lukeville nuorille kaunokirjallisuudella ei ole merkitystä. He eivät välttämättä ymmärrä lukemaansa, virkkeet ovat heille liian pitkiä ja monimutkaisia, kirja kokonaisuudessaan on liian pitkä ja pitkästyttävä. Heidän vanhempansa eivät harrasta lukemista ja kirja häviää kilpailussa muiden harrastusmahdollisuuksien ja internetin sisältöjen kanssa.⁵ Vuoden 2002 aineistossa korostui poikien mieltymys tietokoneisiin harrastuksena, kun taas tytöt harrastivat mieluummin lukemista.⁶

Äidinkielenopettaja Asta Kotirannan opinnäytetyö 13–15-vuotiaiden kirjallisista mieltymyksistä vuodelta 1997 osoittaa, että nuoret lukijat siirtyvät yläasteikäisinä nuortenkirjoista aikuisten kirjoihin, tytöt hieman varhemmin kuin pojat. Tyttöjä alkaa kiinnostaa seurustelusta, tunteista ja rakkaudesta kertova kirjallisuus, poikia aikuisten jännityskirjallisuus. Poikien on tyttöjä vaikeampaa löytää itselleen mieleisiä kirjoja ja heillä on kielteisiä ennakoasenteita nuortenkirjoja kohtaan. Kotirannan positiivinen havainto oli, että kielteiset asenteet muuttuivat monen kohdalla lukemisen myötä myönteisemmiksi.⁷

³ Saarinen & Korkiakangas 2009, 159.

⁴ Leino & al. 2019, 90–91.

⁵ Saarinen & Korkiakangas 1998, 190–191.

⁶ Saarinen & Korkiakangas 2009, 165–166.

⁷ Kotiranta 1997, 115–117; Johanna Kaario on tehnyt samansuuntaisen havainnon 11–12-vuotiaitten kohdalla: Osa lapsista syrjäytyy lukemisharrastuksesta sen vuoksi, että ei osaa valita mieleistään luettavaa. Toisin kuin 13–15-vuotiaita, 11–12-vuotiaita aikuisten kirjat eivät vielä kiinnosta, ks. Kaario 2002, 105, 109.

Keinoja lukuharrastuksen virittämiseksi

On erikoista, että Suomessa 15-vuotiaiden melko kielteinen asenne lukemiseen yhdistyy siihen, että heidän hyvää lukutaitoaan on säännöllisesti kehuttu kansainvälisessä vertailussa. Vuosikymmenestä toiseen suomalaisnuoret pärjäävät lukutaitoa mittaavissa testeissä hyvin eli he ovat lukutaitoisia, ymmärtävät kohtalaisen hyvin lukemansa ja koko maan kattavan kirjastolaitoksen ansiosta kaikilla on mahdollisuus löytää itselleen sopivaa lukemista. Saarinen ja Korkiakangas nostavat esiin erään opetukseen liittyvän piirteen, joka voi olla tämän ristiriitaisen asetelman taustalla: kouluopetus keskittyy tutustuttamaan oppilaita maailmankirjallisuuteen sekä kansallisen kulttuurin helmiin mutta klassikoista ei välttämättä synny nuorille sellaisia lukuelämyksiä kuin teoksista, jotka olisivat lähempänä heidän omaa elämänpiiriään.⁸ Tämä on todennäköisesti seikka, jonka nykypäivän opettajat jo työssään tiedostavat ja koettavat löytää kultaisen keskitien vanhojen klassikkojen ja nuorten uusien suosikkiteosten välimaastossa.

Viime vuosina koulujen mahdollisuutta tukea lasten ja nuorten lukuharrastusta on edistetty merkittävästi. Suomen Kulttuurirahasto on rahoittanut Lukuklaani-hanketta, jossa kaikille Suomen ala- ja yläkouluille on jaettu kirjapaketti koulujen kirjavalikoiman uudistamiseksi ja monipuolistamiseksi. Lastenkirjainstituutti on ollut mukana hankkeen toteuttamisessa. Yläkoulun lukupaketit jaettiin samana syksynä 2019 kuin Kiva lukea! -kysely toteutettiin, alakoulun lukupaketit vuotta aiemmin. Onkin mielenkiintoista nähdä, onko instituutin kyselyssä havaittavissa Lukuklaani-hankkeen vaikutusta lasten ja nuorten lukemiseen. Suomen Kulttuurirahaston Lukuklaani-hankkeen tutkimusosuudessa on tutkittu laajasti koulussa lukemista ja julkaistaan artikkeleita, opinnäytteitä ja kartoituksia lasten ja nuorten lukuharrastuksen tukemiseksi⁹.

2000-luvulla lapsia ja nuoria on myös entistä aktiivisemmin innostettu kirjojen pariin kirjavinkkaritoiminnan myötä. Selkeää näyttöä ei kuitenkaan ole sen puolesta, että kirjavinkkaus lisäisi yläkoululaisten innokkuutta lukea kaunokirjallisuutta tai lainata heille vinkattuja kirjoja.¹⁰ Ilmeisesti kirjavinkkaus löytää otollisimman maaperän alakouluikäisistä tytöistä, jotka jo ennestään suhtautuvat lukemiseen myönteisesti. Kirjavinkkauksen tulisi olla säännöllistä, jotta se saisi lasten ja nuorten lukuharrastuksen kannalta aikaan pysyviä tuloksia.¹¹ Myös tämä on Kiva lukea! -kyselyn kannalta kiinnostava aihepiiri: mahtaako kukaan vastaajista mainita nimenomaan kirjavinkkausta lukuinnostuksensa sytyttäjäksi. Periaatteessa kuka tahansa voi toimia esimerkiksi ystävilleen kirjavinkkarina ja yksi lukemiskyselyn monivalintakysymyksistä liittyi osaltaan juuri siihen, mistä vastaajat lukuvinkkejä saavat.

⁸ Saarinen & Korkiakangas 1998, 186, 191.

⁹ Ks. blogs.helsinki.fi/lukuklaani/tutkimustulokset.

¹⁰ Marttinen 2017, 64, 67, 72–73. Marttisen kyselyssä vain kolmasosa vastanneista 8-luokkalaisista ilmoitti harrastavansa lukemista.

¹¹ Ronkainen 2001, 66–67.

Sosiaalinen media muuttaa lukemistottumuksia

Lukeminen sosiaalisen median aikakaudella ei välttämättä ole vähentynyt vaan muuttanut muotoaan. Se, mikä on vähentynyt, on keskittymistä vaativien pitkien tekstien lukeminen. Pitkän tekstin lukemiseen painettu kirja sopii kuluttajien mielestä älylaitteita paremmin. Sosiaaliseen mediaan sisälle kasvanut diginatiivi sukupolvi ei ilmeisesti opi hahmottamaan laajempia tekstikokonaisuuksia ja rakenteita samalla tavoin kuin aiemmat painettuihin kirjoihin totuneet sukupolvet. Viihteellisessä mediaympäristössä keskittynyt lukeminen saatetaan kokea liian raskaaksi. Sosiaalisessa mediassa tapahtuva viestintä edellyttää monenlaisia tekstinhallintataitoja, sekä lukemista että omien sisältöjen tuottamista, omien käyttäjätilien päivittämistä tai esimerkiksi oman blogin julkaisemista. Digisisältöjen lukemista ei mielletä lukemiseksi samalla tavalla kuin kirjan tai sanomalehden lukemista.¹² Monilukutaito onkin tästä syystä otettu mukaan opetusohjelmaan suomalaisissa kouluissa.

PISA-tutkimuksen valossa vaikuttaa siltä, että digilaitteiden kohtuullinen käyttö lukemiseen ja tiedon etsintään tukee lukutaitoa. Paras lukutaidon taso on niillä, joiden tietokoneen käyttö on kohtuullista ja monipuolista. Suomalaisnuoret ovat erityisen hyviä hakemaan tietoa internetistä mutta luetun ymmärtäminen ja tulkinta sekä luetun arviointi ja pohdinta ovat heikentyneet aikaisempiin vuosiin verrattuna. Nuorten olisi hyvä saada lisää taitoja paitsi tekstien hakuun myös niiden arviointiin ja tulkintaan.¹³

Nyt saattaisi olla kysyntää blogille, jossa lapsi tai nuori kertoisi omasta lukemisharrastuksestaan tai lukemistaan kirjoista. Lastensuojelun keskusliiton nettisivulla *Lapsen maailma* julkaistiin vuonna 2019 toimittaja Maija Puskan blogia Kiikkuva kirjapyly, jossa kuvattiin mukaansatempaavasti kolmen rasavillipojan lukemisharrastusta. Blogi tarjosi monta oivallusta lasten lukemisesta, kuten sen, ettei lapsille ole helppoa löytää kalastamisesta kertovaa kirjaa¹⁴. Blogi ei kuitenkaan ollut poikien itsensä vaan heidän äitinsä kirjoittama. Lapsen tai nuoren oma blogi tai vlogi lukemistaan kirjoista saattaisi innostaa muitakin lapsia lukemaan kaunokirjallisuutta. Kannattaisi ehkä harkita sitä vaihtoehtoa, että jokin kulttuurilaitos maksaisi palkkiota tällaiselle nuorelle kirjabloggarille blogin säännöllisestä julkaisemisesta.

¹² Herkman & Vainikka 2012, 143–160.

¹³ Leino & al. 2019, 94, 129.

¹⁴ Ks. lapsenmaailma.fi/blogit/kiikkuva-kirjapyly/pienen-kalastajan-kirja.

Saamisen ja Korkiakankaan tutkimustulokset saavat vahvistusta muista, eri tavoin toteutetuista kyselytutkimuksista. Marja Saanilahti toteaa 2000-luvun taitteessa toteuttamansa tutkimuksen johtopäätelminä, että tytöt lukevat säännöllisemmin ja enemmän kirjoja kuin pojat. Lukuharrastus oli sitä aktiivisempaa ja lukemisen määrä sitä suurempi, mitä nuoremmista vastaajista oli kyse. Nuorimmat vastaajat Saanilahden tutkimuksessa olivat 10-vuotiaita.¹⁵ Jyväskylän yliopiston tutkimuksessa nuorten mediankäytöstä tutkimustulokset olivat samansuuntaisia, nuorimmat vastaajat olivat 13–15-vuotiaita.¹⁶ Pohjoismaisittain vertaillen tämä pätee myös Tanskassa, Ruotsissa ja Norjassa.¹⁷

Myös kaikissa PISA-tutkimukseen vuonna 2018 osallistuneissa maissa tyttöjen kiinnostus lukemista kohtaan oli suurempi kuin pojilla. Tytöt myös saivat lukutaitotestistä merkittävästi paremmat pisteet kuin pojat. Tytöistä 20 % ylsi erinomaiseen lukutaitoon mutta pojista vain 9 %. Heikoissa lukijoissa poikia oli 20 % ja tyttöjä 7 %.¹⁸ Lastenkirjainstituutin Kiva lukea! -kyselyn päähypoteesi on, että tyttöjä lasten- ja nuortenkirjat kiinnostavat enemmän kuin poikia ja nuoremmat lapset ovat niistä kiinnostuneempia kuin teini-ikäiset.

Ruotsalaiset kasvatustieteilijät ovat pohtineet syitä poikien vähäisempään kiinnostukseen lukemista kohtaan. Ilmiötä voivat selittää monet tekijät kuten se, että pojat kaipaavat enemmän aktiivista tekemistä, aikuisten odotukset tyttöjen ja poikien lukemisen suhteen ovat erilaiset, lukeminen ei harrastuksena ole ”miehekäs” ja äidinkieli kouluaineena on enemmän tyttöjen kuin poikien suosiossa.¹⁹ Lukio- ja ammattikouluikäisten, 16–19-vuotiaiden poikien joukossa asenne lukemista kohtaan saattaa muuttua jopa siinä määrin vihamieliseksi, että se estää positiivisten lukukokemusten syntymistä. Näillä nuorilla ei ole riittäviä taitoja tulkita ja pohtia kaunokirjallisia tekstejä, etenkin niitä teoksia, jotka eivät vastaa heidän omia lukumieltymyksiään tai liity heidän omaan kokemusmaailmaansa.²⁰ Tähän ongelmakenttään toivottavasti myös Kiva lukea! -kysely antaa lisävalaistusta.

Taustalla saattaa olla ehkä jopa hieman arkipäiväinen, aikuistumiskehitykseen liittyvä selitys: osalle lapsista lukeminen on harrastus, josta ”kasvetaan” ulos. Lasten ikätietoisuutta tutkinut Kirsi Lallukka on havainnut, että ilmeisesti jo hyvin nuoret lapset, 6–12-vuotiaat, ottavat etäisyyttä lapsen roolista. Aikuiseen verrattuna lapsi on monella tapaa määräämisen, komentelun, kasvattamisen, opettamisen ja ohjaamisen kohde. Lapsi on hän, joka leikkii ja on lapsellinen.

¹⁵ Saanilahti 2002, 212.

¹⁶ Luukka & al. 2001.

¹⁷ Vrt. Steffensen & Weinreich 2001, 67–68; Øster 2004, 22, 24–25, 68–70, 98–100.

¹⁸ Leino & al. 2019, 42–43, 87.

¹⁹ Fredriksson & Taube 2012, 79–81.

²⁰ Wennerström Wöhrne 2015, 242.

Lapsellisuuteen liittyy lasten omasta mielestä jonkinlainen epäonnistumisen leima.²¹ On ilmeistä, ettei teini-ikäinen enää miellä omia tekemisiään leikkimiseksi eikä itseään lapseksi tai lapselliseksi. Olisiko niin, että lukeminen, erityisesti lastenkirjojen lukeminen rinnastuu leikkimiseen ja teini-ikäinen torjuu lukemisharrastuksen sen vuoksi, ettei vain paljastuisi lapselliseksi. Toisaalta lukutaito ja henkinen kypsyys ei teini-ikäisellä ehkä vielä riitä aikuisten kirjallisuuden lukemiseen eikä heillä välttämättä ole mielikuvaa nuortenkirjojen monipuolisuudesta ja runsaudesta. Silloin syntyy kiusaus hylätä lukeminen kokonaisuudessaan.

Näiden kysymysten pohtimiseksi oli tärkeää, että myös ne, jotka eivät (enää) lue lasten- ja nuortenkirjoja vastasivat Kiva lukea! -kyselyyn. Erityisen arvokkaita olivat vastaukset, joissa myös perusteltiin syy sille, miksi lukeminen ei tunnu omalta jutulta.

²¹ Lallukka 2003, 116–119, 137, 198.

Marja Saanilahden tutkimustuloksissa on sikäli merkittävä havainto, että harrastuslukemisen määrä korreloi sen kanssa, miten kiinnostavana lapsi koulunkäyntiä pitää. Ne lapset ja nuoret, jotka kokevat koulunkäynnin olevan tylsää, pitävät myös lukemista tylsänä harrastuksena.²² Vastaavasti heikon lukutaidon on todettu olevan yhteydessä siihen, että oppilas, tavallisimmin poika, arvioi olevansa heikko oppija. Hän ahdistuu koulussa, on luvatta poissa tunneilta, pelaa jatkuvasti tietokonepelejä ja lukee vain pakon edestä. Huippulukutaidon saavuttaa helpommin tyttö, joka pitää itseään vahvana oppijana ja joka harrastaa mielellään lukemista, käy aktiivisesti kirjastossa ja keskustelee kirjoista ystäväpiirissään.²³

Vähäiselläkin päivittäisellä lukemisella on vaikutusta nuoren lukutaidon tasoon. PISA-tutkimuksen valossa kiinnostus lukemiseen on hyvin vahva selittäjä sille, miten hyvän tuloksen nuori lukutaitotestistä sai. Ne oppilaat, jotka itse arvioivat kokevansa lukemisvaikeuksia, saivat muita heikommät pisteet lukutaidon osaamistasostaan. Vaikeuksia lukemisessa kokee noin 18 % nuorista. Kirjaan ei tartuta vapaaehtoisesti, jos lukeminen on vaivalloista. Taitoihinsa luottavat oppilaat sen sijaan ovat valmiita tarttumaan haasteisiin ja lukevat paljon erityyppisiä, vaikeitakin tekstejä, jolloin heidän lukutaitonsa kehittyy entisestään.²⁴ Miten siis houkutella lapset ja nuoret kirjojen pariin?

Heitä, kuten varmasti monia aikuisiakin, motivoi lukemaan se, että he kokevat saavansa siitä hyötyä tai mielihyvää tai he lukevat ajanvietteeksi. Paljon lukevilla tytöillä on ainakin yksi kaveri, jonka kanssa kirjoista voi puhua. Jos oma lukumotivaatio puuttuu eivätkä kaveritkaan lue kirjoja, myös kiinnostus lukemiseen puuttuu.²⁵ On viitteitä siitä, että poikien kielteinen suhtautuminen liittyy lukemisen pakollisuuteen, siihen että koulunkäynti vaatii lukemista. Kun lukeminen on ulkoapäin ohjattua, siitä tulee merkityksetöntä. Vapaaehtoinen lukeminen on pojille sarjakuviin uppoutumista.²⁶

²² Saanilahti 2002, 214.

²³ Linnakylä & Malin 2004, 120, 123–124.

²⁴ Leino & al. 2019, 88, 96, 127, 129–130.

²⁵ Kaario 2002, 106–107, 112.

²⁶ Ronkainen 2001, 65–66; Kaario 2002, 110–111.

Periaatteessa lasten- ja nuortenkirjallisuuden parissa ammatikseen toimivat sekä lasten vanhemmat toki tietävät, miten lasten kirjallisuuskasvatus hoidetaan. Lasten tutustuttaminen kirjojen maailmaan vaatii aikuisilta jonkin verran asiaan paneutumista, aikaa ja vaivannäköä, mutta maksaa itsensä korkojen kera takaisin. Lukuhetkien rauhoittaminen, kirjaston käytön tekeminen lapsille tutuksi ja sopivien kirjojen löytäminen lasten ikä ja kiinnostuksenkohteet huomioiden lienevät avainasemassa. Päivi Heikkilä-Halttusen *Lue lapselle!* -oppaassa on hyviä käytännön vinkkejä 0–12-vuotiaiden lasten vanhemmille tässä asiassa.

Pienten lasten vanhemmat ovat myös ilmeisen innostuneita lasten kirjallisuuskasvatuksesta. Jyväskylän yliopiston Vuokko-tutkimuksessa 2010-luvun puolivälissä saatiin hyvinkin positiiviset tulokset sen suhteen, että 2–3-vuotiaiden ja 6-vuotiaiden lasten vanhemmat pitävät tapanaan lukea lapsilleen päivä- tai iltasadun, lapset pääsevät kirjastoon ainakin satunnaisesti ja useimmilla lapsilla on kotona 10–100 kirjaa, joillakin jopa enemmän.²⁷ Niin ikään lasten mediabarometri 2013 8-vuotiaiden ja sitä nuorempien lasten mediankäytöstä sisälsi sen huojentavan tuloksen, että melkein kaikki lapset lukevat (tai heille luetaan ääneen) lähes joka päivä.²⁸ Kodin vaikutus on merkittävä myös isompien, 11–12-vuotiaiden lasten kirjallisuuskasvatuksessa. Vanhempien oma esimerkki, kirjastokäynnit lasten kanssa sekä kirjalahjojen antaminen lapselle on todettu tärkeäksi. Kodin ohella toinen merkittävä instituutio lasten kirjallisuuskasvatuksessa on kirjasto kokoelmineen ja lapset etsivät luettavaa nimenomaan kirjastosta. Paljon lukevat tytöt löytävät kirjastosta helpommin kirjoja kuin pojat. Niitä lapsia, jotka lukevat vähän, tulisi erityisesti auttaa kirjojen valinnassa.²⁹

Johanna Kaario on tutkinut 5-luokkalaisten eli 11–12-vuotiaiden kirjanvalintaprosessia kasvatustieteen opinnäytetyössään vuonna 2002. Hän on havainnut, että lapset painottavat juonen merkitystä hyvän kirjan kriteerinä. 11–12-vuotiaat pitävät hyvinä kirjoina jännitys- ja seikkailukirjoja, joissa tapahtuu paljon. Myös kirjojen kauhuelementit kiinnostavat lapsia. Lisäksi heidän mielestään hyvällä kirjalla on selkeä loppuratkaisu. He nauttivat helposti seurattavista kirjoista. Sen sijaan avoimeksi jäävä loppu askarruttaa lukijan mieltä liiaksi.³⁰ Lapsi, jolla on halua ja motivaatiota lukea, tietää jo ennen kirjan valintaa, millaisia hänen mielikirjansa suunnilleen ovat, ja osaa rajata niiden kirjojen joukkoa, josta valintansa tekee. Valinta tapahtuu kirjan nimen, koon, kannen kuvan, kirjailijan nimen ja tuttuuden sekä kirjan mahdollisen kirjasarjaan kuulumisen perusteella. Lapsi arvioi kirjaa myös takakannen tekstin avulla ja lukemalla katkelmia kirjasta.³¹

²⁷ Ks. Lerkkanen, Salminen & Pakarinen 2018 sekä Lerkkanen & Salminen 2015–2016.

²⁸ Suoninen 2014, 50.

²⁹ Kaario 2002, 109–110, 112–113, 115.

³⁰ Kaario 2002, 107–109.

³¹ Kaario 2002, 117.

TUTKIMUKSEN TOTEUTUS JA TUTKIMUSETIIKKA

Koska lukutaitoa voi kehittää siinä missä muitakin taitoja, yksinkertaisin tapa kehittää lukutaitoa on lukeminen. Lastenkirjainstituutin Kiva lukea! -kysely pyrki löytämään uusia keinoja siihen, että jokaiselle lapselle löytyisi mieleistä luettavaa, riippumatta siitä, miten hyvä oppilas lapsi kokee olevansa. Kyselylinkki avattiin Lastenkirjainstituutin kotisivuilla 23.9.2019 ja vastauksia kerättiin 31. lokakuuta saakka. Kysely toteutettiin Webropol-ohjelmalla. Kyselyyn saattoi siis vastata hieman alle kuuden viikon ajan. Kyselyä mainostettiin instituutin kotisivuilla, uutiskirjeessä, Facebook-sivuilla, kirjamessuilla ja muissa tapahtumissa sekä yhteistyökumppaneiden kautta sosiaalisessa mediassa. Tiedottaminen onnistui hyvin ja kyselyyn tuli monin verroin enemmän vastauksia kuin alun perin oletettiin.

Lukemiskyselyä käynnistettäessä pohdittiin huolellisesti tutkimuseettisiä kysymyksiä. Tämän vuoksi kyselystä päätettiin tehdä anonymi. Kyselyyn odotettiin vastauksia kaiken ikäisiltä mutta erityisesti toki lapsilta ja nuorilta. Periaatteessa alaikäiset lapset ja nuoret ovat kohderyhmä, joiden tutkiminen kevein perustein ei ole mahdollista³². Lastenkirjainstituutin kyselyssä ei silti ollut arkaluonteisia kysymyksiä, joten luotimme siihen, ettei kyselyyn vastaaminen haittaa lapsia millään tavalla. Kyselyssä ei kysytty vastaajien koulumenestystä tai asennoitumista koulunkäyntiin. Vastaajien asennoituminen lukemiseen tuli sen sijaan hyvin ilmi avoimissa vastauksissa. Anonymiys toisaalta houkutteli jonkin verran pilailijoita lähettämään vitsikkäiksi tarkoittamia vastauksia ja vaikeutti vastausten tulkitsemista. Tähän kiinnitettiin vastauksia analysoitaessa erityistä huomiota.

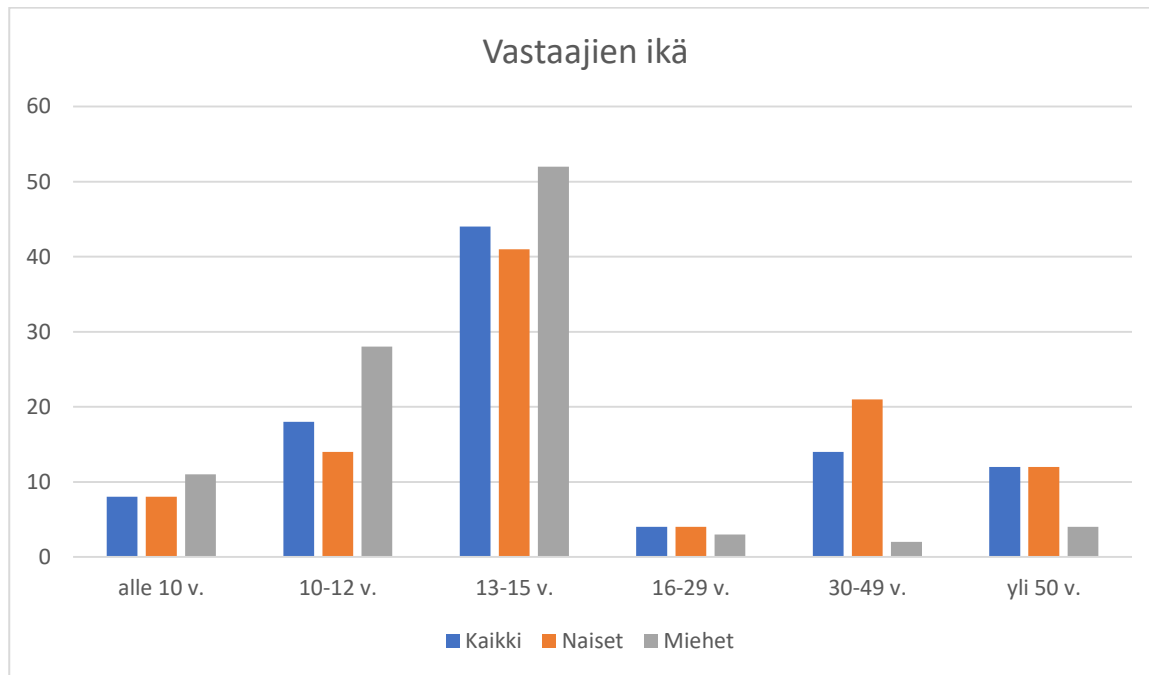
Ei vaikuta siltä, että kukaan olisi jättänyt vastaamatta kyselyyn eettisistä syistä. Suurin osa kyselyyn vastanneista tuskin piti sitä eettisesti arveluttavana. On mahdollista, että osa vastaajista epäröi tietojensa luovuttamista internet-kyselyyn ja jätti tämän vuoksi osallistumatta kirjapalkintojen arvontaan. Alle 18-vuotiailta kysyttiin heidän vanhempiansa suostumus, jos lapset halusivat osallistua arvontaan. Käytännössä yhteystietoihin kirjatut sähköpostiosoitteet ja puhelinnumerot olivat suurimmaksi osaksi lasten vanhempien yhteystietoja. Koulutyön osana annetuissa vastauksissa luokan yhteystiedot jätti lasten opettaja. Noin puolet vastaajista antoi yhteystietonsa palkinnon toivossa. Kuusi kirjapalkintoa arvottiin 4. marraskuuta. Arvonta toteutettiin ikäryhmittäin siten, että palkinnon saajia oli sekä lasten, nuorten, aikuisten että ikääntyneiden vastaajien joukossa.

³² Lagström & al. 2010.

VASTAAJAT JA PÄÄTULOKSET

Kiva lukea -kyselyn vastaajien suuri määrä oli iloinen yllätys. Vastauksia tuli kaikkiaan 1505. Vastaajista 63 % oli naisia, 31 % miehiä. Vastaajista 62 % oli iältään 10–15-vuotiaita. Vastaajista suurin osa eli 64 % asui Etelä- ja Länsi-Suomessa³³. Heitä oli 160:lta Suomen paikkakunnalta³⁴.

Kaavio 1. Kiva lukea! -kyselyn vastaajien ikäjakauma³⁵

39 % kaikista vastaajista luki lasten- ja nuortenkirjoja joka päivä tai joka viikko. 22 % arveli lukevansa lasten- ja nuortenkirjoja liian harvoin. 12 % ei lukenut lasten- ja nuortenkirjoja. 40 % luki lasten- ja nuortenkirjoja ollessaan koulussa tai käydessään kirjastossa. 30 % luki jollekulle ääneen. 25 % luki lasten- ja nuortenkirjoja silloin, kun hänellä ei ollut mitään tekemistä. 21 % luki lasten- ja nuortenkirjoja unilukemiseksi.

Mieluiten luettiin kirjoja, joissa on hauskoja juttuja ja huumoria (50 % vastaajista) ja kirjoja, joissa on kauhua ja jännitystä (46 %). Suosittuja olivat myös sadut ja tarinat (32 %) sekä kirjat, joista on tehty elokuva, näytelmä tai tv-sarja (33 %). Sarjakuvakirjoja ja -lehtiä luki 27 % ja kirjoja, joista

³³ Vastaajien oli vaikea määrittellä, onko heidän asuinpaikkakuntansa Etelä-, Länsi-, Keski-, Itä- vai Pohjois-Suomessa. Tästä syystä kyselyn tuloksia ei voi verrata alueellisesti. Vastaajien olisi todennäköisesti ollut helpompi sanoa, missä Suomen maakunnassa he asuvat. Yli 80 % vastaajista kertoi alueen lisäksi asuinkuntansa nimen. Tämän myötä oli helpompi arvioida, missä päin Suomea vastaajat asuivat.

³⁴ Ks. lopun Liite 2.

³⁵ Kaavion *Kaikki* sisältää naisten ja miesten lisäksi myös ne, jotka ilmoittivat sukupuolekseen muu.

oppii uusia tietoja ja taitoja 22 % vastaajista. Paksuja kirjoja (31 %) luettiin mieluummin kuin lyhyitä kirjoja (24 %). Vastaajista 8 % ilmoitti, ettei lue minkäänlaisia lasten- ja nuortenkirjoja.

Yleisimmin lukuvinkkejä lasten- ja nuortenkirjoista saatiin kirjastosta (48 %), kavereilta, ystäviltä ja tutuilta (43 %) sekä koulusta (42 %). Kolmasosa vastaajista sai lukuvinkkejä sosiaalisesta mediasta (33 %). Lukuvinkkejä saatiin myös kotoa (23 %) sekä lehdistä (20 %). Lastenkirjainstituutin oman, kesäkuussa 2019 avatun Lukemo.fi -sivuston kautta lukuvinkkejä sai 4 % vastaajista. Lähes viidesosa oli sitä mieltä, että ei saa lukuvinkkejä oikein mistään (17 %).

Jos tarkastelee kouluikäisten, 7–19-vuotiaiden vastauksia erikseen, selviää että heistä yli puolet (53 %) saa lukuvinkkejä koulusta, mutta 20 % ilmoittaa, ettei saa lukuvinkkejä mistään. Lukemo.fi -sivustoa lukuvinkkien etsimiseen heistä käytti vain 2 %. Kaikkein mieluummin kouluikäiset lukevat kirjoja, joissa on kauhua ja jännitystä (54 %). Heistä jopa 50 % lukee lasten- ja nuortenkirjoja joka päivä, joka viikko tai aina kun mahdollista, mutta 39 % liian harvoin tai ei milloinkaan. Yleisimmin kouluikäiset lukevat silloin, kun heillä ei ole mitään tekemistä (32 %).

Naisten ja miesten lukutottumukset

Naiset ja miehet eroavat lukutottumuksiltaan joiltain osin toisistaan melko selkeästi. Kyselyyn vastanneet naiset ja miehet olivat myös jokseenkin eri ikäryhmistä (ks. Kaavio 1. edellä).

Naisvastaajista 55 % oli 10–15-vuotiaita, miehistä 80 %. Naisvastaajista 21 % oli 30–49-vuotiaita, miehistä vain 2 %. Aikuisista vastaajista moni työskentelee kirjallisuuskasvatuksen parissa ja koska miehiä alalla on vähemmän, tämä näkyi naisenemmistönä aikuisten vastaajien joukossa.

Miesvastaajista vain 7 % oli yli 20-vuotiaita ja näistäkin osa oli lasten tekemiä pilailuvastauksia³⁶.

Miehet tai *pojat* vastasivat kyselyyn lähinnä koululuokkiensa mukana ja ilmeisesti useimmiten opettajan kehotuksesta.

Naisista 45 % lukee lasten- ja nuortenkirjoja joka päivä tai joka viikko, miehistä vain 29 %. Naisista 40 % lukee ääneen jollekulle, miehistä vain 12 %. Naiset lukevat lasten- ja nuortenkirjoja silloin, kun heillä ei ole mitään tekemistä, kun he ovat koulussa tai käyvät kirjastossa, tai unilukemiseksi. Miehet lukevat lasten- ja nuortenkirjoja lähinnä silloin, kun heillä ei ole mitään tekemistä tai kun he ovat koulussa. Miehistä 21 % ilmoittaa, ettei lue lasten- ja nuortenkirjoja milloinkaan, naisista vain 6 %.

Sekä naiset että miehet lukevat mieluummin kirjoja, joissa on hauskoja juttuja ja huumoria tai kirjoja, joissa on kauhua ja jännitystä. Miehet lukevat mielellään myös sarjakuvakirjoja ja -lehtiä, naiset kirjoja, joissa on satuja ja tarinoita. Naiset pitävät myös kirjoista, joista on tehty elokuva, näytelmä tai tv-sarja. Naiset kiinnittävät enemmän huomiota kirjan kokoon kuin miehet ja suosivat paksuja kirjoja. Naiset eivät erityisemmin välitä kirjoista, jotka kertovat autoista, roboteista ja tekniikasta. Miehet eivät välitä prinsessoista, haltioista ja lohikäärmeistä kertovista kirjoista, kirjoista, joissa on runoja ja loruja, eivätkä myöskään e-kirjoista ja kirjoista, joissa on ääntä tai avattavia luokkuja. Miehistä 13 % ilmoitti, ettei lue minkäänlaisia lasten- ja nuortenkirjoja, naisista vain 3 %.

Naiset saavat eniten lukuvinkkejä kirjastosta (60 %), kavereilta, ystäviltä ja tutuilta (54 %) sekä sosiaalisesta mediasta (43 %) ja koulusta (40 %), tämän lisäksi myös lehdistä (26 %) ja kotoa (23 %). Miehet saavat eniten lukuvinkkejä koulusta (46 %) ja kirjastosta (31 %), sekä kavereilta, ystäviltä ja tutuilta (27 %) ja kotoa (26 %). Miehistä 28 % kokee, ettei saa lukuvinkkejä oikein mistään, naisista vain 9 %.

³⁶ Vanhimmassa, yli 80-vuotiaiden ikäryhmässä.

VASTAAJAT IKÄRYHMITTÄIN

Pienimmät vastaajat

0–3-vuotiaiden ryhmä sai 19 vastausta, joista kuitenkin kahdeksan oli vitsivastauksia ja kaksi ilmeisesti vanhemman tytön erehdyksessä tähän ryhmään sijoittamaa vastausta. Näin ollen todellisia vauva- ja pikkulapsi-ikässä olevia vastaajia oli vain viisi tyttöä ja neljä poikaa eikä tilastollinen vertailu siten ollut mahdollista. Pilailijat oli kuitenkin helppo karsia pois todellisten vastaajien joukosta³⁷.

Yksi pienimmistä vastaajista, tyttö, ei lukenut vielä lastenkirjoja, koska oli siihen liian pieni:

Olen vasta vauva.

Kaksi poikaa luki lastenkirjoja aina kun mahdollista tai joka päivä. Suosituinta luettavaa olivat lyhyet kirjat, joissa on paljon kuvia. Lapset olivat kiinnostuneita eläimistä, koneista kuten auto ja juna, seikkailuista ja arkisista aiheista. Mieleisinä kirjoja mainittiin *Minttu saa koiran* sekä *Hauska syntymäpäivä*. Lapset lukivat

Kaikista aiheista, kunhan on hyvät kuvat! ja

Yllätyksellisiä, hyviä elämänohjeita tarinan muodossa (paasaamatta).

Pienimmät lukijat kaipaivat hyviä kirjoja lentokoneista, tunnetaidoista ja aiheesta *Kuinka ihanaa on olla isosisarus!* Lukemaan heitä innostivat kirjastosta haetut uudet kirjat, päiväkodista kotiin tulo, kirjan kauniit kannet sekä *lukeminen itsessään*.

Hyvän lukuhetken 0–3-vuotiaille mahdollistivat kiireettömyys, rauhallinen ympäristö, hyvä valaistus sekä konkreettisesti se, että on *kirja käden ulottuvilla*. Lukuhetkeä häiritsi, jos tv on päällä. Isommat ja pienemmät sisarukset keskeyttivät lukemisen. Hyvän lukuhetken kannalta koettiin tärkeäksi, että *vanhemmilla on riittävästi energiaa ja aikaa arjen askareilta pysähtyä lukemaan*.

³⁷ Vitsailijat väittivät olevansa muun-sukupuolisia ja asuvansa muualla kuin Suomessa (Afrikassa, Somaliassa, Marsissa). Vitsailijat jättivät myös yhteystietoihinsa omia ”kivoja” kommenttejaan. Vanhemmat, ikänsä väärin merkinneet tytöt eivät olleet kiinnostuneita lukemisesta ja erottuivat muutenkin vastauksillaan ryhmän pikkulapsi-ikäisistä vastaajista.

4–6-vuotiaiden ryhmään tuli 18 vastausta³⁸. Vastaajat jakautuivat tasaisesti, sillä heitä oli yhdeksän tyttöä ja yhdeksän poikaa. Lähes kaikille luettiin joka päivä ääneen ja neljä lapsista luki myös itse ääneen jollekulle. Tytöistä neljälle ja pojista kuudelle lukeminen liittyi kirjastokäynteihin, pojilla myös siihen, että he olivat kylässä tai matkalla jonnekin. Kaikki tytöt ja suuri osa pojista lukivat mielellään kirjoja, joissa on paljon kuvia. Pojat lukivat kaikkein mieluiten kirjoja, joissa on hauskoja juttuja ja huumoria. Lähes kaikki tytöt lukivat kirjoja, jotka kertovat prinsessoista, haltioista ja lohikäärmeistä, kun taas pojat eivät niistä välittäneet. Sekä tytöt että pojat lukivat mielellään kirjoja, joissa on satuja ja tarinoita. Useimmat tytöt lukivat myös kirjoja, joissa on ääntä tai avattavia luukkuja. Lukuvinkkejä kirjoista 4–6-vuotiaat saivat eniten kirjastosta, kotoa ja päiväkodista tai kerhosta.

Tytöt lukivat prinsessakirjojen ohella mielellään barbeista, oman ikäistensä tekemisistä ja seikkailuista; yhtä tyttöä kiinnostivat hyvien tarinoiden lisäksi myös huumori ja vaara. Mielikirjoista mainittiin esimerkiksi *Peppi Pitkätossu* sekä *Barbie ja merenneidon tarina*. Tytöt kaipaivat lisää luettavaa prinsessoista, eläimistä kuten kissoista ja musiikista. Myös poikia kiinnostivat seikkailut, lisäksi sarjakuvat ja tietokirjat esimerkiksi dinosauruksista. *Risto Räppääjä* sekä *Tatu ja Patu* olivat poikien mielilukemista. Eräs pojista vastasi lukevansa ”*Aaveista, vampyyreistä, eläimistä, ritareista ja lohikäärmeistä. Myös supersankarista. Tykkään myös muumeista. [...]*” Pojat halusivat löytää hyviä kirjoja kavereidensa, roboteista, avaruudesta sekä pelaamisesta. 4–6-vuotiaat innostivat lukemaan käynnit kirjastossa äidin kanssa, aakkoset ja numerot eli lukemaan opettelu, kirjat ja sarjakuvat itsessään kivoine kuvineen ja kansineen sekä lukemisesta saatu hyvä olo. Innostavina koettiin esimerkiksi:

*Kirjastossa käynti. Äiti lukee meille joka ilta
Tarinat vaan on niin hauskoja!
Hauska kansi. Lukeminen on parasta elämässä*

Hyvä lukuhetki merkitsi tämän ikäisille erityisesti rauhoittumista illalla ennen nukkumaan menoa iltasadun parissa. Tosin nukahtaminen saattaa tällöin keskeyttää lukemisen! Hyvä hetki lukea on myös ruokailun jälkeen, ettei nälkä tai syömään meno haittaa keskittymistä. Lukemisen mahdollisti konkreettisesti se, *että on kirjoja kotona*. Lukemiselta vei aikaa leikkiminen. Isommat tai pienemmät sisarukset olivat yleisiä lukuhetken keskeyttäjiä. Perheen muut menot tai vaikkapa siivoaminen saattoi mennä lukuhetken edelle. Kirjastossa ei välttämättä ehdi syventyä lukemiseen, kun pitääkin jo lähteä kotiin. Lukemiselle tarjoaa hyvän tilaisuuden esimerkiksi

Rauhallinen hetki, iltaisin. Tai sadepäivänä, kun ei voi olla ulkona.

³⁸ Lisäksi yksi vitsivastaus.

7–9-vuotiaita vastaajia oli 93³⁹, heistä 60 % (n=54) tyttöjä ja 40 % (n=39) poikia. Kolmasosa tytöistä luki aina kun mahdollista, kolmasosa luki joka päivä ja samoin kolmasosa joka viikko. Pojista joka kymmenes luki aina kun mahdollista, viidesosa joka päivä ja 44 % joka viikko. Kolmasosa tytöistä ja pojista kuunteli, kun hänelle luettiin ääneen, ja neljäsosa heistä luki itse ääneen jollekulle toiselle. Tytöt ja pojat lukivat kirjoja silloin, kun heillä ei ollut mitään tekemistä, tytöt myös unilukemiseksi, käydessään kirjastossa ja ollessaan matkalla jonnekin. Pojat lukivat kirjoja koulussa ollessaan sekä käydessään kirjastossa. Viidesosa pojista arveli lukevansa liian harvoin, samoin joka kymmenes tytöistä. Yksi pojista ei lukenut kirjoja, koska ei vielä osannut lukea.

Sekä tytöt että pojat lukivat kaikkein mieluummin kirjoja, joissa on hauskoja juttuja ja huumoria, sekä kirjoja, joissa on kauhua ja jännitystä. Lähes puolet pojista luki mielellään sarjakuvakirjoja ja -lehtiä. Yli 40 % tytöistä luki myös satuja ja tarinoita. Molemmat sukupuolet lukivat mieluummin paksuja kuin lyhyitä kirjoja, mutta kirjan koolla oli enemmän merkitystä tytöille kuin pojille. 7–9-vuotiaat saivat eniten lukuvinkkejä koulusta, kirjastosta ja kotoa, tytöistä yli puolet myös kavereilta, ystäviltä ja tutuilta. 18 % pojista ja 7 % tytöistä kertoi, ettei saa lukuvinkkejä oikein mistään.

Tytöt ja pojat toivoivat kirjoilta jännitystä, kauhua ja seikkailuja. ”Esimerkiksi: *’Kaksin karkuteillä hiuksianostattava seikkailu’.*” Tytöt lukivat mielellään eläimistä, erityisesti hevosista kertovia kirjoja. Hauskat kirjat ja huumori kiinnostivat sekä tyttöjä että poikia. Myös erilaisista harrastuksista kuten taitoluistelusta lukeminen mainittiin vastauksissa, niin ikään tietokirjat ja fantasia kiinnostivat.

Peleistä, rakennus (kuinka oikeasti rakennetaan ja millaisia ovat erilaiset rakennukset, koneet yms.), tietokoneista, kuinka tehdä temppuja mm. pyörällä, korjaamisesta (miten eri juttuja, koneita yms. korjataan),... [poika]

Yksi tytöistä oli innostunut manga-sarjakuvista. Sekä tytöt että pojat lukivat Aku Ankan taskukirjoja ja Harry Pottereita, pojat myös Kapteeni Kalsari -kirjoja.

7–9-vuotiaat lapset toivoivat löytävänsä hyviä kirjoja erityisesti erilaisista harrastuksista, hevosharrastuksen lisäksi esimerkiksi skeittauksesta ja rullaluistelusta. Yllättävän moni mainitsi runokirjat, ehkä koettiin, että hyviä runokirjoja löytyy kyllä pienemmille lapsille mutta ei enää kouluikäisille. Osa lapsista mainitsi jonkin kirjan tai kirjallisuuden lajin, josta tiesi toisten ikäistensä olevan innostuneita mutta ei itse vielä ollut löytänyt kiinnostavaa. Seuraavassa otteita 7–9-vuotiaiden vastauksista kysymykseen ”Mistä aiheesta et vielä ole löytänyt hyvää lasten- ja nuortenkirjaa?”:

³⁹ Sekä yksi vitsivastaus.

Sellaista [kirjaa] mistä tykkäisi todella paljon.

Ystävyyden vaikeudesta ja yksinäisyydestä välitunneilla

Seksuaalisuus kouluikäiselle

En ole löytänyt fantasia-kirjoista itselleni sopivaa kirjaa.

Harry Pottereista ei ole vielä hyvää kirjaa

Koska ikäryhmän vastaajat olivat varsin innostuneita lukemisesta, he osasivat vastata asiantuntijan varmuudella kysymykseen siitä, mikä innostaa heitä lukemaan. Tärkeimmäksi lukuinnostuksen herättäjäksi selvisi hyvän kirjan sattuminen käteen tylsän hetken iskiessä. Vaikuttaa siltä, että lapsi alkaa varmimmin lukea silloin, kun hänellä ei ole mitään muuta tekemistä. Luontevasti tämä käy silloin, kun hyvä kirja on kesken. Myös tutun kirjailijan tai tietyn kirjasarjan uusi kirja houkuttelee lukemaan. Kiinnostavalta tai *hassulta* näyttävä kirja saa lapsen tarttumaan siihen ja tutkimaan sen nimeä, kansikuvaa, takakantta ja kuvia. Jos kirjan aihe vaikuttaa sopivalta, lapsi ryhtyy lukemaan.

Lukemaan innostajia ovat myös äidin, isän tai isomman sisaruksen antama esimerkki sekä se, että kaveri suosittelee jotakin kirjaa. Vanhempi saattaa tuoda kirjastosta kirjan, josta tietää lapsen innostuvan, tai jättää kirjoja esille sillä tavoin, että lapsi sattumalta huomaa ne. Lapsen voi houkutella lukemaan myös se, että hän saa valvoa sen ansiosta hieman myöhempään kuin tavallista. 7–9-vuotiaita saattavat jopa koulutehtävät innostaa lukemaan, lukudiplomi tai koulun *lukupolku*. Myös lukemaan oppiminen tai lukemisen tuleminen sujuvammaksi on itsessään innostavaa. Lukemisesta saatu mielihyvä ja lukemisen kokeminen mielenkiintoiseksi ja kivaksi innostavat jatkamaan. Myös ajatus siitä, että lukemalla tulee viisaammaksi ja lukeminen avartaa maailmaa toimivat lapsille kannustimina. Osa lapsista lukee jopa ahmimalla ja eräs vastaajista mainitsee lukeneensa kesällä 135 kirjaa.

7–9-vuotiailta tuli lähes filosofisia vastauksia kysymykseen ”Mikä mahdollistaa hyvän lukuhetken? Mikä keskeyttää lukemisen tai vie aikaa lukemiselta?” Eräs vastauksista oli kaikessa ytimekkyydessään:

Hiljainen Melu vaikea sana [tyttö]

Vastauksissa korostuivat rauhallisen tilan ja rauhallisen hetken merkitys. Yleensä tällainen hetki koittaa illalla kotona. Häly ja meteli häiritsevät lukemista ja lukuhetken keskeyttää yleisimmin äiti tai joku sisaruksista. Harrastukset, pelaaminen ja arjen muut menot ja kiireet vievät aikaa lukemiselta. Eräs vastaajista ymmärsi kysymyksen omalaatuisesti:

aikaa vievä kirja o tylsä koska ei voi soveltua kirjaan [tyttö]⁴⁰

⁴⁰ Kyselyyn tulleet vastaukset on pyritty merkitsemään mahdollisimman tarkasti eli kirjaimellisesti sellaisina kuin vastaaja alun perin ne kirjoitti.

Hänkin on vastauksessaan oikeassa, sillä jos kirja ei ole itselle sopiva, hyvä lukuhetki ei ole mahdollinen. Otteita muista vastauksista:

Kun on hiljaista ja vaikka sataa. Pelaaminen vie joskus aikaa lukemiselta.

Illalla ja ennen harrastusta. Jos tuleva koe jännittää, niin rentoudun kirjan parissa.

Kun tulen koulusta. En tykkää kun siskon ystävät tulevat, koska silloin on enemmän melua.

Kaikenlaisia kirjoja: 10–12-vuotiaat

10–12-vuotiaiden ryhmään tuli 276 vastausta, joista 135 tytöltä ja 129 pojalta. 12 vastaajaa ei määritellyt sukupuoltaan⁴¹. Tytöistä 55 % luki lasten- ja nuortenkirjoja joka päivä tai joka viikko, pojista 49 %. Tytöistä lisäksi 29 % kertoi lukevansa aina kun mahdollista. Pojista 10 % ei lukenut lasten- ja nuortenkirjoja. Sekä tytöt että pojat lukivat silloin, kun heillä ei ollut mitään tekemistä, ja unilukemiseksi. Lisäksi molemmat lukivat kirjoja koulussa ja kolmasosa tytöistä myös kirjastossa.

Sekä tytöt että pojat lukivat mieluummin kirjoja, joissa on hauskoja juttuja ja huumoria sekä kirjoja, joissa on kauhua ja jännitystä. Tytöt lukivat lisäksi mielellään kirjoja, joista on tehty elokuva, näytelmä tai tv-sarja, pojat sarjakuvakirjoja ja -lehtiä. Kirjan koolla oli merkitystä erityisesti tytöille ja he suosivat paksuja kirjoja. Sekä tytöt että pojat saivat lukuvinkkejä koulusta, kirjastosta ja kotoa. Tytöistä suurin osa, 63 % sai lukuvinkkejä kavereilta, ystäviltä ja tutuilta, mutta pojista vain 36 %. Tytöt saivat lukuvinkkejä myös sosiaalisesta mediasta. Pojista 19 % arveli, ettei saa lukuvinkkejä oikein mistään.

10–12-vuotiaiden suosimia aiheita olivat jännitys, fantasia ja kauhu. Myös huumori, seikkailut ja erilaisista harrastuksista kertovat kirjat kiinnostivat. Tytöt lukivat mielellään eläimistä, erityisesti hevosista. Sarjakuvat, niiden joukossa manga, kiinnostivat kumpakin sukupuolta. Erityisesti pojat lukivat mielellään tietokirjoja. Suosituin mainittu kirja olivat Harry Potterit. Erityisesti pojat mainitsivat Aku Ankkan. Neropatin päiväkirjoja lukivat sekä tytöt että pojat. Pojat pitivät paljon myös Kepler62 -kirjasarjasta. Otteita vastauksista:

Tykkään lukea "SOS" nimistä kirjasarjaa (olen lukenut jo sen koko sarjan). SOS kirjoissa kerrotaan pienestä lapsiporukasta jotka löytävät johtolankoja eri jännittävistä arvoituksista! [tyttö]

Tykkään kirjoista joissa on henkilö jolle sattuu ja tapahtuu ja siinä on paljon huumoria. Tykkään myös että se on päiväkirja tyylinen. [tyttö]

Peli kirjoja koska oon super pelaaja koska pellaan joka päivä monta tntia [poika]

Entä mistä aiheesta 10–12-vuotiaat eivät vielä olleet löytäneet hyvää luettavaa? Kiinnostus kohdistui erityisesti kauhukirjoihin. Myös erilaisista harrastuksista kaivattiin hyviä kirjoja, samoin eläimistä ja lemmikeistä. Sekä tytöt että pojat kaipasivat ikäisilleen sopivia tietokirjoja, pojat erityisesti myös tekniikkaan liittyviä kirjoja. Erään pojan mielestä tietokirjat olivat hänen ikäisilleen liian paksuja ja niissä oli liikaa kuvia, teksti kirjoissa saisi myös olla isommalla. Muita vastauksia:

Aikamatka menneisyyteen, hirmuliskojen aikaan. [poika]

⁴¹ Nuoremmilla ikäryhmillä sukupuoli "muu" oli merkki siitä, että vastaus oli tarkoitettu vitsiksi, mutta ei tällä kertaa. Nämäkin 12 vastaajaa lukivat kirjoja mielellään.

*Nuorille ei ole satuja. Saduissa voisi olla kuolemia, draamaa ja jännitystä.
Tarkoitan sadulla keksittyä paikkaa ja tapahtumaa, koska jotkin tarinat ovat niin realistisia.* [tyttö]

Paras lukemaan innostaja 10–12-vuotiaiden mielestä oli hyvä kirja itse. Tylsä hetki innosti monet lukemaan. Myös koulu toimi tämän ikäisille lukemaan innostajana, esimerkiksi koulun lukudiplomi. Noin joka kymmenes luki silkasta lukemisen ilosta, koska se on niin kivaa. Osan, erityisesti tytöt, innosti lukemaan kaverin suositteluja kirja, osalle esimerkki lukemiseen tuli kotoa, usein äidiltä. Muutama poika mainitsi *rahan* lukemaan innostajana. Kirjastossa käynti innosti tyttöjä lukemaan. Muutamat lukivat silloin, kun eivät saaneet unta. Erityisesti pojat lukivat tiedonhalun innostamina.

Rakastan kirjoja ja yleensä luen koska se rauhoittaa mieltä ja vie stressin pois.
[tyttö]

jos minulla olisi vain kirja [poika]

Se, että ne ovat hauskoja ja jännittäviä ja niihin uppoutuu helposti [poika]

Hyvän lukuhetken mahdollistajina korostui 10–12-vuotiaiden vastauksissa rauhallinen, hiljainen tila ja rauhallinen hetki lukemiselle, usein illalla nukkumaanmenoaikaan. Lukuhetken mahdollisti vapaa-aika ja hyvä kirja. Meteli ja häiriötekijät kuten sisarukset keskeyttivät lukuhetken, samoin arkiaskareet kuten ruokailu. Koulu, läksyt ja kokeisiin panttääminen koettiin lukemiselta aikaa vievinä tekijöinä, myös kotityöt mainittiin usein. Muutama poika mainitsi erityisesti traktorilla ajon, olivat siis jo maatalon töissä mukana. Harrastukset ja treenit veivät aikaa lukemiselta. Puhelin ja pelaaminen olivat tiiviisti osa lasten arkea ja lukemisen syrjäyttäjiä. Kirjan kanssa saatettiin ainakin haaveissa tehdä jotakin muuta:

Mopolla ajo ku voi polttaa kumia kirjan päällä [poika]

Vastauksista näkyi yleensäkin selvästi, miten mieleistä lukeminen oli.

No jos on rauhassa omassa huoneessa nii on hyvä lukee [poika]

Pimeässä lampun valossa on kiva lukea [poika]

Yleensä äiti vie kirjani jos luen illalla liian myöhään. [poika]

mielestäni on kiva rentoutua, makoilla, ehkä syödä jotain ja lukea samalla kirjaa
[tyttö]

hiljaisuus on hyvä olla lukemisessa, se on kivaa kun takka palaa samalla kun lukee 😊 [tyttö]

Hyvän lukuhetken mahdollistaa rauhallisuus, ja tekemisen puute. Puhelin vie aikaa lukemiselta. Jos se piippaa niin se on sitten heippa kirjalle. [tyttö]

Kirjojen rakastajat ja vihaajat: 13–15-vuotiaat

Kyselyyn vastanneista 13–15-vuotiaat olivat suurin ryhmä, heiltä saatiin 665 vastausta. Vastaaajista 386 oli tyttöjä, 241 poikia, muita 38. Joukossa oli 11 pilailuvastausta⁴² mutta koska ryhmä oli näin suuri, pilailijat eivät haitanneet tuloksia. Tytöistä 30 % luki lasten- ja nuortenkirjoja joka päivä tai joka viikko, 14 % lisäksi aina kun mahdollista. Pojista vain 14 % luki joka päivä tai joka viikko, 7 % aina kun mahdollista. Tytöistä 30 % ja pojista 29 % arveli lukevansa liian harvoin. Tytöt ja pojat lukivat erityisesti silloin, kun heillä ei ollut mitään tekemistä, tytöt myös unilukemiseksi. Pojista 29 % ilmoitti, ettei lue kirjoja milloinkaan, tytöistä 11 %. Tämä on varsin maltillinen tulos, jota voi selittää se, että vastaajat olivat pikemminkin 13- kuin 15-vuotiaita ja se, että kyselyyn vastasivat herkemmin ne, jotka pitivät lukemisesta, kuin ne, joita lukeminen ei lainkaan kiinnosta.

Tytöistä yli 60 % luki mieluiten kirjoja, joissa on kauhua ja jännitystä, ja lähes puolet myös kirjoja, joista on tehty elokuva, näytelmä tai tv-sarja. Lisäksi he lukivat kirjoja, joissa on hauskoja juttuja ja huumoria. Yli 40 % tytöistä luki mieluummin paksuja kirjoja. Pojat lukivat mieluiten kirjoja, joissa on hauskoja juttuja ja huumoria, kirjoja, joissa on kauhua ja jännitystä sekä sarjakuvakirjoja ja -lehtiä. Joka viides poika kertoi, ettei lue minkäänlaisia lasten- ja nuortenkirjoja, tytöistä 6 %. Eniten lukuvinkkejä 13–15-vuotiaat saivat koulusta, tytöt tämän lisäksi kavereilta, ystäviltä ja tutuilta, sosiaalisesta mediasta ja kirjastosta. Pojista kolmasosa oli sitä mieltä, ettei saa lukuvinkkejä oikein mistään, tytöistä vain 17 %.

Kun vastaajilta kysyttiin avoimessa kysymyksessä mieleistä kirjan aihetta ja mieleistä kirjaa, 86 nuorta kertoi mieluiten lukevansa fantasiaa, 66 jännitystä, 55 kauhukirjallisuutta ja 42 romantiikkaa. Muita suosittuja kirjallisuuden lajeja tai aihepiirejä olivat dekkarit, scifi, nuorten elämä, huumori, eri harrastukset, hevoset ja manga. Harry Potterit olivat 69 vastaajan lempikirjoja, seuraavaksi suosituinta luettavaa oli Aku Ankka (23 vastaajaa). Yli kymmenen mainintaa saivat myös Soturikissat ja Neropatin päiväkirjat. Vastaajat luonnehtivat itselleen mieleistä lukemista esimerkiksi tähän tapaan:

Mielestäni esim. Hevos kirjat ovat hyviä! Niissä tapahtuu kaikkea jännää ja pääsee ikään kuin mukaan kirjan seikkailuihin. Lempi kirjani on ”Menneisyyden kaiku” [tyttö]

Minulla ei ole lempikirjaa koska kaikki kirjat joita luen vaikuttavat hyviltä. [poika]

Olen siirtynyt jo aikuisten kirjoihin, mutta muut kulttuurit ja etenkin kehitysmaat ja Afrikka kiinnostavat [tyttö]

⁴² Pilailuvastauksissa toistui tietty numerokoodi tai tietty sana vastauksesta toiseen. Osa pilailijoista oli pornografian ja onanian harrastajia. Pilailijan asuinpaikka oli erikoinen, esimerkiksi muualla kuin Suomessa *sillan alla*.

35 vastaajaa ei ollut löytänyt mieleistä lasten- ja nuortenkirjaa kauhukirjallisuudesta. Myös romantiikka aihepiirinä kiinnosti mutta itselle sopivaa kirjaa ei tuntunut löytyvän. Osalle fantasiakirjallisuus oli jäänyt vieraaksi. Erilaisista harrastuksista toivottiin luettavaa, esimerkiksi K-popista. Yli 20 vastaajaa oli sitä mieltä, että kaikista aiheista löytyy kiinnostavia kirjoja. Muina kiinnostavina aiheina nuoret mainitsivat scifin sekä tietokirjallisuuden. Autot, teknologia ja tekniikka kiinnostivat 15 vastaajaa. Yli kymmenen mainintaa saivat eläimistä kertovat kirjat, runot sekä rikoskirjallisuus. Seuraavassa otteita vastauksista:

Romantiikasta en ole vielä löytänyt hyvää ja mielenkiintoista kirjaa. Lukemani romantiikka kirjat ovat olleet todella arvattavia ja siksi ne ovat olleet tylsiä.
[tyttö]

rakkaus hömpät ei ole mun juttu vielä, mutta kaikki muu meneekin. [tyttö]

Scifi, en oikein pidä sen käsittelemistä asioista. Uskon kuitenkin, että jos innostuisin jonkun Scifi-kirjan lukemaan, se voisi olla myös erittäin mielenkiintoinen. [tyttö]

Kauhu, olen lukenut monta kirjaa mutta kaikki on ollu ihan ok. Ei oo löytynyt vielä sitä parasta [tyttö]

Eniten 13–15-vuotiaita innostaa lukemaan hyvä kirja, joka osalla olikin jo kesken. Joskus kirja oli jatkoa ennestään tutulle kirjasarjalle. Hyvän kirjan tunnistaa etu- ja takakannen, nimen ja kirjailijan perusteella. Hyvä kirja näyttää kivalta ja aihe kiinnostavalta, juoni tempaa mukaansa. Tällaisen kirjan löytyminen sopivalla hetkellä on ratkaisevan tärkeää lukuinnostuksen syntymiselle. Sopivaa lukuhetkeä luonnehtii parhaiten tylsyys. Tällöin kirjaan tartutaan ajanvietteeksi, että pääsisi hetkeksi pakoon arkea ja stressiä. Vanha ja aiemmin luettu kirjakin kelpaa paremman puutteessa seuraksi tosi tylsällä hetkellä.

Toiseksi tärkein lukemaan innostaja 13–15-vuotiaiden elämässä on koulu, osalle toki siksi että koulussa on pakko lukea, mutta osa kokee koulun kirjallisuudenopetuksen aidosti innostavana. Koulussa saattaa käydä esimerkiksi kirjailijavieras, joka saa lukukipinän sytytettyä. Muita lukemaan innostajia on kaverin kirjasuositus, se että teki vain mieli lukea ja kotona annettu kannustus. Kirjastossa käynnin mainitsi 18 vastaajaa ja kirjavinkkauksen 9 vastaajaa. Yksittäisiä syitä lukemiselle olivat myös lukeminen pikkusisarukselle, ideoiden etsiminen omaan kirjoittamiseen ja halu oppia lukemaan paremmin. Esimerkiksi eräs vastaaja oli kiinnostunut hiphopista ja luki kirjan oppiakseen aiheesta lisää. Muita kokemuksia siitä, mikä innostaa lukemaan:

Se että pääsee kirjan maailmaan ja se on ihana tunne [tyttö]

Esimerkiksi vaikka tekemisen puute. Lukeminen on hyvä korvaaja sometukselle. Toiseksi, jos minä jostain syystä en halua ajatella omaa elämäni sillä hetkellä, on hyvän kirjan lukeminen paras keino saada ajatukset muualle jostain negatiivisesta. [tyttö]

Tienaan sillä peliaikaa ja tänään innostaisi kirjailija vieraan kirja [poika]

*Luen yleensä päivittäin ja innostus tulee aina kun alkaa lukea uutta kirjasarjaa.
Koukutun lukemiseen samalla tavalla kuin sarjojen katseluun. [tyttö]*

Viimeksi luin kauan aikaa sitten soturikissoja koska oli tylsää [poika]

Ei ollu tekemistä ja löysin jonkun vanhan synttärilahjakirjan mun kaapista ja aloin lukee sitä [tyttö]

Viimeksi innostuin, koska satuin näkemään kirjan pöydällä ja minulla oli aikaa lukea. [poika]

Hyvä juoni, jokainen luku päättyy niin, ettei malta laskea kirjaa alas. [tyttö]

Jos tulis joku hyvä mielenkiintoinen kirja esim jonkun urheilijan elämänkerta [poika]

Jos kirja olisi hyvä. Ja jos kirjastojen lainaamis aika olisi enemmän. [tyttö]

kirjojen muistelu saa minut yleensä lukemaan lasten kirjoja, jotka olen jo lukenut [poika]

Soturikissoja aloin lukemaan kun löysin videoita niistä ja tarina alkoi kiinnostaa minua. [poika]

Hyvän lukuhetken mahdollistajasta vastaajat olivat koko lailla yksimielisiä: lukiessa täytyy olla hiljaista ja rauhallista. Parhaiten tämä mahdollistuu illalla kotona, yksin omassa huoneessa tai kauniina kesäpäivänä vaikkapa rannalla tai puistossa. Huono ilma, ukkonen, sade ja räntäkelit inspiroivat vetäytymistä sisätiloihin ja kirjan pariin. Osalle lukuhetkeen sopii taustamusiikki mutta osa vaatii ehdotonta hiljaisuutta. Samoin valaistus jakaa mielipiteitä, toinen lukee mieluummin hyvässä valossa, kun taas toinen mieluummin hämärässä.

Sopiva tunnelma ja tunnetila on tärkeä. Lukuhetkeä saa säädettyä mieleiseksi ottamalla mukavan asennon nojatuolissa, sohvalla tai sängyssä. Tyynyt ja peitot toimivat tässä rekvisiittana. Lämmin huone, takka ja kynttilät virittävät tunnelmaan. Napostelusyöminen ja lämmin juotava tehostavat lukunautintoa. Puhelinta ei saa olla häiritsemässä lähellä. Ulkona lukiessa luonnon äänet tuovat oman miellyttävän lisänsä lukuhetkeen. Lukeminen vaatii vapaata aikaa, loman tai muuten kiireettömiä hetkiä. Muutamalle vastaajalle hyvä lukuhetki merkitsi mukavaa yhteistä aikaa pienemmän sisaruksen kanssa eli ääneen lukemista. Tärkeä edellytys hyvälle lukuhetkelle on tietenkin hyvä kirja.

Lukuhetken häiritsijöinä mainittiin meteli, hälinä ja kaikenlaiset äänet, esimerkiksi ärsyttävä imurin ääni. Puhelin vei eniten aikaa lukemiselta. Osalla 13–15-vuotiaista on paljon aikaa vievä harrastus, urheilu tai soittaminen, jolloin treenit ovat syynä siihen, ettei ehdi lukea. Tai on vain niin paljon

muuta tekemistä. Tietokoneella pelaamisen mainitsi melko harva, vain 12 vastaajaa. Koulu läksyineen ja kokeineen koettiin yhdeksi pääsylliseksi sille, ettei vapaa-ajan lukeminen ole mahdollista. Hyvän lukuhetken keskeyttivät yleisimmin perheenjäsenet, vanhemmat ja sisarukset, eivät niinkään kaverit. Muita lukuhetken pilaajia olivat väsymys, silmien väsyminen ja päänsärky, se ettei hyvää kirjaa löydy tai se, että kirja osoittautuu huonoksi, vaikeaselkoiseksi ja tylsäksi.

Pystyn lukemaan missä tahansa. Oppitunnilla, kun pitäisi olla nukkumassa, oppituntien välissä, vapaa-ajalla, syödessä... missä tahansa. Parasta toki olisi jos voisin käpertyä extra hyvän kirjan kanssa peiton alle (mahdollisesti herkkujen kanssa) ja viettää siellä monta tuntia. Oikeastaan mikään ei pysty keskeyttämään lukemistani. [tyttö]

Jos luen kirjaa haluan lukea sen yhdellä kertaa hyvässä lukuasennossa ilman minkäänlaisia häiriöitä. Kuitenkin yleensä kaikki ylimääräinen melu sekä liike häiritsevät lukemistani. [poika]

Hyvä tunnelma ja säkkituoli peittojen kera! [tyttö]

Hyvä lukuhetki: Rauhallinen, ehkä kuppi teetä, Kotona, Kirjastossa tai puistossa. [poika]

Rauhallinen tila, koulu vie paljon aikaa kun kokeisiin pitää lukea. On myös vaikeaa vain istua lukemaan ja päästä kirjan maailmaan. [tyttö]

pitkällä ajomatalla on hyvä lukea mutta jos on paljon melua niin se keskeyttää lukemisen [poika]

Voin lukea missä tahansa hyvin. [poika]

elämä vie aikaa lukemiselta [tyttö]

oo hilijjaa [poika]

Yksilölliset lukijat: 16–19-vuotiaat

16–19-vuotiailta tuli kyselyyn 24 vastausta, yli puolet vastaajista oli naisia⁴³. Lähes 40 % vastaajista luki nuortenkirjoja joka päivä tai joka viikko, 13 % lisäksi aina kun mahdollista. 25 % arveli lukevansa liian harvoin ja 17 % ei lukenut nuortenkirjoja milloinkaan. Vastaajat lukivat mieluummin paksuja kirjoja, kirjoja, joista oppii uusia tietoja ja taitoja sekä kirjoja, joista on tehty elokuva, näytelmä tai tv-sarja. Kolmasosa vastaajista luki myös kirjoja, joissa on hauskoja juttuja ja huumoria sekä kirjoja, joissa on kauhua ja jännitystä. Monivalintavaihtoehtojen lisäksi luettiin dekkareita, hevoskirjoja ja LGBTQ+⁴⁴ kirjoja. Luvuvinkkejä 16–19-vuotiaat saivat koulusta ja kirjastosta mutta myös kavereilta, ystäviltä ja tutuilta sekä sosiaalisesta mediasta. 17 % vastaajista koki, ettei saa luvuvinkkejä mistään.

Mieluiten vastaajat lukivat rikoskirjallisuutta ja romantiikkaa. Lempikirjoina mainittiin esimerkiksi Twilight-sarja ja Nälkäpeli-sarja. Sen sijaan Harry Pottereita ei vastaajista maininnut kukaan. Lukumieltymykset olivat hyvinkin yksilöllisiä: *”En lue mistään tietystä aiheesta, mutta klassikkokirjat kiinnostavat kovasti, kuten legendat, 1800-luvun lastenkirjallisuus ym.”* Hyviä nuorille aikuisille suunnattuja kirjoja kaivattiin erityisesti tieto-, tiede- ja tieteiskirjallisuudesta. Paras lukemaan innostaja tälle ikäryhmälle oli hyvä kirja, yhdelle myös *”Hevosharrastus, musiikki ja rakkaudenjanoisuus”*.

hyvä kirja innostaa, ei ole oikein muuta. huono kirja on kamala pettymys, joten vähän trapetsilla taiteilua usein on

Minulla on lista kaikenlaisista kirjoista, jotka haluan lukea. Jos vain saisin ne käsiini niin lukisin ne mielelläni

Hyvän lukuhetken mahdollistajat olivat 16–19-vuotiaiden mielestä pitkälti samoja kuin 13–15-vuotiaillakin eli rauhallinen paikka, rento tunnelma ja kenties taustalla miellyttävää musiikkia.

Hiljainen ihana paikka jossa tuntuisi kun olisi vain sinä ja kirja

Lukuhetken keskeyttäjiä olivat meteli ja puhelin, lukemiselta veivät aikaa muut kiireet ja tekemättömät tehtävät.

Minulla on yleensä paljon aikaa lukea, koska jätän kaiken muun viimeiseksi ja mikä keskeyttää lukemisen on juuri koulu ja muut velvollisuudet

Hyvä kirja ennen nukkumaanmenoa muuten pimeässä yksiossö mutta vain yölampun loistaessa samalla kun ulkona sataa, luo maagisen tunnelman. Valitettavasti kännykkä on usein lukuharrastuksen tiellä...

⁴³ Miesten joukossa oli yksi pilailuvastaus mutta toisaalta hänen vihamielisyytensä kirjoja kohtaan oli aitoa.

⁴⁴ lesbian-gay-bi-trans-queer

Innokkaat nuoret aikuiset: 20–29-vuotiaat

Nuorten aikuisten ryhmässä vastaajia oli 33. He olivat innokkaita lukijoita, sillä kaksi kolmasosaa heistä luki joka päivä, joka viikko tai aina kun mahdollista. 27 % arveli lukevansa liian harvoin. Into selittyy sillä, että vastaajat työskentelevät kirjallisuuskasvatuksen parissa tai ovat pienten lasten vanhempia. Yli puolet vastaajista luki jollekulle ääneen. Joka kolmas luki silloin, kun hänellä ei ollut muuta tekemistä ja joka viides myös silloin, kun hänen oikeastaan pitäisi tehdä jotakin muuta.

Kaksi kolmasosaa vastaajista luki kirjoja, joissa on satuja ja tarinoita, yli puolet myös kirjoja, jotka kertovat prinsessoista, haltioista ja lohikäärmeistä. Mieluista luettavaa olivat myös kirjat, joista on tehty elokuva, näytelmä tai tv-sarja, kirjat, joissa on hauskoja juttuja ja huumoria sekä kirjat, joissa on kauhua ja jännitystä. Yli 60 % luki paksuja kirjoja mutta yli puolet myös lyhyitä kirjoja. Kolme neljäsosaa nuorista aikuisista sai lukuvinkkejä kirjastosta ja sosiaalisesta mediasta ja kaksi kolmasosaa myös kavereilta, ystäviltä ja tutuilta. Muita lukuvinkkien lähteitä olivat kirja-alan tapahtumat, blogit ja lehdet. Lähes joka viides käytti myös Lukemo.fi-sivustoa.

Mieleisten lukuaiheiden kirjo oli valtava, mutta erityisesti fantasia ja sadut nousivat esiin ja Harry Potterit tekivät paluun suosituimman kirjan korokkeelle. Jo 16–19-vuotiaiden vastaajien parissa ilmennyt kiinnostus LGBTQ+ -aiheisiin kirjoihin vahvistui nuorten aikuisten ryhmässä. Nuorilla aikuisilla oli myös voimakas nostalginen kaipuu lastenkirjojen pariin, Kirsi Kunnas, Tove Jansson ja Astrid Lindgren muiden muassa mainittiin lempikirjailijoiden joukossa. Yksi vastaajista oli jo pitempään seurannut Fanni-sarjaa kuvittaja Linnea Bellaminen innoittamana. Muuan luki venäjänkielistä lastenkirjallisuutta oppiakseen kieltä. Oman ryhmänsä muodostivat vanhemmat, jotka lukivat lapselleen:

Luen 10 kk lapselleni lorukirjoja ja kuvakirjoissa mieluisimmat ovat eläimenkuvilla varustetut kirjat.

Eläinsadut. Pikkupöllö on mieluisa. Lapsi tykkää ja kirjaa on mukava lukea ja siihen on helppo eläytyä eri äänin ja äänenpainoin.

Hyviä lastenkirjoja kaivattiin erityisesti sateenkaariperheistä ja seksuaali- ja sukupuolivähemmistöistä. Sairauksista kuten vanhemman burn outista toivottiin kirjoitettavan myös lapsille. Kirjoja kaivattiin lisäksi erityislusten sisaruudesta, tunnetaidoista ja poikien tunne-elämästä ja ystävyydestä. 9-vuotiaille pojille ei tuntunut olevan sopivia lastenkirjoja, eräs vastaajista toivoikin mopo- ja traktoriaiheisiä sekä pesäpallosta kertovia kirjoja. Kuvakirjoihin toivottiin valokuvakuvitusta eli lastenkirjaa, jossa olisi kuvia oikeista ihmisistä ja eläimistä. Aiheena fantasia herätti enemmän pohdintaa. Kirjoja, joiden maailmassa lohikäärmeet ja magia ovat ”normaali” asia, ei tuntunut löytyvän. Yliluonnollisuus ja mytologiat kiinnostivat. Toisaalta hyvää historiallista lasten- tai nuortenkirjaa oli vaikea löytää. Eräs vastaaja pohti:

Suomalaisesta kansantarustosta ammentavia nykypäivän kertomuksia voisi olla enemmänkin. Kuura trilogia on kiva joka on jo ilmestynyt.

Lukemisen innoittajat ovat aikuisvastaajilla luonnollisesti erilaisia kuin lapsilla ja nuorilla. Työt innostavat aikuisia lastenkirjojen pariin, esimerkiksi kirjastossa työskentelevä toivoo osaavansa suositella kirjoja asiakkaille. Eräs vastaajista oli palkattu kirjastoon nimenomaan kirjavinkkariksi lapsille ja nuorille. Nuori opettaja puolestaan kirjoittaa:

Luen lapsille koulussa ääneen kirjoja ja lasten into innostaa lukemaan. Toisaalta hyvän kirjan lukee mielellään ääneen muillekin. Tänään minut saa lukemaan hyvä kirja.

Osalle omat opinnot toimivat lukemisen innoittajana. Eräs vastaajista mainitsi Oulun kirjastojen *nuortenkirjametro-haasteen*, joka oli saanut hänet tarttumaan Young Adult -kirjallisuuteen. Vastauksissa tuli esiin myös lukemisen vaikeus aikuisella, lukihäiriö, jolloin kynnys lukea lastenkirjoja on matalampi kuin haastavan aikuisten kirjallisuuden kohdalla. Nuoria aikuisia innosti lukemaan ennen kaikkea hyvä kirja mutta pienten lasten vanhemmille lapsen toive lukuhetkestä lienee ollut se tärkein innoittaja.

Lapseni joka pyytää lukemista. Luen lapsilleni päivittäin vähintään 1 lastenkirjan, mutta useimmiten useamman.

Lapseni. Kirja luetaan joka kerta kun mennään päiväunille tai yöunille. Tämän lisäksi kirjoja luetaan pitkin päivää lapsen niin halutessa.

Kirjaston poistomyynnistä ostettiin iso kasa kirjoja vauvalle ja sitten tultiin äkkiä kotiin tutkimaan ja lukemaan niitä. Tänään innostaisi se että viettää vauvan kanssa siten aikaa yhdessä.

Hyvän lukuhetken mahdollistajia nuorille aikuisille olivat kiinnostava kirja, kiva paikka, lukufiilis ja rento tunnelma, riittävästi aikaa, puhelimen laittaminen äänettömälle ja rauhoittuminen illalla yhdessä lapsen kanssa. Lukemiselta vei aikaa aikuisen elämä vastuineen ja velvoitteineen, arkiset askareet kotona, keskittymisen kärsiminen siitä ajatuksesta, että pitäisi oikeastaan tehdä jotakin muuta kuin lukea, hälinä ja taustamelu radiosta tai televisiosta sekä puhelin, some ja älylaitteet. Yksi vastaaja ehdotti, että aikuisillekin pitäisi olla lukuloma. Kiireen keskellä voi silti esimerkiksi aamupalapöydässä lukea pienen hetken verran. Seuraavassa pikkulapsen vanhemman mielteitä:

Hyvä lukuhetki tarvitsee rauhallisen, mutta ei liian väsyneen hetken. Meillä luetaan, jos lapsi tuo minulle kirjan (ne ovat kokoajan hänen saatavilla), potalla ollessa, iltaisin ym. Oma laiskuus on suurin este lukemiselle

Pienten lasten vanhemmat, ainakin Kiva lukea! -kyselyn perusteella, lukevat lapsilleen paljon, joten vastaajan itsesyytökset omasta laiskuudesta ovat selvästikin turhia.

Lasten parhaaksi lukijat: 30–39-vuotiaat

30–39-vuotiaita vastaajia oli 110 ja heistä 94 % oli naisia. 70 % heistä luki joka päivä tai joka viikko, yli 10 % lisäksi aina kun mahdollista. Kolme neljästä luki ääneen jollekulle. Kaikkein mieluummin he lukivat kirjoja, joissa on hauskoja juttuja ja huumoria sekä kirjoja, joissa on satuja ja tarinoita. He saivat eniten lukuvinkkejä kirjastosta mutta myös sosiaalisesta mediasta, kavereilta, ystäviltä ja tutuilta sekä lehdistä.

Mieluisinta luettavaa kolmekymppisille vastaajille olivat kirjat, jotka kiinnostavat lapsia. Mieleisinä aiheina mainittiin fantasia, luonto ja eläimet, jokapäiväisestä elämästä kertovat kirjat, klassikot, huumori ja kirjat, joissa on mukavat kuvat. Tällä kertaa lempikirjan paikasta tasavahvoina kilpailivat Tatu ja Patu Harry Pottereiden kanssa. Klassikoista erityisen suosittu oli Astrid Lindgren. Vastaajien mainitsemia mieleisiä aiheita olivat:

Luonto-aiheet, tietokirjallisuus sadullistettuna, askarruttavat tarinat, jotka saavat aivot raksuttamaan ja kysymään: Miksi?

Luen vauvalleni loru- ja eläinaiheisia kirjoja, joissa on paljon värikkäitä kuvia.

Disneyn Autot-kirjoja tulee luettua paljon lapsille. Sen lisäksi kaikki traktoreihin ja muihin työkoneisiin liittyvät kirjat ovat meidän perheen poikien suosiossa.

Miina ja Manu kirjat ovat olleet hyviä. Lapsen on ollut helppo niiden kautta oppia esim hammaslääkärikäynnistä yms jännittävistä tilanteista.

Tinka ja Taika trilogia on tämän hetken lemppari ja joka ilta tytär sanoo ”et voi lopettaa kun jäi niin jännään paikkaan”! Mielelläni lukisin lapselle enemmän erilaisista perhemuodoista ja erilaisista tavoista elää. Huumori tekee iltasadun lukemisesta aikuisellekin hauskaa!

Hyviä lastenkirjoja kaivattiin erityisesti tunnetaitoihin liittyen ja vahvistamaan lapsen itsetuntoa. Monikulttuurisuus ja erilaiset perheet nousivat toiveissa esiin. Kirjoja toivottiin myös vaikeista aiheista kuten kuolemasta ja kehitysvammaisuudesta. Lapsille haluttiin hyvää tietokirjallisuutta sekä kirjoja junista, autoista ja tekniikasta. Vastauksia lukiessa syntyi vaikutelma, että myös lasten omia tarinoita voisi koota kirjaksi, muiden lasten luettavaksi.

Ujouden voittamisesta / saa rauhassa olla hiljainen, eikä siinä ole mitään pahaa.

tytär 4 v toivoo kissa kirjaa joka seikkailee erilaisissa paikoissa (ei pekka töpöhäntä) ja törmää pahaan noitaan ja joku sitten pelastaa kissan pikku siskon.

Kolmekymppisiä innostivat eniten lukemaan lapset, luettiinpa sitten omalle lapselle tai työn puolesta kirjastossa tai opettajana. Ääneen lukijaa ilahduttaa se, että huomaa lasten kuuntelevan innokkaasti. Lukemisen tärkeys lasten kehitykselle korostui useissa vastauksissa ja lukemisen

tuottama yhteinen kokemus aikuisen ja lapsen välillä koettiin palkitsevana. Rakkaus lukemiseen haluttiin jakaa lapsille. Kirjavinkkauksen mainitsi innostajana kolme vastaajaa ja kolme toimi itse kirjavinkkarina. Koska kirjojen valikoima on valtava, vinkkaus koettiin tärkeäksi sysäykseksi hyvän luettavan valitsemisessa. Yksi vastaajista mainitsi Lastenkirjainstituutin Lukemo.fi-sivuston. Hyvä, kiinnostava kirja oli myös tärkeä lukemaan innoittaja.

Pieni poikani on ainainen lukemaan innoittaja.

Vauvalle lukeminen innostaa. Toivoisin hänen innostuvan kirjoista lapsesta lähtien.

Oppilaille luettavissa kirjoissa hauskat päähenkilöt ovat innostavia sekä kommellukset, joita he kokevat.

Kolmekymppisille vastaajille hyvän lukuhetken mahdollisti rauhallinen, kiireetön aika lukemiselle, erityisesti siten että lukeminen kuuluu perheen päivärutiineihin iltaisin ennen nukkumaan menoa. Myös sopiva, lukemiseen virittynyt mielentila on lukuhetken kannalta tärkeä. Hyvä kirja mahdollistaa onnistuneen lukuhetken siinä missä epäonnistunut kirjan valinta saattaa sen pilata. Lapselle luettaessa paljon on sen varassa, jaksako lapsi keskittyä seuraamaan kirjaa. Eniten aikaa lukemiselta koettiin menevän puhelimen, tv:n ja muiden älylaitteiden parissa, myös kotityöt ja perhearki veivät aikaa, jonkin verran myös harrastukset ja muut kiireet.

Rauhallinen ympäristö. Vauva istuu sylissäni ja luemme hänen tahtiinsa. Lukemisen keskeyttää, kun vauva maistelee kirjoja.

Ahkerat kirjaston käyttäjät: 40–49-vuotiaat

40–49-vuotiaiden ryhmään kertyi 103 vastausta⁴⁵, vastaajista 95 % oli naisia. Heistä 55 % luki joka päivä tai joka viikko ja yli 20 % aina kun mahdollista. 70 % vastaajista luki jollekulle ääneen. Mieluimmin he lukivat kirjoja, joissa on satuja ja tarinoita sekä kirjoja, joissa on hauskoja juttuja ja huumoria. Eniten he saivat lukuvinkkejä kirjastosta (yli 80 %) ja noin puolet sai lukuvinkkejä myös kavereilta, ystäviltä ja tutuilta, sosiaalisesta mediasta sekä lehdistä.

Suosituimmat aiheet, joista luettiin, liittyivät arkipäivän elävään elämään, fantasiaan sekä luontoon ja eläimiin. Harry Potter oli jälleen suosituinta lukemista mutta klassikoista myös Astrid Lindgrenin ja Mauri Kunnaksen teokset, nykypäivän suosikeista Sinikka ja Tiina Nopolan Risto Räppääjä. Muutama esimerkki nelikymppisten vastauksista:

Positiivisista aiheista, ei saa olla pelottava eikä opettaa huonoja tapoja. Possu Pallerot ovat ihania.

Opettavaisia suomalaisia lastenkirjoja, joissa käytetään rikasta ja vivahteikasta suomenkieltä. Hyvä juoni on myös tärkeä. Tällä viikolla luimme Miljan syyskirjaa, koska se liittyy ajankohtaisesti tähän vuodenaikaan. Kirjassa oli lämmin tarina isovanhemman ja lapsenlapsen mökkiretkestä ja luontoon liittyviä opettavaisia tarinoita.

Hyviä lastenkirjoja kaivattiin erityisesti ilmastonmuutoksesta sekä luonnon ja merten suojelusta.

Luonnonsuojelusta, eläimen ja ihmisen suhteesta, sellaista kirjaa, jossa yhdistyisi ihmisen ja eläimen/luonnon vahva side, luonnon, eläimen, kaiken elämän kunnioittaminen. Ihmisen tehtävä viljellä ja varjella luontoa.

Muita mainittuja aiheita olivat muutto ulkomaille sekä maahanmuutto eli maahanmuuttajalapset. Yksi vastaajista toivoi elämänmyönteistä luettavaa mutta myös arkipäivän haasteista kuten ärräviasta haluttiin lukea. Nelikymppisillä vastaajilla elämän vaikeat kysymykset nousivat pintaan. Niitä voisi kirjan avulla käsitellä yhdessä lapsen kanssa. Tällaisia aiheita olivat vaikeat perhetilanteet, perheväkivalta, ero, yksinhuoltajuus, sijaisvanhemmuus, köyhyys, mielenterveys, koulukiusaaminen, suru, kuolema, seksuaalisuus, ADHD... Kirjoja toivottiin sekä tytöille että pojille:

rohkeat tytöt seikkailevat jännittävissä paikoissa

Terävasanaista kertomusta 13–18 vuotiaan tytön elämästä (ja hänen kertomanaan), jossa sattuu ja tapahtuu ja jossa saa nauraa havainnoille ja sattumuksille

Minua harmittaa kirjojen jaottelu tyttö- ja poikakirjoihin. Erilaisuus, moninaisuus ja toisten hyväksyntä olisi tärkeä teema. Toivoisin erityisesti että kirjat joita

⁴⁵ Joukossa oli kaksi pilailuvastausta, joista toinen oli pornon ja onanian harrastaja ja toinen käytti hakaristitunnusta.

julkaistaan, olisivat hyvää, kaunista suomenkieltä. Käännöskirjallisuudessa jää paljon sarjoja kesken ja se on myös harmillista.

Tärkein lukemaan innoittaja nelikymppisille vastaajille oli lapsille lukeminen. Suurin osa luki omille lapsille mutta muutamalla vastaajalla oli jo lapsenlapsia, monet lukivat lisäksi töissä, sillä he työskentelivät kirjallisuuskasvatuksen parissa koulussa tai kirjastossa. Kirjojen lukemiseen liittyi halu löytää lapsille suositeltavia kirjoja ja muutama vastaaja työskenteli itse kirjavinkkarina. Lapsille haluttiin näyttää esimerkkiä ja motivoida ja kannustaa heitä kirjojen pariin. Suuri osa luki paitsi lasten myös omaksi iloksi, koska kirja yksinkertaisesti oli hyvä. Kirjastossa käynti oli yksi lukemaan innoittajista ja kirjavinkin saaminen, kirjallisuusblogin lukeminen tai kirjan julkisuudessa saama huomio jonkin kirjallisuuspalkinnon myötä saattoi toimia kiinnostuksen herättäjänä. Vinkkejä saatiin myös omilta vanhemmilta eli lasten isovanhemmilta. Yksi vastaajista mainitsi Lastenkirjainstituutin lukemisensa innoittajana.

Päivittäinen iltasatuhetki lasten kanssa. Lasten kuvakirjat innostavat aina, tykkäämme lukea taidokkaasti kuvitettuja herkullisia tarinoita joka päivä.

Itsellä on innostusta, pian 3-vuotiaalla kanssalukijalla ei vielä riitä keskittymiskyky.

Usein innostuu lukemaan jonkun nuortenkirjan elokuvan tai tv-ohjelman kautta, vaikken lopulta edes katsoisi ohjelmaa. Idea voi vain kiinnostaa, kun jotain elokuvaa mainostetaan ja kirja on aina kuitenkin parempi!

Minua innostaa se kun pääsen jakamaan intoani ja kirjavinkkejäni koululaisille ja onnistun innostamaan muutkin lukemaan.

Olen tutustunut nuortenkirjoihin saadakseni ideoita omaan kirjoittamiseen.

Hyvä lukuhetki merkitsi nelikymppisille vastaajille kiireetöntä ja rauhallista hetkeä erityisesti nukkumaan mennessä iltasadun parissa. Tähän varattiin tietoisesti aikaa, hyvä kirja ja pyrittiin hyvään tunnelmaan. Merkittävimmät häiritsijät olivat puhelin, tv ja muut älylaitteet. Aikaa lukemiselta veivät arkiaskareet, kiire ja muut velvoitteet sekä työ. Lukemista haittasivat myös rauhaton ympäristö ja väsymys.

Hyvä kirja! Mikään ei vie lukemiselta aikaa, koska se on ykkösharrastus.

Innostava isovanhemmuus: 50–59-vuotiaat

50–59-vuotiaiden ryhmään tuli 68 vastausta⁴⁶. Vastaajista 93 % oli naisia. Ikäryhmän vastaajista 43 % luki lasten- ja nuortenkirjoja joka päivä tai joka viikko, 16 % lisäksi aina kun mahdollista. 60 % luki jollekulle ääneen. Mieluimmin he lukivat kirjoja, joissa on hauskoja juttuja ja huumoria sekä kirjoja, joissa on satuja ja tarinoita. Yli kolme neljäsosaa sai lukuvinkkejä kirjastosta, noin puolet myös lehdistä, sosiaalisesta mediasta sekä ystäviltä ja tutuilta. Heidän suosimiaan aiheita olivat luonto ja eläimet, arjen ja perheen kuvaukset sekä jännitys ja seikkailut. Lempikirjoja ja kirjailijoita oli valtava kirjo ja suosituimmalle sijalle kohosi Astrid Lindgren. Koska moni ryhmän vastaajista työskenteli opettajana, lukeminen valittiin lapsia ajatellen.

Eläimistä ja autoista. Oppilaat valitsevat kirjastosta kirjoja joita luemme luokassa, lisäksi tuon myös itse kotoa kirjoja. Ryhmä hau motivoi nyt meidän luokan poikia.

Hyviä lasten- ja nuortenkirjoja kaivattiin esimerkiksi kiusaamisesta, syömishäiriöstä ja vammaisuudesta sekä siitä, miten toinen ihminen huomioidaan positiivisesti. Lisäksi kaivattiin nykyversioita klassikkosaduista ja kirjoja ajankohtaisista aiheista kuten somen käytöstä ja sen vaaroista sekä ilmastokirjaa, joka ei aiheuttaisi ilmastoahdistusta lapsille. Myös seksuaalisuuteen liittyvät kysymykset, miten niistä olisi hyvä kertoa lapsille ja nuorille, ovat monilla kirjallisuuskasvatusta työkseen tekevillä mielessä.

Seksuaali-identiteettikysymyksiä on käsitelty lukemissani kirjoissa vaikeasti ja turhan vakavasti.

Viisikymppiset vastaajat innostuvat lasten- ja nuortenkirjoista työnsä puolesta, muutama mainitsi nimenomaan halun löytää vinkattavia kirjoja lapsille. Omat lapset ja lapsenlapset sekä oppilaat olivat tärkeitä lukemisen innoittajia. Kiinnostavat kirjat ovat itsestään selvä innoittaja, vastauksista välittyi rakkaus kirjoihin ja kokemus lukemisesta kivana harrastuksena, kirjan avulla pääsee hetkeksi pakoon arjesta.

Lapsenlapsi, joka tulee luokseni kirja kädessä: Mummi, luetko tämän kirjan minulle.

Työssä luen, lasten innostus tarttuu.

Lasten innostus; ääneen luku on hienoa!

Lukuklaanin kirjat innostivat lukemaan viimeksi. Olisi hienoa, jos kouluille saisi esittelykirjoja lukemista varten. On kallista ostaa itse kirjoja ja kirjastoissa kirjoja joutuu aina odottelemaan.

Ammatin takia perehdyin nuortenkirjallisuuteen. On mukava olla ajassa mukana.

⁴⁶ joista yksi oli pilailuvastaus.

Kirjan lukeminen avaa portteja ajatteluun, rentouttaa ja saa mielikuvituksen laukkaamaan.

Viimeisin innostus tuli Lintu Sininen-kirjasta. Ihana kokonaisuus! Kaunis kuvitus innostaa aina. Toisaalta kaipaankin hirveästi muunnelmia vanhoista klassisista saduista.

Viisikymppisille vastaajille hyvän lukuhetken mahdollistivat rauhallinen paikka ja kiireetön hetki ja se, että lukemiselle tietoisesti varataan aikaa. Lukeminen tarjoaa myös hyvän mahdollisuuden rauhoittumiseen. Lukemiselta veivät aikaa työ, kiireet ja arkiaskareet kotona ja lukuhetkiä häiritsivät puhelin, some ja televisio sekä oppitunneilla hälinä.

Aika löytyy, jos haluaa.

Hyvä lukuhetki on koska vain!

Kun kuulijan huomio kiinnittyy muuhun tärkeään, on parempi lopettaa.

lääkäimmät vastaajat

Yli 60-vuotiaiden ryhmään tuli 94 vastausta, joista 53 oli 60–69-vuotiailta⁴⁷. Yli 60-vuotiaista noin 30 % lukee lasten- ja nuortenkirjoja joka päivä tai joka viikko ja joka neljäs aina kun mahdollista. Joka viides arvelee lukevansa liian harvoin. Noin 60 % lukee jollekulle ääneen. Suosituinta luettavaa ovat kirjat, joissa on hauskoja juttuja ja huumoria sekä kirjat, joissa on satuja ja tarinoita. Kaksi kolmasosaa yli 60-vuotiaista vastaajista saa lukuvinkkejä kirjastosta, puolet lehdistä ja noin 40 % ystäviltä ja tutuilta sekä kirja-alan tapahtumista.

Mieluisimpia aiheita iäkkäimmille vastaajille ovat huumori, aiheet elävästä elämästä ja arjesta, luonto ja eläimet, jännitys sekä aiheet, jotka kiinnostavat lapsenlapsia. Erään vastaajan 5-vuotias lapsenlapsi oli erityisen kiinnostunut kuuntelemaan sienikirjan selostuksia, joten niitä totta kai hänelle luettiin. Suosituimmat lastenkirjailijat tässä ikäryhmässä olivat Astrid Lindgren ja Tove Jansson.

Nuorten elämästä kertovia realistisia romaaneja joissa ei paisutella ongelmia mutta tartutaan tämän päivän ajankohtaisiin teemoihin (pakolaiset, vähemmistöt, ympäristöasiat ym.)

Luen kirjoja 1-vuotiaalle lapsenlapselleni. Hän pitää värikkäistä kuvista, esim. Eric Hillin Puppe-kirjoista. On mukava lukea myös lorukirjoja.

Hyviä lastenkirjoja kaivattiin harrastuksiin, esimerkiksi sirkusharrastukseen liittyen, ajankohtaiseen ympäristöaiheeseen liittyviä sekä muita tietokirjoja, kirjoja menetyksen kuten lemmikin kuoleman kohtaamisesta, kirjoja koulukiusaamisesta ja netinkäytön vaaroista, kasvu- ja selviytymistarinoita eli eräänlaisia nykyversioita vanhoista klassikoista, ja yleensä helppolukuisia kirjoja, jotka on painettu suurella fontilla.

”Kaikesta” on kirjoitettu, kunhan ne vain löytyisivät lasten ja nuorten käsiin. Ja openkin käsiin.

Joskus olen etsinyt avioeroon liittyvää kirjaa pienille lapsille. Myös kuolemaa olisi helpompi käsitellä lapsen kanssa kirjan avulla kuin ilman.

Lapsentajuisesti kirjoitettuja tietokirjoja kaipaam lisää. Voivat olla sekä yleisteoksia että tietyn alan tietokirjoja. Tiedonhankintatehtävät eivät usein onnistu siksi, että teksti on liian vaikeaselkoista (esim. pitkät sanat, vieraat käsitteet).

⁴⁷ Vastausten analysointia hankaloittivat pilailuvastaukset. 60–69-vuotiaiden ryhmässä on kolme pilailuvastausta. 70–79-vuotiaiden ja yli 80-vuotiaiden joukossa on mahdollisesti jopa yli 40 % pilailuvastauksia. Jos vertailu tehdään vain 60–69-vuotiaiden, 70–79-vuotiaiden ja yli 80-vuotiaiden **naisten** osalta, joukossa on edelleen kolme pilailuvastausta. Kaikki vastaukset on luettu mutta tilastollinen vertailu on jonkin verran vääristynyt pilailuvastausten vuoksi.

Yli 60-vuotiaita vastaajia innostivat ennen kaikkea lukemaan hyvät kirjat ja lapsenlapset sekä työelämässä vielä mukana olevia erityisesti opetustyö. Yksi vastaajista oli mukana *lukumummi-*toiminnassa.

Tykkään lukemisesta, olen lukenut paljon lapsilleni ja haluan myös seuraavan polven innostuvan kirjoista. Lukuhetki on myös mukavaa yhdessä oloa.

Kun alle 2-vuotias kiipeää syliin Tiitiäisen satupuun kanssa ja hihkuu hiihoota. [...]

Kuuntelijoiden keskittyneet ilmeet. Yhteiset lukuhetket lastenlapsien kanssa.

Luen työni takia. Lastenkirja on usein lukuelämys.

Kiinnostava ajankuvaus, ei liian räikeä kansi, ajatus, että ehkä tuo ei taas ole fantasiaa tai poikaystäviä...

Hyvän lukuhetken mahdollistajia yli 60-vuotiaille olivat erityisesti rauhallinen paikka ja hetki, innokkaat kuulijat sekä se, että lukemiselle oli tietoisesti varattu aikaa. Lukeminen tarjosi myös hyvän tilaisuuden rauhoittumiselle, oltiinpa sitten luokassa tai lastenlasten kanssa kotona. Lukemiselta veivät aikaa puhelin, some ja tv sekä muut kiireiset menot. Eläkeläisillä tällaisia mukavia puuhia, joihin lastenkirjaa ei otettu mukaan, olivat kulttuuritapahtumat, mökkeily, sienestys ja vieraisilla käynti. Lastenlasten kanssa oli kiva puuhailla myös muuta kuin lukea, tehdä kotiaskareita ja pelata kortti- ja lautapelejä.

Levollinen ympäristö, yhdessä oleminen. Olen lukija syntyjään, joten pidän kiinni oikeudesta lukea.

Aina on hyvä lukuhetkenen, usein myös pitempi tuokio. Pisimmät aina iltaisin: - Lue vielä!

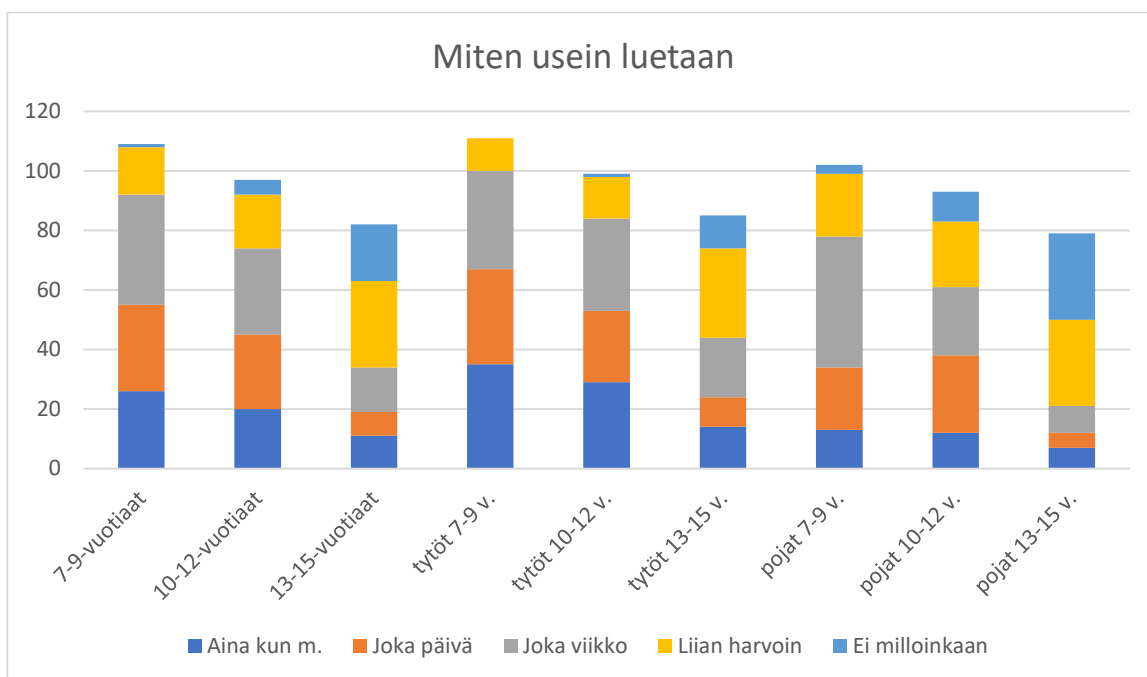
Yhdessä olo ja iltasatujen aika

ESIIN NOUSSEITA TEEMOJA

Miten usein luetaan

Kiva lukea! -kyselyn ensimmäinen monivalintakysymys tiedusteli vastaajilta, milloin he lukevat lasten- ja nuortenkirjoja. Tällä selvitettiin sitä, miten usein vastaajat lukevat, sekä sitä, missä tilanteessa he lukevat.

Kaavio 2. Milloin luet? Aina / Joka päivä / Joka viikko / Liian harvoin / En milloinkaan

Kaavio selventää peruskouluikäisten lukemista. Sininen, punainen ja harmaa väri (alimmat värit) kuvaavat niitä lukijoita, jotka lukevat lasten- ja nuortenkirjoja aina kun mahdollista, joka päivä tai joka viikko. Ylimmät keltainen ja vaaleansininen väri kuvaavat niitä lukijoita, jotka vastasivat lukevansa liian harvoin tai etteivät lue milloinkaan. Kaavio osoittaa, että nuoremmat lapset lukevat vanhempia lapsia innokkaammin ja että tytöt lukevat innokkaammin kuin pojat. Tämä vastasi johdantoluvussa esitettyä hypoteesia.

Kaaviossa eivät ole mukana alle kouluikäiset lapset, jotka kyselyn perusteella olivat kaikkein innokkaimpia lukijoita, eivätkä aikuiset vastaajat, jotka lukivat hyvinkin paljon lasten- ja nuortenkirjoja siitä syystä, että he lukivat omille lapsilleen tai lapsenlapsilleen tai työskentelivät kirjallisuuskasvatuksen parissa koulussa, päiväkodissa ja kirjastossa. Aikuisista vastaajista alle 10 %

ei lukenut lasten- ja nuortenkirjoja. Näiden vastaajien omat lapset olivat jo isoja tai heidän lähipiirissään ei ollut lapsia. Aikuisia, 20–69-vuotiaita miehiä kyselyyn vastasi 20, joista 15 % ei lukenut lasten- ja nuortenkirjoja.

Entä ne lapset, jotka eivät lue? 10–12-vuotiaista pojista 10 % ei lukenut lasten- ja nuortenkirjoja. Yhdellä ei ollut aikaa lukea, koska hän oli yleensä aina *treeneissä*. Muita syitä sille, että kirjoja ei lueta, olivat että vastaaja *ei tykkää* lukea tai *ei jaksa* lukea, lukeminen on *tylsää*, *ei ole aikaa* lukea, *ei ole uusia kirjoja* tai se, että vastaaja lukee mieluummin sarjakuvia.

13–15-vuotiaiden, lukemiseen kielteisesti suhtautuvien yleisimmät syyt siihen, etteivät he lue, olivat, että *ei jaksa* lukea, *ei kiinnosta* tai *huvita* lukea tai että vastaaja ei pidä lukemisesta. Lastenkirjat olivat heidän mielestään *huonoja* tai *tylsä*, jopa *paskaa*. Osalla ei ollut aikaa tai heillä oli *parempaa tekemistä*, muutama piti lukemista ajanhukkana ja hyödyttömänä tai ilmoitti vihaavansa lukemista. Torjuvan asenteen selityksenä muutamalla vastaajalla oli, että *en ole lukutoukka* tai *lukeminen on nörteille*. Osa ei löytänyt hyviä kirjoja tai piti kirjojen laina-aikaa liian lyhyenä. Yksi ei vielä osannut lukea suomea tarpeeksi hyvin. Yksi vastaajista kertoi kuuntelevansa äänikirjoja ja kuusi vastaajaa ilmoitti, että lukee jo aikuisten kirjoja.

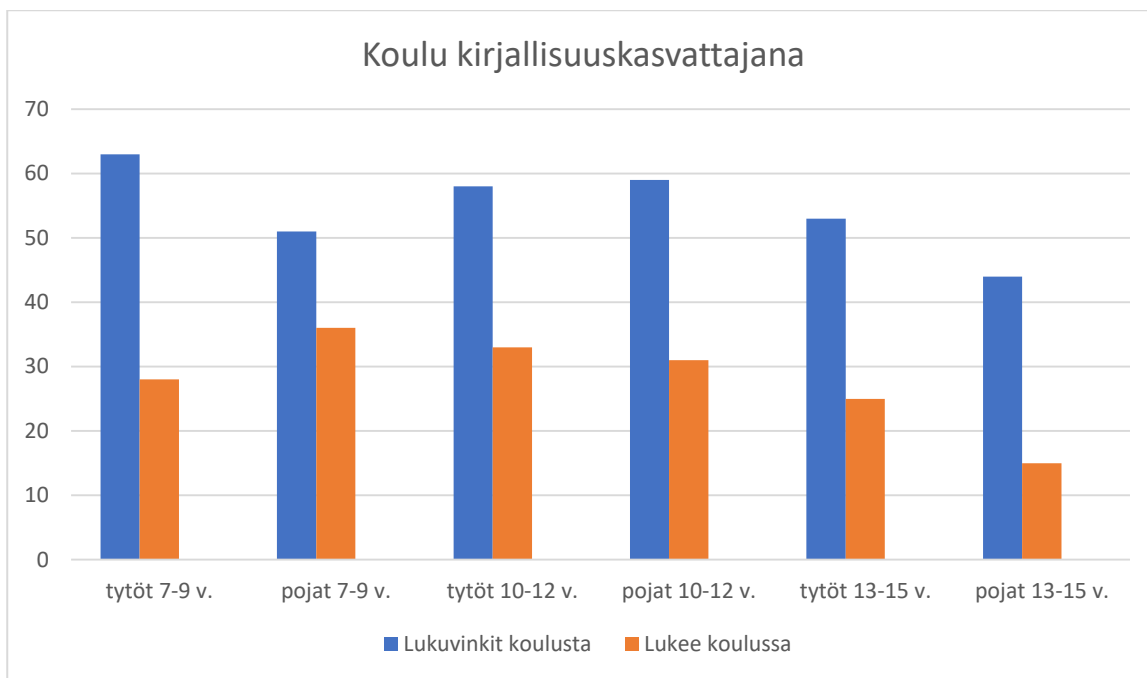
13–15-vuotiaiden vastaajien ryhmässä 11 % tytöistä ja 29 % pojista ilmoitti, että ei lue lasten- ja nuortenkirjoja. Tämä ei ole hälyttävä tulos, esimerkiksi viimeisimmän PISA-tutkimuksen mukaan vain noin 17 % 15-vuotiaista lukee kaunokirjallisuutta säännöllisesti.⁴⁸ Vaikuttaa siltä, että Kiva lukea! -kyselyyn vastasivat herkemmin ne, jotka lukevat innokkaasti.

⁴⁸ Ks. Leino & al. 2019, 90–91.

Koulu kirjallisuuskasvattajana

Kiva lukea! -kyselyn ensimmäisessä monivalintatehtävässä kysyttiin myös sitä, missä tilanteessa vastaajat yleensä lukevat. Kouluikäisillä lapsilla tällainen itsestään selvä lukemisen paikka oli koulussa. Kolmannessa monivalintatehtävässä kysyttiin lisäksi, mistä vastaajat saavat lukuvinkkejä. Vastausvaihtoehdoista koulu sai lapsilta eniten kannatusta.

Kaavio 3. Lukuvinkit koulusta / Lukee koulussa

Kaaviosta näkyy, että kouluikäisistä tytöistä 53–63 % saa lukuvinkkejä koulusta, pojista 44–59 %. Lisäksi tytöistä 25–35 % vastasi lukevansa koulussa, pojista 15–36 %. Koulun kirjallisuuskasvatuksesta 13–15-vuotiaat pojat saavat vähemmän lukuinnostusta kuin nuoremmat pojat ja ikäisensä tytöt. Toisinaan myös tytöille koulun lukutunti voi olla pikemminkin negatiivinen kokemus:

Ei mikään [innosta lukemaan], koulu pakotti lukemaan kirjaa, mistä en itse tykännyt ollenkaan 😞 [13–15-vuotias tyttö]

Osalle yläasteikäisistä vastaajista koulutyö näyttäytyi vapaa-ajan lukemisen estäjänä, sillä kokeisiin päättämiseen ja läksyjen lukuun menee paljon aikaa:

Paras luku hetki on illalla. KOULU VIE LIIKAA AIKAA! [13–15-vuotias tyttö]

Koulu estää muun lukemisen [13–15-vuotias poika]

Alle kouluikäisille lapsille päiväkoti on koulua vastaava lukemaan innostaja. Peruskouluiän ohittaneista nuorista lukuvinkkejä koulusta saa 3/4 tytöistä ja puolet pojista. Kyselyyn vastanneissa aikuisissa oli useita opettajia, jotka kokivat kirjallisuuskasvattajan tehtävänsä hyvin tärkeäksi.

Oppilaille luen mieluiten lastenkirjoja, joissa on rikasta tekstiä, kuvia sekä hassuja kummelluksia. Päähenkilöiden kohtaamaa ongelmaa on mielenkiintoista ratkoa yhdessä oppilaiden kanssa. [30–39-vuotias vastaaja]

Lukuhetket on vain pyrittävä ottamaan. Oppilaiden vähentyneet viikkotuntimäärät vievät aikaa lukemiselta. [60–69-vuotias vastaaja]

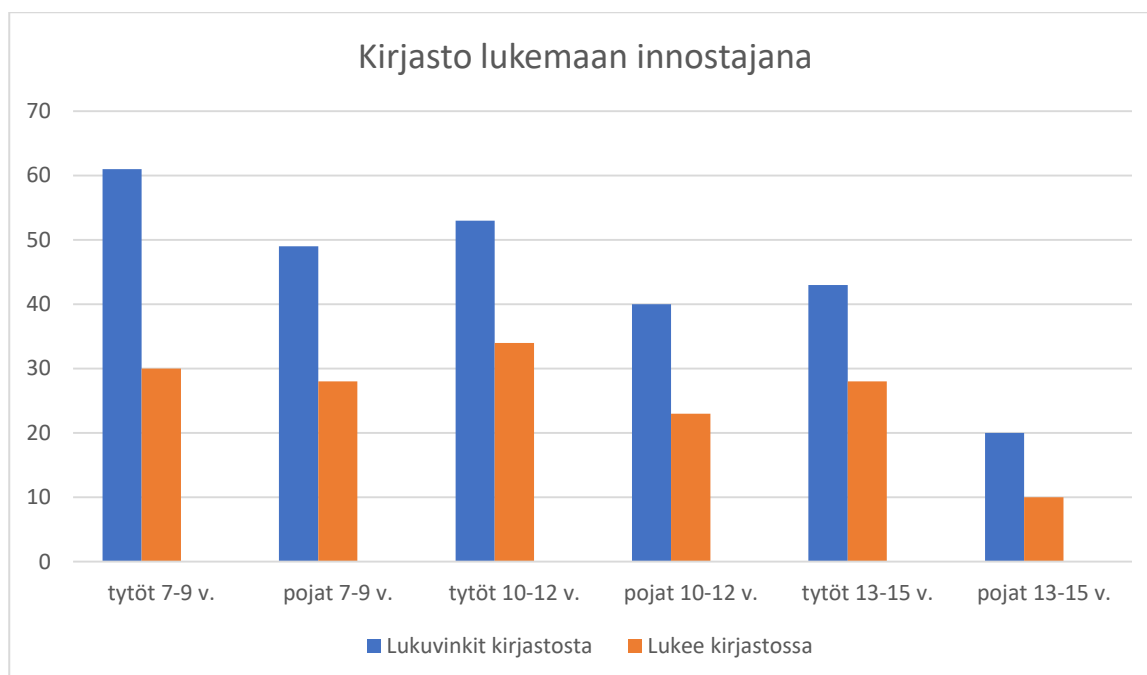
Meillä on koulussa maanantaiaamuisin eskareiden ja 1. luokkalaisten yhteinen viikonavaus, jossa luemme lastenkirjoja ja tutustumme eri kirjallisuuden lajeihin. Tätä kautta itsekin tutustuu erilaisiin kirjoihin [...] [40–49-vuotias vastaaja]

[...] Työni puolesta luen eniten kirjoja, jotka on helppo lukea ääneen. Palkitsevaa on, kun lukee oppilaille (yleensä 7-10 v.) aloituskirjan jostain sarjasta, ja kun he sitten omatoimisesti lukevat muita saman sarjan kirjoja. [...] [60–69-vuotias vastaaja]

Kirjasto lukemaan innostajana

Koulun ohella kirjasto on tärkeä kirjallisuuskasvattaja. Koska kirjastossa käyntiin ei liity pakkoa, lapset kokevat kirjaston käytön myönteisemmin kuin kouluopetukseen liittyvän lukemisen. Isommilla lapsilla kirjastossa käynnit kuitenkin vähenevät ilmeisesti juuri siksi, että se on vapaaehtoista ja ajankäytöstä kilpailee monenlainen muukin tekeminen ja harrastaminen.

Kaavio 4. Luvuvinkit kirjastosta / Lukee kirjastossa

Kiinnostus kirjaston käyttöön on nuoremmilla lapsilla suurempaa kuin vanhemmilla lapsilla ja tytöt saavat kirjastosta helpommin luvuvinkkejä kuin pojat. Vähäisintä kiinnostus kirjaston käyttöön on 13–15-vuotiailla pojilla. 23–34 % peruskouluikäisistä lapsista lukee kirjoja kirjastossa, paitsi 13–15-vuotiaista pojista vain 10 %. Yli 60 % 7–9-vuotiaista tytöistä ja lähes 50 % saman ikäisistä pojista saa luvuvinkkejä kirjastosta, 13–15-vuotiailla vastaavat luvut ovat 43 % ja 20 %. Eräs 13–15-vuotias tyttö kuvaa kirjastoa lukemisen innostajana seuraavasti:

Kun näen aikakauslehdistä kirjasuosituksia tai kaverini suosittelee jotain kirjaa minun on pakko käydä etsimässä se kirjastosta. Kirjaston lämpö ja rauha houkuttelevat lukemaan tänäänkin minua ☺

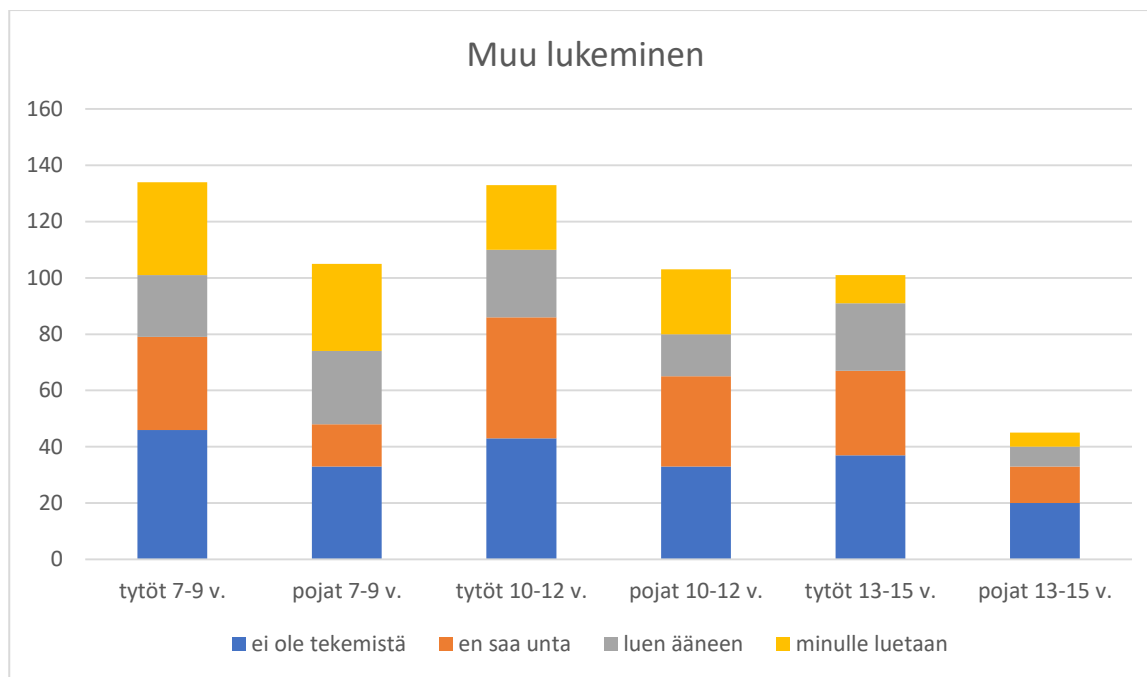
4–6-vuotiaat lapset kirjasto tavoittaa tätäkin selkeämmin: yhdeksän kymmenestä tytöstä ja kaksi kolmasosaa pojista saa kirjastosta luvuvinkkejä ja puolet 4–6-vuotiaista myös lukee kirjoja kirjastossa. Aikuisista vastaajista kirjastosta luvuvinkkejä lastenkirjoista saa 68–83 %, aikuisista miehistäkin 60 %. Useat aikuisvastaajat olivat töissä kirjastossa.

Olen töissä kirjastossa ja suureksi ilokseni työtehtäviini kuuluu lasten- ja nuortenkirjastotyö. Siksi luen mielelläni lasten ja nuorten kirjallisuutta ja lukisin vielä enemmänkin, jos minulla olisi aikaa keskittyä lukemiseen. [50–59-vuotias vastaaja]

Muut lukuhetket

Milloin muulloin kirjoja luetaan? Koulussa ja kirjastossa lukemisen lisäksi vastaajien suosiossa olivat seuraavat vaihtoehdot: *Kun minulla ei ole mitään tekemistä, Kun en saa unta, Kun luen ääneen jollekulle ja Kuuntelen, kun minulle luetaan ääneen.*

Kaavio 5. Milloin luet? Ei ole tekemistä + En saa unta + Luen ääneen + Minulle luetaan

Peruskouluikäiset lapset 13–15-vuotiaita poikia lukuun ottamatta ovat varsin kiinnostuneita kirjoista ja lukemisesta. Tytöistä 37–46 % lukee ajankuluksi silloin, kun heillä ei ole muuta tekemistä, pojista 20–33 %. Unilukemiseksi tytöistä lukee 30–43 %, pojista 13–32 %. Tytöille ja pojille luetaan ääneen yhtä paljon, kun he ovat 7–9-vuotiaita (noin 32 %) ja 10–12-vuotiaita (23 %), mutta 13–15-vuotiaille ei enää juurikaan lueta ääneen. Kysymykseen mikä viimeksi innosti lukemaan lasten- ja nuortenkirjaa, eräs 13–15-vuotias poika vastaakin näin: *”Kun isä luki kirjaa.”*

Tytöistä 22–24 % lukee itse jollekulle ääneen, pojista 7–26 %. Pojat ovat 7–9 vuoden iässä jopa innokkaampia ääneen lukijoita kuin tytöt ja eräs tämän ikäinen poika vastaa kysymykseen hyvästä lukuhetkestä: *”Kun äiti kuuntelee, on hyvä lukea.”* Poikien innostus ääneen lukemiseen laskee kuitenkin tasaisesti ja on hyvin vähäistä 13–15-vuotiailla pojilla. Tytöt vievät ääneen lukijan roolin pojilta jo 10–12-vuotiaina.

Tykkään lukea lastenkirjoja pikkusiskolleni, yleensä ne kirjat kertovat prinsessoista ja eläimistä (yleensä hevosista) [10–12-vuotias tyttö]

Yleensä luen serkuilleni koska he tykkäävät kuunnella [13–15-vuotias tyttö]

Aikuisille vastaajille tuottaa iloa ääneen lukeminen kotona omille lapsille ja lapsenlapsille sekä töissä koulussa ja päiväkodissa. Yli 30-vuotiaista vastaajista ääneen lukijoita oli 60–73 %, aikuisista miesvastaajista kuitenkin vain 30 %. Ääneen lukemisesta tulee lapsiperheissä monesti mukava osa iltarutiineja. Osa vanhemmista lukee hyvinkin tavoitteellisesti:

Pyrin laajentamaan lasteni sanavarastoa eri kielillä, opettamaan heille asioita maailmasta, käsittelemään omassa elämässä tapahtuvia asioita ja laajentamaan heidän ymmärrystään myös asioista, jotka eivät tapahdu itselle. Luen ruokapöydässä, koska pienet lapset eivät muuten istu paikallaan. Luen iltasatuja. Minut saa lukemaan sekä tarve, että yksinkertaisesti se, että lukemiselle löytyy aikaa. [30–39-vuotias vastaaja]

Luemme lasten kanssa joka ilta, iltasatu kuuluu olennaisena päivän rytmiin siinä missä hampaidenpesukin ☺ [30–39-vuotias vastaaja]

Aina innostaa se, että lapsi nauttii kuuntelemisesta ja juttelee mielellään siitä, mitä tarinassa tapahtuu. Sen lisäksi nautin siitä, että uskon lapsen kielitajun kehittyvän ja maailman ymmärtämisen sekä empatian avartuvan erilaisten tarinoiden kautta. [40–49-vuotias vastaaja]

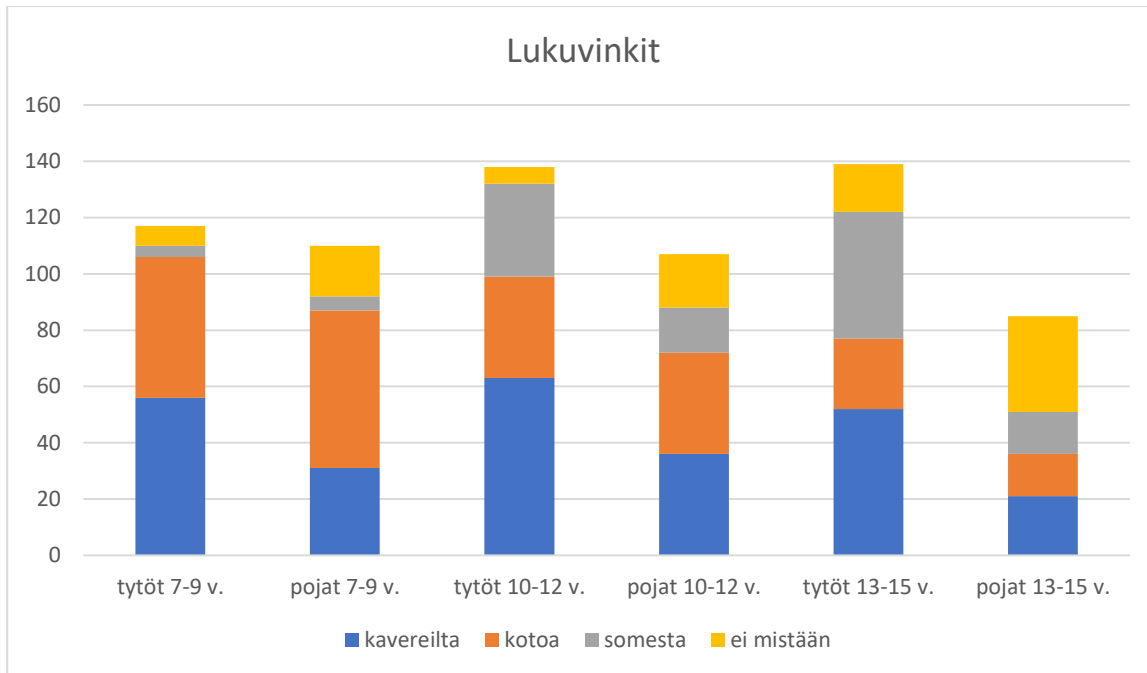
Luen päivittäin lapsilleni iltasatua. Tällä hetkellä menossa Molly Moonin toinen osa. Myös mieheni kuuntelee iltasatua. [40–49-vuotias vastaaja]

Kiva lukea! -kyselystä haluttiin leikkimielinen ja lapsiin vetoava, joten Milloin luet? -kysymykseen annettiin myös seuraavanlaisia vaihtoehtoja: *Kun olen puistossa, rannalla tai pihalla, Kun olen syömässä, Kun olen kylvyssä ja Kun käyn vessassa.* Näitä vaihtoehtoja valitsi vastaajista 5 % paitsi kylvyssä olon aikana luki vain yksi prosentti vastaajista. Tämän lisäksi vastaajat saivat myös kertoa, missä muualla he lukevat lasten- ja nuortenkirjoja. Lapsilla tällaisia muualla lukemisen paikkoja ja hetkiä oli *nukkumaan mennessä, omassa huoneessa, eskarissa, lomalla, viikonloppuna, mökillä, riippumatossa, veneessä, mummolassa ja serkkujen luona.* Aikuisilla yleisin vastaus tähän oli, että he lukevat töissä, muutama isovanhemman ikään ehtinyt vastasi lisäksi lukevansa lastenlasten luona.

Lukuvinkit

Edellä kävikin jo ilmi, että lapset saavat lukuvinkkejä erityisesti koulusta ja kirjastosta. Seuraavaksi yleisimmät tahot, joilta lukuvinkkejä saatiin, olivat kavereilta, sosiaalisesta mediasta ja kotoa. Osa lapsista oli sitä mieltä, etteivät he saa lukuvinkkejä oikein mistään.

Kaavio 6. Mistä lukuvinkkejä? Kavereilta + kotoa + somesta + ei oikein mistään

Peruskouluikäisistä tytöistä 52–63 % saa lukuvinkkejä kavereilta, pojista 21–36 %. Kotoa lukuvinkkejä saavat eniten 7–9-vuotiaat (tytöt 50 %, pojat 56 %). Sosiaalista mediaa lukuvinkkien saamiseen hyödyntävät lähinnä isommat tytöt (10–12-vuotiaista tytöistä 33 % ja 13–15-vuotiaista tytöistä 45 %). Erityisesti pojat kokevat, etteivät saa lukuvinkkejä oikein mistään, 13–15-vuotiaista pojista jopa kolmasosa on tätä mieltä. Lukuvinkkien saamisen kannalta juuri 13–15-vuotiaat pojat ovat heikoimmassa asemassa.

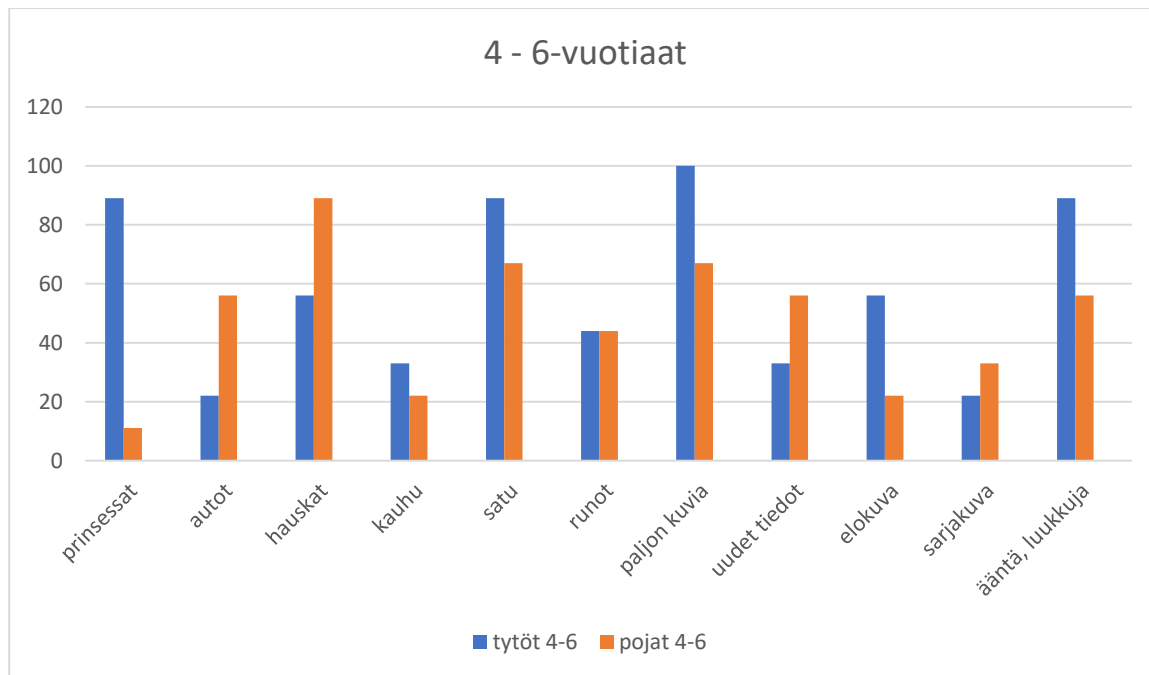
Ystäviltä ja tutuilta saadut lukuvinkit lasten- ja nuortenkirjoista ovat tärkeitä myös 16–19-vuotiaille naisille (62 %) ja 20–29-vuotiaille nuorille aikuisille (64 %), mutta yli 60-vuotiaista enää noin 40 prosentille. Sosiaalista mediaa lukuvinkkien saamiseen hyödyntävät eniten 20–29-vuotiaat, heistä jopa 3/4 saa lukuvinkkejä somesta. He myös kaikkein aktiivisimmin käyttävät Lukemo.fi-sivustoa lukuvinkkien etsimiseen (18 %). Myös 30–59-vuotiaista aikuisista yli puolet saa lukuvinkkejä somesta. Aikuisista miehistä neljäsosa arvelee, ettei saa lukuvinkkejä lasten- ja nuortenkirjoista oikein mistään. Kaikista vastaajista 10 % saa lukuvinkkejä myös blogeista ja televisiosta, 7 % myös harrastusten kautta ja 4 % radiosta. Aikuisista vastaajista noin kolmasosa saa lukuvinkkejä tämän lisäksi myös kirja-alan tapahtumista.

Vastaajien oli mahdollista kertoa myös, mistä muualta he saavat lukuvinkkejä. Muutama lapsista mainitsi kirjavinkkarin ja kirjavinkit-sivuston, yksi myös kirjastoauton. Vinkkejä saatiin myös sukulaisilta. Lisäksi kirjoja löytyi kiertelemällä omatoimisesti läpi kirjaston hyllyjä: *"kunhan vaan pyörin kirjastossa ja nappailen kaikkea mikä näyttää kiinnostavalta"*. Aikuiset vastaajat saivat lukuvinkkejä työn kautta ja esimerkiksi kustantamoiden kirjalueteloista, kirjakaupasta ja divareista, Goodreads-sivustolta, Niilo Mäki-instituutista ja Lukumummi-toiminnasta. Yksi mainitsi erikseen Lastenkirjahylly-blogin ja yksi Onnimanni-lehden.

Erilaiset kirjamieltymykset

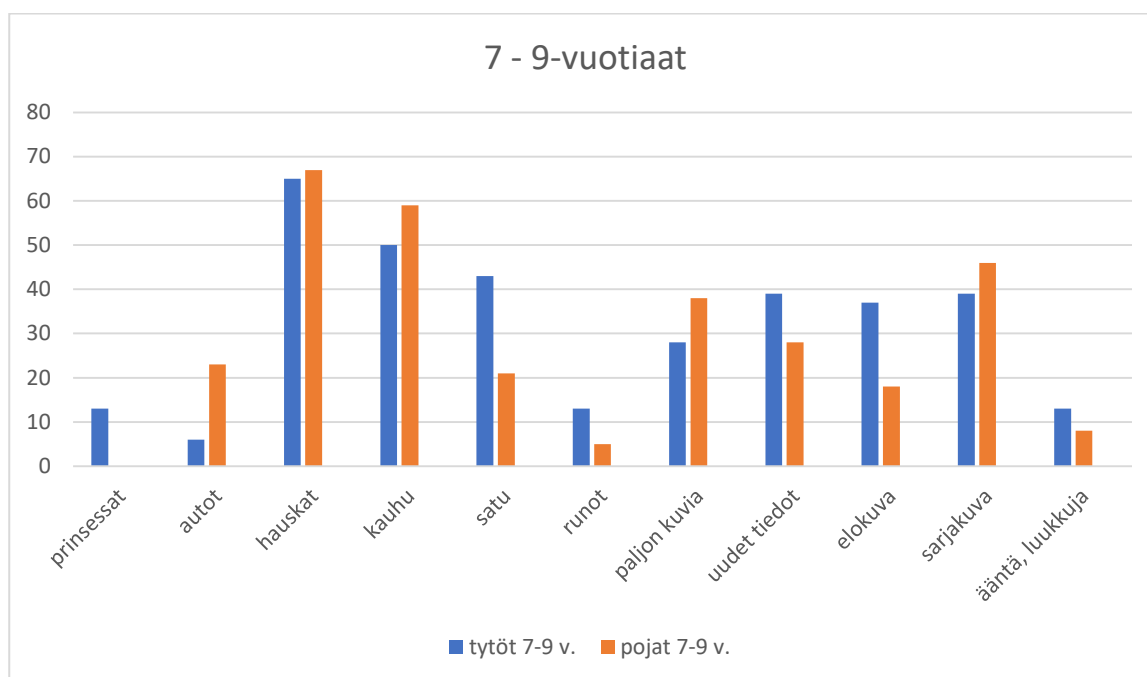
Kiva lukea! -kyselyn toinen monivalintakysymys oli kiinnostunut siitä, millaisia kirjoja vastaajat lukevat. Koska mieltymykset olivat hyvin erilaiset, lienee mielekästä kuvata niitä mahdollisimman monen kaavion avulla eri ikäryhmissä.

Kaavio 7. 4–6-vuotiaiden kirjamieltymykset

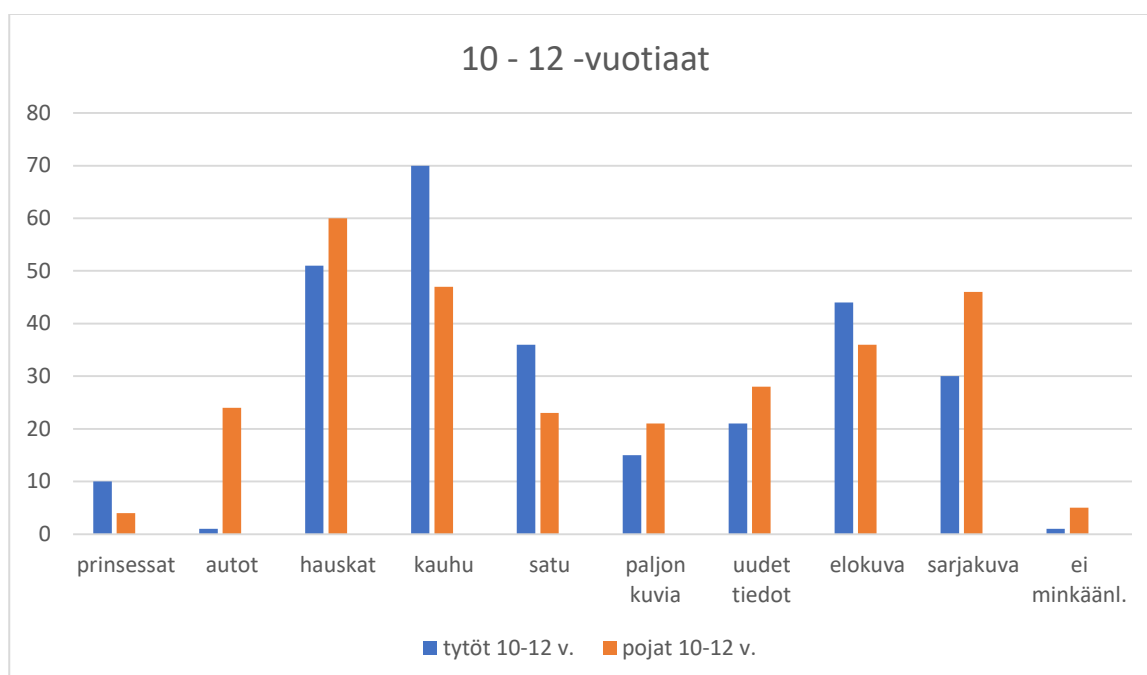
Kaavio havainnollistaa 4–6-vuotiaiden tyttöjen ja poikien kirjamieltymyksiä, tytöt sinisellä ja pojat punaisella värillä merkittynä. Tyttöjä kiinnostivat erityisesti kirjat, joissa on paljon kuvia tai ääntä ja avattavia luukkuja; sadut ja tarinat sekä kirjat, jotka kertovat prinsessoista, haltioista ja lohikäärmeistä. Poikia kiinnostivat hauskat jutut ja huumori, sadut ja tarinat sekä kirjat, joissa on paljon kuvia.

Kaavio 8. 7–9-vuotiaiden mieltymykset

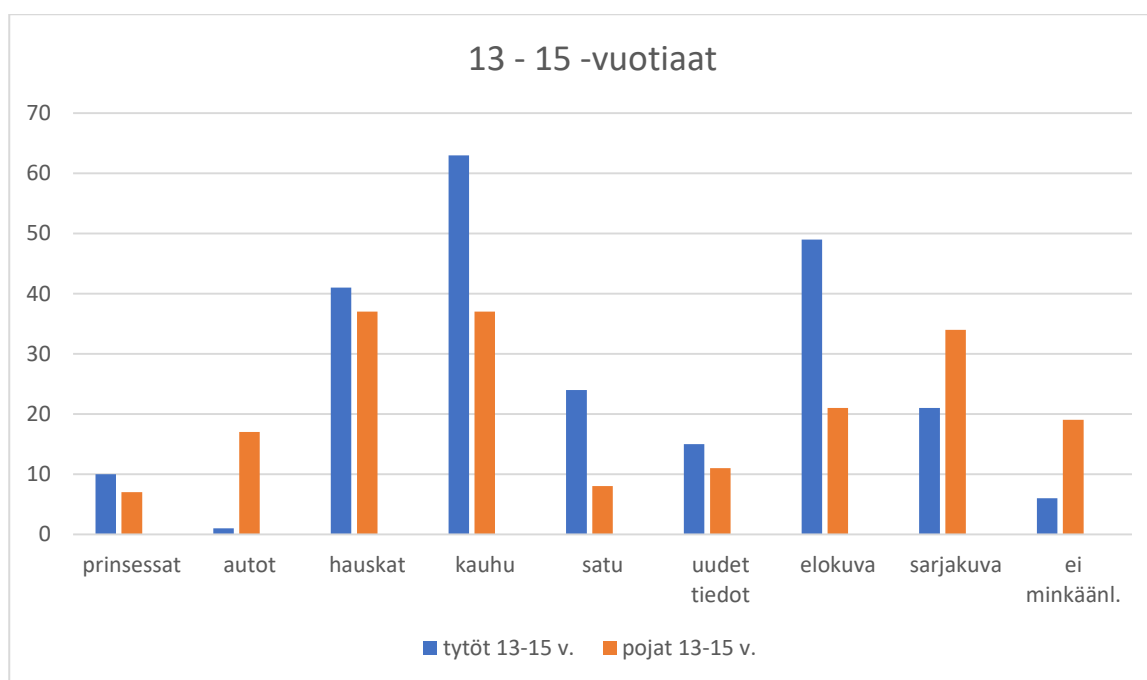
7–9-vuotiaiden lukumieltymykset ovat hyvin erilaiset kuin 4–6-vuotiailla. 7–9-vuotiaita tyttöjä kiinnostavat eniten hauskat jutut ja huumori, kauhu ja jännitys sekä sadut ja tarinat; poikia hauskat jutut ja huumori, kauhu ja jännitys sekä sarjakuvat. Kiinnostus prinsessa- ja autokirjoihin, runoihin sekä ääntä ja avattavia luukkuja sisältäviin kirjoihin on laimistunut. Valmiiden vastausten ulkopuolelta 7–9-vuotiaat tytöt lukivat erityisesti hevostarinoita.

Kaavio 9. 10–12-vuotiaat lukijat

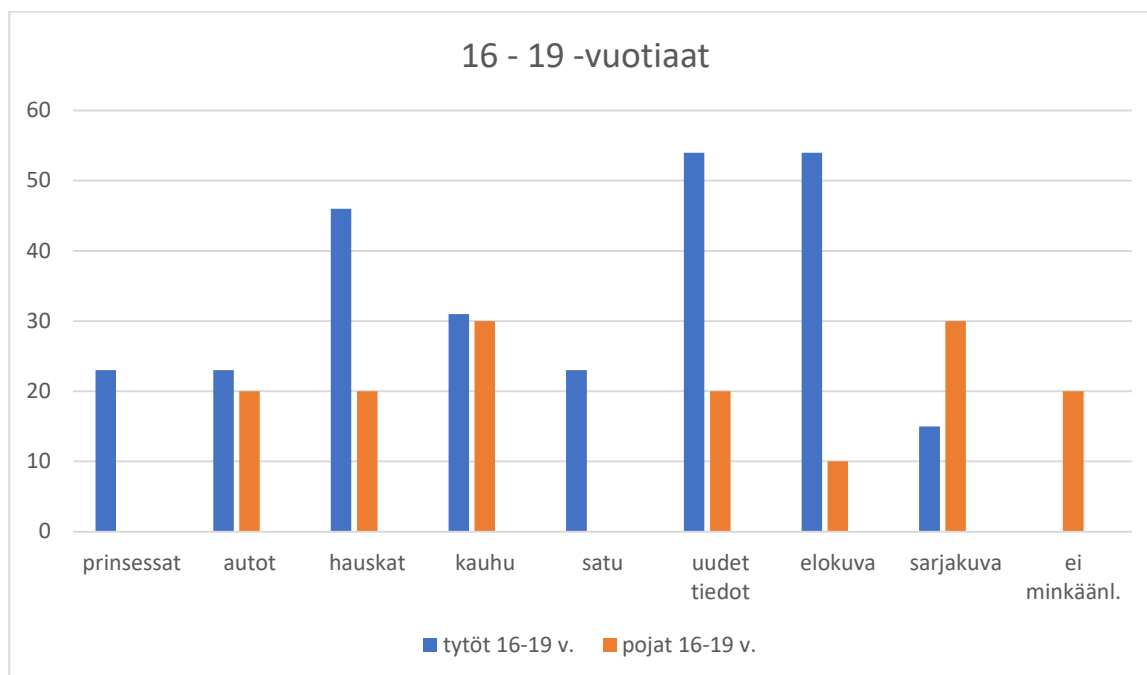
10–12-vuotiailla lukumielitymykset ovat jälleen, etenkin tytöillä, melko erilaiset kuin edellisessä, pienempien lasten ryhmässä. Tyttöjä kiinnostavat nyt eniten kauhu ja jännitys, hauskat jutut ja huumori sekä kirjat, joista on tehty elokuva, näytelmä tai tv-sarja. Pojilla kiinnostuksen kohteet sen sijaan ovat enemmän samantapaiset kuin nuoremmilla, 7–9-vuotiailla pojilla. Runot ja lorut tai kirjat, joissa on ääntä ja avattavia luokkuja eivät enää ole taulukossa mukana, sillä kiinnostus niihin oli marginaalista. Uutta edelliseen ryhmään nähden on myös se, että pieni määrä lapsista ei ole enää kiinnostunut minkäänlaisista lasten- ja nuortenkirjoista. Monivalintavastausten ulkopuolelta 10–12-vuotiaat mainitsivat erityisesti fantasiakirjat ja eläin- ja hevoskirjat mieleisiksi.

Kaavio 10. 13–15-vuotiaiden lukutottumukset

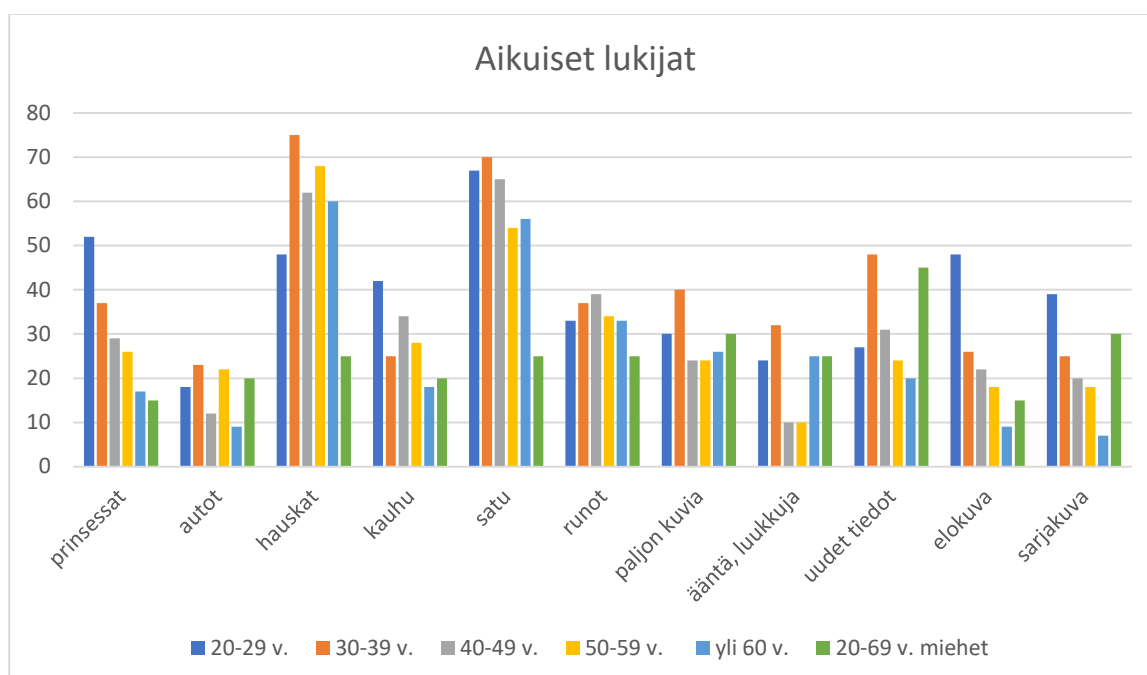
13–14-vuotiailla on pitkälti samankaltaiset mieltymykset kuin edelliselläkin ikäryhmällä, nyt vain kiinnostus paljon kuvia sisältäviin kirjoihin on muuttunut marginaaliseksi eivätkä kuvakirjat sen tähden ole kaaviossa enää mukana. Lisäksi niiden osuus, jotka eivät lue minkäänlaisia nuortenkirjoja, on kasvanut ja on pojilla jo 19 %. Valmiiden vaihtoehtojen lisäksi 13–15-vuotiaat vastaajat lukivat erityisesti fantasiaa, romantiikkaa, mangaa ja sci-fiä.

Kaavio 11. 16–19-vuotiaat lukemisen harrastajat

16–19-vuotiaiden kirjamieltymykset ovat jonkin verran erilaiset kuin peruskouluikäisillä nuorilla. 16–19-vuotiaat tytöt ovat erityisen kiinnostuneita hankkimaan uusia tietoja ja taitoja lukemalla. Heitä kiinnostavat paljon myös kirjat, joista on tehty elokuva, näytelmä tai tv-sarja. Lisäksi he lukevat hauskoja juttuja ja huumoria. Poikia kiinnostavat kauhu ja jännitys sekä sarjakuvat mutta viidesosa pojista ei lue minkäänlaisia nuortenkirjoja.

Kaavio 12. Aikuiset lasten- ja nuortenkirjojen lukijat

Aikuiset, jotka lukevat lasten- ja nuortenkirjoja, ovat suurimmaksi osaksi ääneen lukijoita, joten heitä kiinnostavat lähinnä ne kirjat, jotka soveltuvat hyvin ääneen luettaviksi. Tällaisia kirjoja ovat erityisesti hauskat jutut ja huumori sekä sadut ja tarinat. He ovat peruskouluikäisiä monipuolisemmin kiinnostuneita lasten- ja nuortenkirjoista ja suosivat esimerkiksi runoja ja loruja paljon enemmän kuin kyselyn 7–15-vuotiaat lapsivastaajat. Aikuiset nimesivät myös varsin paljon monivalintavastausten ulkopuolelta itselleen mieluisia kirjoja. Näitä olivat esimerkiksi suomalaisten kirjailijoiden kirjoittamat teokset, joissa on kaunista suomen kieltä ja hyvä kuvitus. Aikuisissa vastaajissa oli hyvin vähän niitä, jotka eivät lainkaan lukeneet lasten- ja nuortenkirjoja, ainoastaan miehistä 15 % ei niitä lukenut. Tätä vaihtoehtoa ei tämän vuoksi otettu kaavioon mukaan.

Kirjasuosikit

Kiva lukea! -kyselyn neljännessä kysymyksessä vastaajia pyydettiin mainitsemaan jokin itselleen mieleinen kirja. Nämä vastaajien suosikkikirjat on koottu liitteeseen 1. Neljanteen kysymykseen vastattiin innokkaasti. Eri kirjailijanimiä ehdotettiin yli 400 ja eri kirjasuosikkeja kertyi yli viisi sataa, olkoonkin että noin kymmenen prosenttia kaikista vastaajista luki Harry Pottereita. Vastausten pohjalta voi todeta, että lukuklaanikampanja onnistui sekä alakoulun että yläkoulun puolella, sillä yläkoulun lukuklaanikirjoja pääsi kirjasuosikkien listalle mukaan 27 ja alakoulun lukuklaanikirjoja 24. Kirjasuosikkien pohjalta voi päätellä myös sen, että lasten käsitys hyvästä lastenkirjasta on erilainen kuin aikuisilla. Vain noin 13 prosenttia kirjasuosikeista oli sekä lasten että aikuisten yhteisiä suosikkeja. Tällä voi olla vaikutusta kirjavinkkauksen kannalta. Lapsi osaa luultavasti aikuista paremmin vinkata omalle ikäryhmälleen sopivia kirjoja. Etenkin heikommat lukijat lukevat mielellään niitä kirjoja, joita tietävät muidenkin ikäistensä lukevan.

Kaavio 13. Lasten / aikuisten / sekä lasten että aikuisten suosimat kirjat

Lasten ja aikuisten yhteisiä suosikkeja olivat J. K. Rowlingin Harry Pottereiden lisäksi monet lasten- ja nuortenkirjallisuuden klassikot kuten Enid Blytonin Viisikot, Tove Janssonin Muumit, Gösta Knutssonin Pekka Töpöhäntä, monet Astrid Lindgrenin teokset, A. A. Milnen Nalle Puh, L. M. Montgomeryn tyttökirjat, Antoine de Saint-Exupéryn Pikku prinssi sekä J. R. R. Tolkienin Taru sormusten herrasta.

Myös ajankohtainen bestsellerkirjallisuus luonnollisesti ylsi sekä lasten että aikuisten suosikkilistalle: Aino Havukaisen ja Sami Toivosen Tatu ja Patu, Sinikka ja Tiina Nopolan Heinähattu

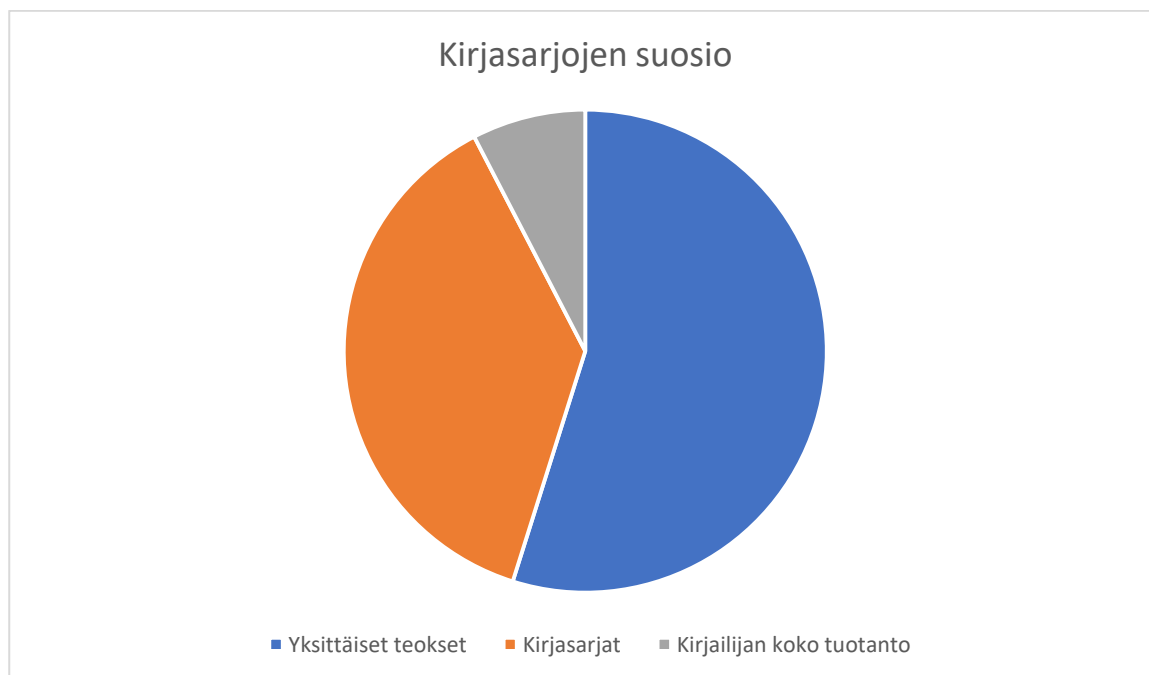
ja Vilttitossu sekä Risto Räppääjä; ja Timo Parvelan kirjasarjat Ella, Pate ja (yhdessä muiden tekijöiden kanssa) Kepler62. Ajankohtaisesta nuortenkirjallisuudesta lapset ja aikuiset lukivat innokkaasti seuraavia teoksia:

Sarah Crossan, Yksi; Kristina Ohlsson, Lasilapset; Angie Thomas, Viha jonka kylvät; Maria Turtschaninoff, Maresi; Salla Simukka, Lumikki-trilogia; Jessica Townsend, Nevermoor-sarja.

Muita sekä lasten että aikuisten suosimia kirjailijanimiä olivat Eoin Colfer, Roald Dahl, John Green, Sven Nordqvist, Philip Pullman sekä Rick Riordan.

Edellä luetellut kirjailijat teoksineen antavatkin viitteitä siitä, että yksittäisten suosikkikirjojen ohella vastaajat nimesivät suosikeikseen innokkaasti myös kokonaisia kirjasarjoja ja tunnetuimmilta kirjailijoilta koko tuotannon. Kun jokin kirjailija havaitaan hyväksi, häneltä luetaan mielellään useampia teoksia, usein mielellään koko sarja, jos kirjat sellaisen muodostavat.

Kaavio 14. Suosikkina yksittäinen teos / kirjasarja⁴⁹ / kirjailijan koko tuotanto

Kirjailijoita, joiden tuotantoon vastaajat viittasivat yksittäisten teosten sijaan kirjailijan nimellä, joka jo sinällään heidän mielestään kertoi kirjailijan teosten laadusta kaiken olennaisen, olivat edellä mainittujen klassikkojen lisäksi muun muassa Louisa May Alcott, H. C. Andersen, Neil Gaiman, Erin Hunter, David Walliams ja Holly Webb sekä kotimaisista kirjailijoista esimerkiksi Aili Konttinen, Kirsi Kunnas, Mauri Kunnas, Kristiina Louhi, Markus Majaluoma, Laura Ruohonen ja Anni Swan.

⁴⁹ Useampi kirja samalta kirjailijalta, jotka on julkaistu samoihin aikoihin, usein käytännössä *kirjasarja*.

Kirjasuosikeista selvästi suuremman osan (61 %) muodostivat ulkomaiset kirjat ja kirjasarjat. Tätä korostaa lisäksi se, että suosikkikirjojen ylivoimainen ykkönen, Harry Potter -kirjojen sarja on käännöskirjallisuutta⁵⁰. Selkeää syytä siihen, miksi ulkomaisia lastenkirjasuosikkeja nimettiin kyselyssä enemmän kuin kotimaisia, ei äkkiseltään löydy. Kestävätkö ulkomaiset klassikot esimerkiksi paremmin ajan hammasta kuin kotimaiset lasten- ja nuortenkirjat?

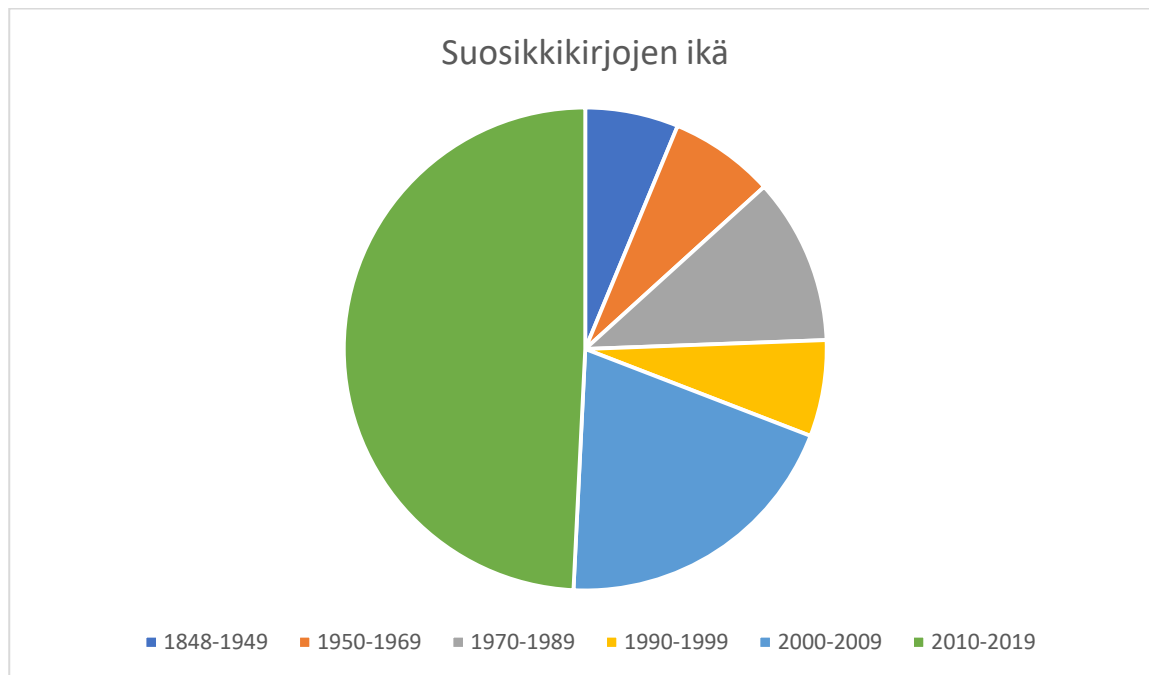
Kaavio 15. Ulkomaisten ja kotimaisten suosikkikirjojen osuus

Huomiota herättää myös se, että kyselyyn vastanneiden kirjasuosikit ovat uutta, pääosin 2000-luvulla julkaistua kirjallisuutta. Puolet mainituista suosikeista on 2010-luvulta. Etenkin lapsilla on taipumus suosia uudempaa kirjallisuutta, kun taas aikuiset nimeävät suosikeikseen myös vanhempia klassikkoja. Myös lapset kiinnostunevat klassikoista, kunhan saavat ne käsiinsä uutuuttaan hohtavina uusintapainoksina. Kyselyn vanhimpia kirjailijanimiä, joiden teoksia alettiin julkaista tai kääntää suomeksi jo 1800-luvun puolella ja 1900-luvun alkuvuosina, olivat H. C. Andersen, Zacharias Topelius, Jules Verne, Johanna Spyri, Louisa May Alcott, Anni Swan, Frances H. Burnett, Arthur Conan Doyle, Joel Lehtonen ja Jacob ja Wilhelm Grimm.

⁵⁰ Tämä J. K. Rowlingin teossarja vie liitteen 1. suosikkikirjojen luettelossa kuitenkin vain yhden rivin siinä missä esimerkiksi tuotteliaat kotimaiset kirjailijat Mauri Kunnas ja Timo Parvela mainitaan useammalla rivillä.

Kaavio 16. Miltä ajalta suosikkikirjat ovat?

Liitteen 1. suosikkikirjoja silmäillessä varmistuu ainakin se, ettei ole olemassa vain yhtä oikeaa tapaa valloittaa lasten- ja nuortenkirjojen lukijan suosio. Suosikkeja on kuvaannollisesti yhtä monenlaisia kuin on lukijoitakin. Tässä vielä muutamia 13–15-vuotiaiden näkemyksiä siitä, mikä innostaa heitä lukemaan:

Viimeksi luin uusimman soturikissakirjan ja jos saisin tänään uuden kirjan joka olisi kuin Potterit ja Percy Jackson kirjat lukisin sen varmaan 5 minuutissa [tyttö]

Viimeksi innostuin kun sain joululahjaksi Teemu Selänteen kirjan [poika]

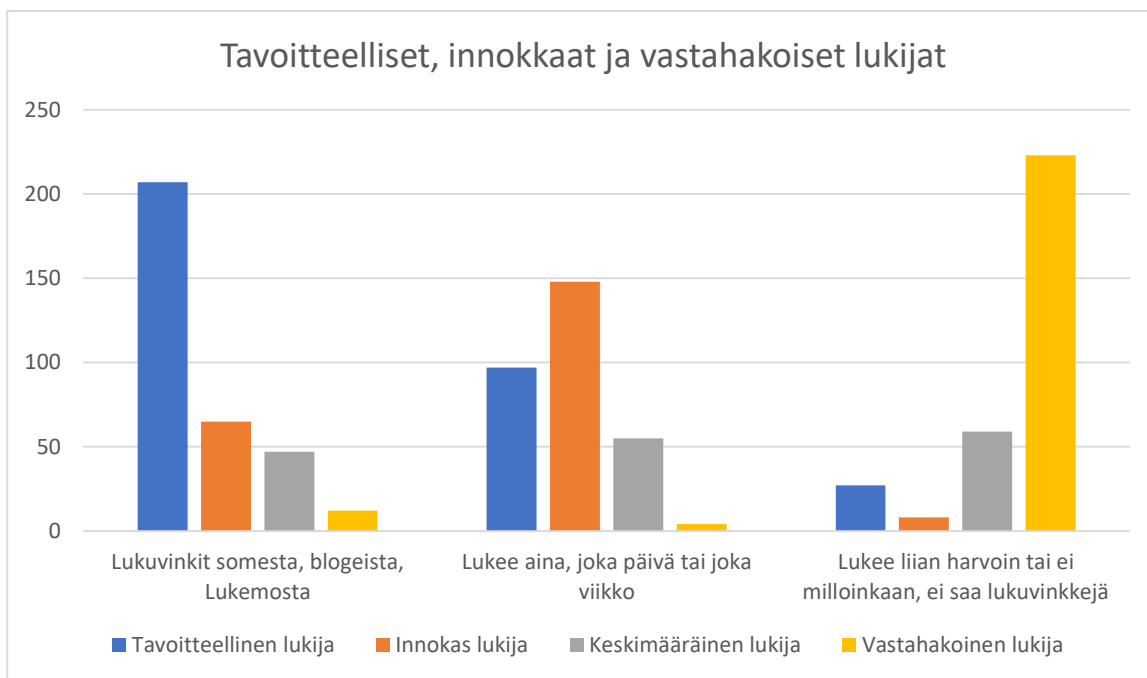
Sillo ku pöyväl oli Aku Ankka [poika]

ERILAISET LUKIJAPROFIILIT

Tavoitteelliset, innokkaat ja vastahakoiset lukijat

Kyselyn vastausten perusteella oli mahdollista muodostaa erilaisia lukijaprofiileita.

Kaavio 17. Erilaiset lukijaprofiilit, kaikki vastaajat.

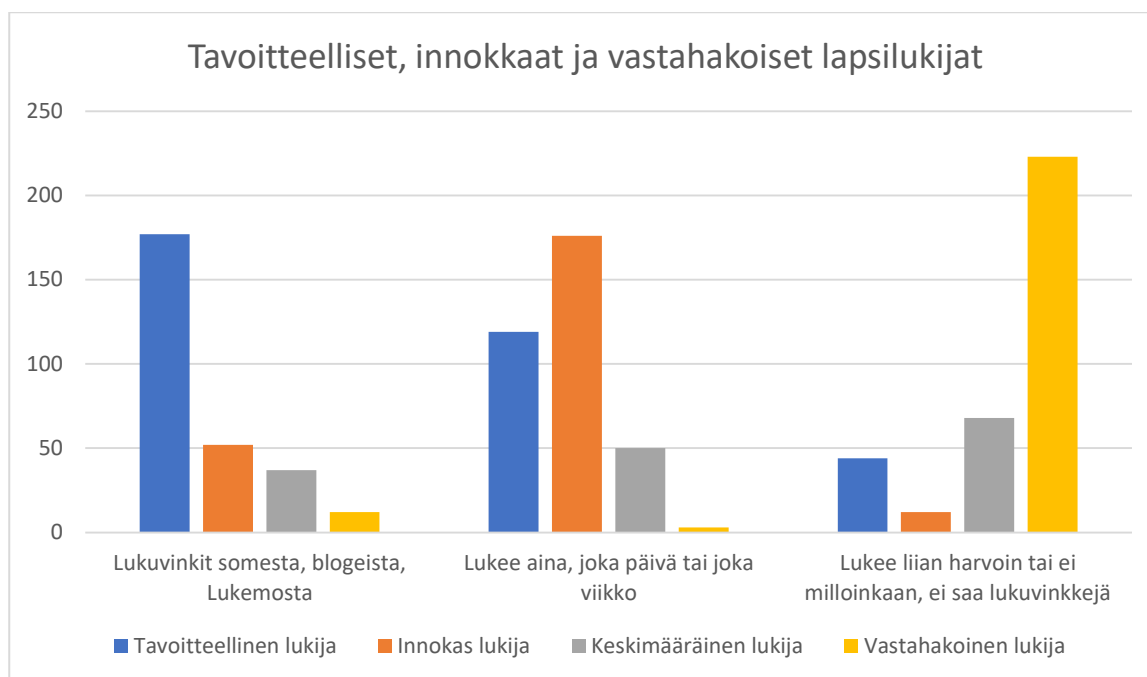

- A) Tavoitteellinen lukija: Pieni ryhmä 56 vastaajaa⁵¹, joka seuraa aktiivisesti blogeja ja sosiaalista mediaa kirjavinkkejä saadakseen. 4/5 ryhmän vastaajasta on naisia. Vastaajista 65 % on aikuisia ja 35 % alle 20-vuotiaita, lähinnä 10–12-vuotiaita. Aikuisista moni työskentelee kirjallisuuskasvatuksen parissa. Ryhmän muodostavat ne vastaajat, joille Lukemo.fi-sivusto oli tuttu.
- B) Innokas lukija: Suurehko noin 270 vastaajan ryhmä, joka lukee lasten- ja nuortenkirjoja joka päivä. Neljäsosa heistä lukee tämän lisäksi aina kun mahdollista. Vastaajista 3/4 on naisia, 38 % aikuisia ja 62 % alle 20-vuotiaita.
- C) Vastahakoinen lukija: Suurehko noin 180 vastaajan ryhmä, joka ei ole kiinnostunut lukuvinkeistä. 53 % heistä kertoo, ettei lue minkäänlaisia lasten- ja nuortenkirjoja. Vastaajista vain 30 % on naisia. Vastaajista liki 80 % on alle 20-vuotiaita.

⁵¹ Näiden lisäksi yksi pilailuvastaus.

Mikäli lukijaprofiilit hahmotetaan vain kouluikäisistä vastaajista, kaaviosta tulee saman tapainen mutta ryhmät ovat pienempiä: tavoitteellisia lukijoita 21, innokkaita lukijoita 150 ja vastahakoisia lukijoita 145. Tavoitteellisista lapsilukijoista yli puolet on 10–12-vuotiaita ja lähes 60 % tyttöjä. Innokkaista lapsilukijoista 4/5 on 10–15-vuotiaita ja yli 60 % tyttöjä. Vastahakoisista lapsilukijoista lähes 90 % on 13–15-vuotiaita ja 60 % poikia.

Kaavio 18. Erilaiset lukijaprofiilit, 7–19-vuotiaat vastaajat.

Tavoitteelliset ja innokkaat lukijat ovat sitoutuneita lukemiseen. He lukevat mielellään ja monipuolisesti ja käyttävät lukemiseen enemmän aikaa kuin vastahakoiset lukijat, jotka suhtautuvat lukemiseen kielteisesti. Tavoitteellisten ja innokkaiden lukijoiden lukutaito on todennäköisesti parempi kuin vastahakoisilla lukijoilla.⁵² Vertasin näitä kolmea ryhmää myös kuvitteelliseen keskivertolukijaan, joka tarkoittaa kyselyn kaikkien vastaajien keskiarvoa.

Innokkaat lukijat eivät hae lukuvinkkejä somesta, blogeista ja Lukemo.fi-sivustolta yhtä aktiivisesti kuin tavoitteelliset lukijat ja vastahakoiset lukijat eivät juuri lainkaan. Tavoitteellisista lukijoista lähes kaikki lukevat aina kun mahdollista, joka päivä tai joka viikko, mutta eivät niin usein kuin innokkaat lukijat. Vastahakoinen lukija lukee liian harvoin tai ei milloinkaan, ei minkäänlaisia lasten- ja nuortenkirjoja, eikä oikein saa lukuvinkkejä mistään. Silti vastahakoisetkin lukijat lukevat ainakin joskus, sillä 11–14 % heistä lukee silloin kun heillä ei ole mitään tekemistä, silloin kun he eivät saa unta ja silloin kun he ovat koulussa tai kirjastossa. 32 % vastahakoisista 7–19-vuotiaista lukijoista saa lukuvinkkejä juuri koulusta ja 10 % kirjastosta.

⁵² Vrt. PISA-tutkimuksen luonnehdinnat sitoutuneista lukijoista, Leino & al. 2019, 86.

Tavoitteelliset lukijat ja innokkaat lukijat lukevat mielellään ääneen (40–46 %) mutta heistä moni lukee myös silloin, kun on matkalla jonnekin, ollessaan kylässä, puistossa, syömässä ja vessassa eli silloin kun keskivertolukija ei tartu kirjaan. Tavoitteellisista lukijoista yli 80 % saa lukuvinkkejä kirjastosta ja yli 60 % ystäviltä ja tutuilta, lisäksi puolet heistä saa lukuvinkkejä tv:stä ja radiosta, kirja-alan tapahtumista ja lehdistä. Innokkaista lukijoista yli 70 % saa lukuvinkkejä kirjastosta ja yli 60 % kavereilta, ystäviltä ja tutuilta, lisäksi he saavat vinkkejä koulusta. Vaikuttaa siltä, että vastahakoiset lukijat eivät löydä sopivia hetkiä lukeakseen eivätkä osaa tarttua ympärillään tarjolla oleviin lukuvinkkeihin toisin kuin tavoitteelliset ja innokkaat lukijat.

Vastahakoisista lukijoista kolmasosa lukee kauhua ja jännitystä ja joka neljäs hauskoja juttuja ja huumoria sekä sarjakuvia. 15 % heistä lukee kirjoja, joista on tehty elokuva, näytelmä tai tv-sarja. Muun tyyppisiin kirjoihin nähden heidän kiinnostuksensa on lähes olematonta. Suuri osa vastahakoisista lukijoista torjuukin lukemisen painokkaasti.

En [lue] mitään koska kirjat on turhia ja ajanhukkaa [10–12-vuotias poika]

luen sen takia kun o pakko ja en muista mitään hyvää kirjaa [10–12-vuotias poika]

ei minua oikein kirjojen lukeminen innosta en lue niitä jos ei ole pakko. luen vain jos se kirja on kiinnostava [10–12-vuotias poika]

En lue ollenkaan kirjaaskaa hyi [13–15-vuotias poika]

En lue kirjoja saatana [13–15-vuotias poika]

Tavoitteelliset lukijat ovat keskivertolukijaa huomattavasti enemmän kiinnostuneita saduista ja tarinoista sekä runoista ja loruista, lisäksi kirjoista, joissa on paljon kuvia sekä kirjoista, joista oppii uusia tietoja ja taitoja. Heidän lukumielityksensä muistuttavat pitkälti 30–39-vuotiaiden aikuisten mieltymyksiä. Myös innokkaat lukijat ovat monipuolisesti kiinnostuneet erityyppisistä kirjoista. Ilmeisesti koska he lukevat varsin paljon fantasiakirjoja, heitä kiehtovat keskimääräistä enemmän kirjat, jotka kertovat prinsessoista, haltioista ja lohikäärmeistä sekä kirjat, joista on tehty elokuva, näytelmä tai tv-sarja. Heidän lukumielityksensä ovat samantapaiset kuin 20–29-vuotiailla nuorilla aikuisilla, eräällä tapaa siis varhaiskypsät, sillä iältään innokkaat lukijat ovat pikemminkin 10–15-vuotiaita.

Tavoitteelliset lukijat lukevat mielellään klassikoita ja laadukkaita kotimaisia kirjoja, joissa on kiinnostava teema ja hyvä kuvitus. Lempikirjailijoita ovat Tove Jansson, Astrid Lindgren, Kirsi Kunnas ja Enid Blyton. Heitä kiinnostaa yhteiskunnallisten aiheiden käsittely fiktion kautta. Ajankohtaiset teokset ilmastosta tai sateenkaariperheistä ovat heille mieluisia. He lukevat myös tietokirjallisuutta ja dekkareita, esimerkiksi Mika Waltarin Komisario Palmu -kirjat soveltuvat nuorillekin lukijoille. Tavoitteellisten lukijoiden tavoin innokkaat lukijat ovat kiinnostuneita

klassikoista ja ajankohtaisista aiheista. He lukevat mielellään fantasiaa, Harry Pottereiden ohella Throne of Glass -sarjaa.

Innokkaat lukijat osaavat mainita helposti useita lempikirjailijoita ja teoksia ja heidän lukurepertuaarinsa on hyvin laaja. Heitä kiinnostavat lasten arkielämästä kertovat kirjat, joissa on arjen huumoria. Lapsilukijat lukevat mielellään prinsessa-, etsivä- ja hevoskirjoja. Mieleisiä kirjoja ovat esimerkiksi Miina ja Manu -kirjat sekä Uppo-Nalle. On yksi klassikkohahmo, josta sekä innokkaat että vastahakoiset lukijat pitävät, nimittäin Aku Ankka. Eräs innokas lukija kuvailee lukumielityksiään seuraavasti:

*öö no vähän kaikenlaisia ainakin joissa on joku kiinnostava juoni ja sit sellasii
joissa on yleensä aika saman ikäsiä henkilöitä ku minä xd [10–12-vuotias tyttö]*

Vaikuttaa siltä, että tavoitteellisten lapsilukijoiden joukossa on pieni lukupiiri, joka vastasi kyselyyn, sillä toisin kuin muut 7–19-vuotiaat he vastasivat lukevansa *ollessaan kylässä* ja kertoivat saavansa lukuvinkkejä *kerhosta* sekä *harrastusten kautta*. Heille myös kirjaston käyttö oli huomattavan tärkeää, sillä 95 % heistä kertoi saavansa lukuvinkkejä kirjastosta. Lasten lukupiiristä olisi mielenkiintoista tehdä jatkotutkimusta, mikäli heidät tavoittais haastateltaviksi.

Analysoin seuraavaksi tavoitteellisten, innokkaiden ja vastahakoisten lukijoiden antamien vastausten pohjalta Kiva lukea! -kyselyn avoimia kysymyksiä, joissa vastaajat saivat kertoa omin sanoin näkemyksiään lasten- ja nuortenkirjoista. Avoimet kysymykset liittyivät vastaajille mieleisiin aiheisiin ja kirjoihin; siihen, mistä aiheesta hyviä kirjoja kaivataan lisää; mikä innostaa vastaajia lukemaan; ja siihen, mikä mahdollistaa hyvän lukuhetken.

Vastahakoisetkin lukijat lukevat, jos ehtivät

On tilanteita, jolloin myös vastahakoiset lukijat tarttuvat kirjaan. Tällöin he lukevat ikäluokkansa suosimia bestsellerkirjoja eli Harry Pottereita, Aku Ankkaa, Soturikissoja, Kepler62-sarjaa, Neropatin päiväkirjoja, Risto Räppääjää ja Kapteeni Kalsaria. Yksi pojista mainitsee kirjasuosikikseen lukuklaanikirjan *Respektiä*. Tietokirjallisuus tarjoaa laajan valikoiman luettavaa niille lukijoille, joita lastenkirjat eivät enää kiinnosta, esimerkiksi historiasta kiinnostuneet lukevat innokkaasti toisesta maailmansodasta kertovia kirjoja. Eräs pojista ilmoittaa mieleisiksi aiheiksi itselleen *sota tai maanpuolustus tai lainvalvominen tai ihmisten auttaminen*. 13–15-vuotiaita kiinnostavat rikoskirjallisuus ja murhamysteerit mutta sellaisia ei heidän mielestään löydy nuortenkirjallisuudesta. Siksi he lukevat aikuisten dekkareita kuten Agatha Christien klassikkoteoksia. 13–15-vuotiaita poikia kiinnostavat suosittujen urheilijoiden elämäkerrat ja he kaipaavat hyviä nuortenkirjoja E-urheilusta ja tubettamisesta.

Nuori voi selittää, ettei ehdi lukea, koska hänellä on *paljon muutakin tekemistä*. Yksi 13–15-vuotiaista vastaajista ilmoitti, ettei lue kirjoja, koska *pleikkarikin on keksitty*, toiset enemmän tai vähemmän diplomaattisin sanakääntein:

Ei ole aikaa lukea kun on useampia urheiluharrastuksia [13–15-vuotias poika]

En [lue kirjoja] oikein mistään aiheista. Luen vain silloin kun on pakko. En pidä suomalaisista kirjoista oikein. [13–15-vuotias tyttö]

en lue mitää tyhmiä lastenkirjoja lol [13–15-vuotias poika]

Lukeminen ei innosta minua ollenkaan [13–15-vuotias tyttö]

En ole lukenut neljään vuoteen [13–15-vuotias poika]

Lapsena, kun silloin ne oli mielenkiintoisia [13–15-vuotias poika]

Vastauksista heijastuu kokemus, että kirjoista ja lukemisesta on jo kasvettu eroon. Lastenkirjojen lukeminen koetaan ehkä lapsellisena ja jollakin tavalla nolona asiana. Muut, tärkeämmäksi koetut harrastukset kuten urheilu ovat tulleet lukemisen tilalle. Sellainen kirja, joka liittyy nuorten harrastuksiin esimerkiksi jääkiekkoon, jalkapalloon tai metsästyksen, tai muihin kiinnostuksenkohteisiin kuten autoihin, traktoreihin, tietokonepeleihin tai manga-sarjakuviin, voi olla hyvinkin mieleinen. 13–15-vuotiaat tytöt lukevat mielellään päiväkirjatyypisiä romanttisia kirjoja, jotka kertovat nuorten elämästä, joiden tapahtumat ovat todentuntuisia ja joihin on helppo samastua, mutta he eivät ehkä miellä niitä nuortenkirjoiksi ja ovat sen tähden vastanneet, etteivät lue. Eräs tytöistä kuvailee mieliaihettaan:

En oikein tiedä. Luen kirjoja elokuvien perusteella, jos elokuvassa on hyvän näköinen miesnäyttelijä.

Aiheet, joista kaivataan hyviä lastenkirjoja

Kiva lukea! -kyselyn viidennessä kysymyksessä vastaajat saivat omin sanoin kertoa, mistä aiheista he kaipasivat hyviä lasten- ja nuortenkirjoja. Vastahakoisten lukijoiden, jotka lukivat lasten- ja nuortenkirjoja vain satunnaisesti, oli vaikea vastata kysymykseen. Vastaavasti innokkaat lukijat tiesivät hyvin, millainen tarjonta lasten- ja nuortenkirjoissa on ja mitä puuttuu. Monet heistä olivat sitä mieltä, että hyviä kirjoja löytyy jo kaikista aiheista.

Olen löytänyt jo monista aiheista hyviä kirjoja, prinsessoista vampyyreihin, luonnonväestä fantasiaolentoihin ja ihmisiin! [10–12-vuotias tyttö]

Luen paljon, hyviä kirjoja löytyy koko ajan ☺ [13-15-vuotias tyttö]

Osa vastaajista puolestaan koki, että on turvallisinta pitäytyä tutussa aihepiirissä, eivätkä he halunneet tai kaivanneet kirjoja oman mielenkiinnonkohteensa ulkopuolelta.

En ole kiinnostunut muista kuin soturikissoista. Minulle on tarjottu monia kirjoja koulun lukukerroille mutta ainoastaan soturikissat ovat jääneet mieluisiksi. [13–15-vuotias tyttö]

No en lue muutakun lähinnä hevoskirjoja koska mikään muu aihe ei kiinnosta. [13-15-vuotias tyttö]

Niin sanotusti helppoja aiheita, joita moni vastaaja ehdotti, olivat kirjat eläimistä: kissat, hevoset, possut, kanit, hamsterit, linnut, muurahaiset, hyönteiset. Esimerkiksi erään tytön ehdottama kirja lemmikkihamsterin hoidosta olisi varmasti tarpeellinen. Samoin kirjat erilaisista harrastuksista kiinnostavat niitä lapsia ja nuoria, jotka harrastavat itse tai haluaisivat harrastaa jotakin lajia. Tavallisimpien jääkiekon, jalkapallon ja tietokonepelien lisäksi muitakin ehdotuksia tuli runsaasti: musiikki, baletti, tanssi, taitoluistelu, yleisurheilu, skeittaus, sähly, rullaluistelu, parkour, partio, ruuanlaitto, piirtäminen, koodaus, agility, judo, koripallo, sulkapallo, pesäpallo, sirkus, taikatemput, voimistelu, muoti, metsästys, kalastus, retkeily... Etenkin poikia kiinnostivat tekniikkaan liittyvät aiheet: autot, formula, moottoripyörät, mopot, lentokoneet, junat, traktorit, panssarivaunut, robotit ja radio-ohjattavat rc-autot.

Hyviä kirjoja kaivattiin toisaalta myös vaikeista aiheista, jotka käsittelisivät surua ja kuolemaa lapsentasoisesti, esimerkiksi lemmikin kuolemaa. Perheväkivalta ja lapsiperheiden köyhyys ovat varmasti aiheita, joista on vaikeaa mutta mahdollisesti tarpeellista kirjoittaa lapsille. Eriarvoistuminen, joka johtaa lasten ja perheiden syrjäytymiseen lienee ollut seuraavan vastaajan ajatuksena:

Nykypäivän luokkaongelmista. Kirjoitankin sen itse. [13–15-vuotias tyttö]

Erilaisia sairauksia toivottiin käsiteltävän lasten- ja nuortenkirjoissa, esimerkkinä diabetes, ADHD, syömishäiriöt ja mielenterveysongelmat. Myös vammat, vammaisuus ja kehitysvammat nousivat vastauksissa esiin, esimerkiksi autismikirjon häiriöt.

Lukisin mielelläni nuortenkirjoja, jotka kertovat nuorista jotka kokevat jotain vakavaa sairautta tai ovat vammautuneita. Koen että niistä minä ja moni voisi saada vertaistukea ja samalla tietoa. [13–15-vuotias tyttö]

Toinen aihepiiri, josta lasten- ja nuortenkirjoja kaivattiin, oli yhteiskunnalliset ja ajankohtaiset aiheet. Kiinnostava aihepiiri, jonka vastaajat nostivat esiin, on erilaiset perhemuodot: sijaisperheet, yksinhuoltajaperheet, sateenkaariperheet, monikulttuuriset ja monikieliset perheet, ulkomailla asuvat ulkosuomalaiset perheet. Historia, erityisesti Suomen historia, Suomen eri kaupungit, sodat, itsenäisyys, talouskriisi, mutta myös vanhempi keskiajan historia tai suomalainen mytologia olivat niin ikään toivottuja aiheita. Tietokirjoja tai kertovaa kirjallisuutta kaivattiin eri maista ja kulttuureista, eri uskonnoista, maahanmuutosta ja pakolaisuudesta sekä eri etnisistä ryhmistä. Kirjojen päähenkilön ei aina tarvitsisi olla valkoihoinen.

Uusista nuortenromaaneista ei löydy juurikaan kotimaisista etnisistä ryhmistä kertovia kirjoja (saamelaiset, romanit, tataarit, somalit ym). Kansainvälisyys saisi näkyä enemmän kotimaisissa nuortenromaaneissa. [yli 60–vuotias vastaaja]

Ajankohtaisista aiheista nousivat esiin toisaalta ympäristö ja ilmasto, ilmastomuutos ja merten ja luonnon suojeleminen, toisaalta tasa-arvoon ja feminismiin liittyvät kysymykset. Tulevaisuuden ammatit oli eräs idea, jota lapsille työkseen kirjoittavat voisivat harkita:

Tietokirjaa ambulansseista ja ensihoitajien ja muun terveydenhoitohenkilökunnan ammasteista ja työstä. Tietokirjaa tulevaisuuden (15 v – 25 v eteenpäin) ammasteista. [...] [yli 60–vuotias vastaaja]

Muutenkin tietokirjallisuus oli se kirjallisuudenlaji, johon toivottiin panostusta. Aihevalikoima tässä genressä on loputon: avaruus, agentit ja vakoojat, lohikäärmeet ja hirmuliskot, pyramidit ja muumiot, yliluonnolliset asiat, peikot ja zombit... Ihminen itse voisi olla hyvä aihe tietokirjalle, sillä lapset ovat hyvin kiinnostuneita esimerkiksi aivojen toiminnasta, ihmisen fysiologiasta ja siitä, miten vauvat saavat alkunsa.

Miten ihminen toimii lihakset, luut ja elimet. [30–39-vuotias vastaaja]

Kirjoittamisen aihetta lasten- ja nuortenkirjoille voisi edelleen löytyä kasvu- ja selviytymistarinoiden alueelta. Teini-ikä ja isoksi kasvamisen lienee loputon runsaudensarvi nuortenkirjailijalle, halusipa sitten kirjoittaa pienemmistä arkipäivän ongelmista tai suurista ikuisuusaiheista: ystävyysvaikeus, yksinäisyys, ärrävikä, kiusaaminen, tunne-elämän

vuoristorata, itsetuntokysymykset, herkkyys, rakkaus... Eräs 13–15-vuotias poika vastasikin tähän kysymykseen kahdella sanalla: ”*Rakkaus, mahdotonta*”.

Hyviä kirjoja toivottiin myös vuodenaikojen vaihtelusta, arjen taidoista kuten kaupassa tai lääkärissä käynnistä, matkustamisesta ja muutosta ulkomaille. Eräs vastaajista toivoi, ei niinkään tiettyä aihetta vaan elämänmyönteisyyttä lastenkirjoilta. Muita vastaajien ehdotuksia olivat esimerkiksi:

Heikolle lukijalle (poika), kakkosluokkalainen, joka ei halua lukea pikkulasten kirjoja, sellaisia kirjoja, joissa olisi vain lause/sivu ja kuitenkin kiinnostava juoni ja hahmot. [30–39-vuotias vastaaja]

Semmoisesta vanhan ajan kertomuksesta mikä on hieman pelottava mutta ei kuitenkaan mikään kuvakirja vaan semmoinen iso paksu kirja [10–12-vuotias tyttö]

En ole löytänyt mitään hyvää surullista kirjaa (haluaisin lukea sellaisen). [13–15-vuotias tyttö]

Kenties joitakin vanhoja klassikkoja voisi suomentaa uudestaan? Niissä olisi hyvää perspektiiviä nykypäivään sen sijaan, että pyörää keksitään uudestaan ja uudestaan. [40–49-vuotias vastaaja]

Lukemaan innostajat

Kiva lukea! -kysely toteutettiin muun muassa sen selvittämiseksi, mikä voisi toimia lukuinnostuksen sytyttäjänä sellaiselle lapselle, jonka kiinnostus lukemiseen on vähäistä. Sitä, mikä vastaajia innostaa lukemaan, kysyttiin avoimessa 6. kysymyksessä. Osaa vastahakoisista lukijoista lukuisat kysymykset alkoivat tässä vaiheessa jo hermostuttaa ja eräs 13–15-vuotias poika vastasi:

ei mikään loppuisjo tää kysely

Ne, jotka eivät lue oman sisäisen innostuksensa kannustamina, tarvitsevat ulkoista sysäystä ryhtyäkseen lukemaan. Tärkein vaikutin tässä on koulu ja äidinkielen numeron parantaminen. Koulutehtävän takia luettu kirja saattaa osoittautua sittenkin mukavaksi ja koulun lukudiplomi innostaa vastahakoistakin lukijaa pääsemään alkuun. Vähäisen lukuinnostuksen taustalla saattaa olla lukivaikeus. Tällöin voisi olla hyvä, että joku vielä lukisi ääneen melko isollekin lapselle. Tai jos lapsen saisi innostumaan äänikirjojen kuuntelusta!

Joissakin perheissä vanhemmat palkitsevat lukemisesta niin että lukeminen vaikuttaa viikkorahan määrään. Lapsen tai nuoren elämään olisi hyvä kuulua myös tylsiä iltoja, jolloin ei ole menoa treeneihin tai muihin aktiviteetteihin, sillä tylsyys on melkeinpä tärkein syy, minkä vuoksi lapset tarttuvat kirjaan. Jos vanhempi hoksaa varata lapselle kirjoja mukaan vaikkapa pitemmälle automatkalle, siinä olisi hyvä sauma lukemiselle.

Olin autossa ja en viitsinyt olla koko ajan kännykällä joten luin kirjaa, joka oli lainattu mukaan matkalle. [13–15-vuotias poika]

Jonkin elokuvan näkeminen, joka on tehty kiinnostavan kirjan pohjalta, voi olla virikkeenä kirjan lainaamiselle. Jos jonkin urheilijan uraa on seurannut pitempään, hänestä julkaistu kirja on melkeinpä pakko lukea. Kirjavinkkarilta, kaverilta tai joltakin sosiaalisen median vaikuttajalta saatu lukuvinkki innostaa monia lukemaan.

jos näen kehuja joltain ihmiseltä, jolla on mielestäni hyvä maku, niin luen kyllä [13–15-vuotias tyttö]

Tärkeintä on kiinnostavan, itselle mieleisistä aiheista kirjoitetun kirjan löytäminen. Aihe voi olla hieman tavallisuudesta poikkeava, kuten siamilaiset kaksoiset. Silloin kun lastenkirjat alkavat tuntua liian lapsellisilta, lukemista voi löytyä tietokirjallisuudesta, esimerkiksi hyvistä luontokirjoista. Eräs 10–12-vuotias poika oli innostunut lukemaan *Tunteimatonta sotilasta* ja jatkaa isompana luultavasti muiden kirjaklassikkojen parissa.

Tavoitteellisilla ja innokkailla lukijoilla innostus lukemiseen on sisäsyntyistä. Heitä innostaa lukemaan vaikkapa kirjan saama mediahuomio. Tärkeitä innoittajia ovat kirjavinkkarien suositukset ja osa kirjoittaa itse kirja-arvosteluja tai toimii kirjavinkkarina. Monet aikuisvastaajat työskentelivät kirjastossa, jolloin ympärillä on jatkuvasti mielenkiintoisia teoksia, tai opettajina, jolloin ääneen luokalle lukeminen ja lasten reaktiot kirjan tapahtumiin tuottavat paljon iloa. Se, että kirjan aihe on ajankohtainen, koettiin tärkeäksi.

Uusi ja ajankohtainen Ihme ilmat -kirja innosti. Tänään ja melkein joka päivä lukemaan innostaa tärkeät aiheet, hersyvä kieli ja otollinen hetki! [20–29-vuotias vastaaja]

Innokkaat lapsilukijat ovat tiedonhaluisia ja heitä motivoi se, että he oppivat lukemaan paremmin ja tulevat viisaammiksi. Heitä kannustetaan kotona lukemaan eikä innokasta lukijaa tarvitse lahjoa rahalla. Osa saa kirjoista innoitusta omaan kirjoittamiseensa.

Minua innostaa lukemaan se, että lukemani kirjat ovat hyviä ja saan niistä ideoita omiin tarinoihini. [13–15-vuotias poika]

Haluan tietoa, haluan saada koko kirjasarjan luettua, oli vaan sopiva hetki lukea, kotoa sain lukuvinkin [13–15-vuotias poika]

Innokkaaksi lukijaksi on kasvettu kotona, yhteiset lukutuokiot ovat monessa kodissa koko perheen harrastus. Ääneen lukemisen lisäksi kirjastokäynnit olivat tärkeä lukemisen innoittaja. Seuraavassa lasten ja aikuisten vastauksia kysymykseen, mikä innostaa heitä lukemaan:

On hauska lukea samalla, kun popsii karkkia, ja yhdessä pehmeällä sängyllä omaa kirjaansa lukevan äidin vieressä! Innostuin myös siitä, kun kirjastossa pyysin apua uuden lukemisen löytämiseksi, ja sain lisää urheilevista tytöistä kertovia kirjoja luettavaksi! [10–12-vuotias tyttö]

Isosiskoni on aina kannustanut minua lukemaan ja olen alkanut rakastaa kirjojen lukemista ja kun on hyvä kirja kesken niin se motivoi lukemaan aina lisää. Tänään lukemaan minua innosti hyvä sää. [13–15-vuotias tyttö]

Luen koko ajan, oli mikä oli. [13–15-vuotias tyttö]

Ajatus kirjaan uppoamisesta ja mielenkiintoisesta, arvaamattomasta elämästä kirjan sisällä. [13–15-vuotias tyttö]

Olen lukenut satoja nuortenkirjoja, joten luen pääasiassa aikuistenkirjoja. Aion lukea seuraavaksi muistojen verestämiseksi jonkun vanhan nuorten sarjan uudestaan. [13–15-vuotias tyttö]

Hassut hahmot kirjassa ja hölmö tarina. [40–49-vuotias vastaaja]

Uuden, aisteja kutkuttavan kirjan löytäminen innostaa aina! Kirjan ulkoasu on yllättävän tärkeä kirjaa valitessa, se miltä kirja tuntuu ja näyttää.

Mielenkiintoiset konseptit ja kirjan mallit kiinnostavat. Sisällön täytyy tietenkin vielä nostaa elämystä. [40–49-vuotias vastaaja]

Jokailtainen iltasatu, jolloin minä luen ensin lapselle ja sitten lapsi minulle. [40–49-vuotias vastaaja]

Mukava lötkötellään yhdessä lapsen kanssa kirjan ääressä [40–49-vuotias vastaaja]

Luen aina iltaisin lapsilleni ja käymme viikoittain kirjastossa. Uudet kirjalöydöt innostavat aina! [40–49-vuotias vastaaja]

Mistä on hyvät lukuhetket tehty

Vaikuttaa siltä, että ne lukijat, joille lukeminen on jostakin syystä vaivalloista tai vastahakoista, ovat erittäin häiriö- ja meluherkkiä. Heidän on vaikea keskittyä lukemiseen koulussa. Heille hyvä lukuhetki merkitsee sitä, että he saavat olla itsekseen ja on hiljaista, kotona tai kirjastossa. Läksyjen teko ja kokeisiin luku vie paljon aikaa heidän vapaa-ajan lukemiseltaan, toki myös treenit, harrastukset, tietokoneella pelaaminen, sosiaalinen media ja puhelin. Lukeminen keskeytyy helposti, jos kirja on tylsä. Kirjaan uppoutuminen voi olla vaikeaa.

No hiljainen tietenkkin mut ärsyttävää on se vaik et mutsi rupee imuroimaan [7–9-vuotias poika]

En tiä lukeminen on kivempaa kun kuuntelee musiikkia [13–15-vuotias tyttö]

Tavoitteellisten ja innokkaiden lukijoiden lukuhetket eivät häiriinny kovin helposti, koska he varaavat lukemiselle tietoisesti ja suunnitelmallisesti aikaa, etsiytyvät rauhalliseen paikkaan ja laittavat puhelimen äänettömälle. Lapsiperheissä lukeminen on usein mieleinen, jokaitainen rutiini. Innokkailla lukijoilla on totta kai muitakin harrastuksia mutta he löytävät siitä huolimatta aikaa lukemiselle. Aikuislukijoilla työ vie aikaa lukemiselta, mutta ei hätää:

Hyvä lukuhetki voi tulla vaikka töissä kun käsiin osuu kiva kirja ja on hiljainen hetki. Lyhyet kirjat tai kuvakirjat tulevat silloin kyseeseen. [...] [yli 60-vuotias vastaaja]

Muita pohdintoja hyvästä lukuhetkestä:

Hyvä lukuhetki tulee omassa sängyssä tai nojatuolissa, ankeana sadepäivänä, illalla [10–12-vuotias tyttö]

Hiljainen talo missä on nukkuvia koiria [10–12-vuotias tyttö]

Mikä tahansa mahdollistaa lukuhetken. Ei tarvitse olla erikoinen tilanne tai pitkä aika että ehtii lukea. Kirjoja on niin eripituisia. [30–39-vuotias vastaaja]

Ennen kaikkea kiireettömyys, on kurjaa lukea, jos lukemiselle ei ole tarpeeksi aikaa ja iltasadun lukeminen tuntuu enemmän suorittamiselta kuin yhteiseltä hauskalta hetkeltä. [30–39-vuotias vastaaja]

Iltasatu ja kirjastossa käyminen yhdessä lapsen kanssa mahdollistavat hyvät lukuhetket. Uusien kirjojen valitseminen yhdessä lapsen kanssa innostaa lukemaan. Yksi lukuhetki kuuluu jokaiseen päivään. [40–49-vuotias vastaaja]

Televisio tahtoo napata lasten huomion. Se että mahdollisimman aikaisin illalla pääsee tekemään iltatoimet ja rauhoittumaan takaa rauhallisemman lukuhetken. Illat tuntuvat vain aina kovin lyhyiltä. [40–49-vuotias vastaaja]

JOHTOPÄÄTÖKSET

Kiva lukea! -kyselyn tieteellistä pätevyyttä nostaa se, että kyselyyn tuli paljon vastauksia, 1500, ja vastaajat olivat eri puolilta Suomea. Pilailuvastauksia tuli noin 50 ja ne keskittyivät 0–3-vuotiaiden ja iäkkäimpien vastaajien ryhmiin, eli ne eivät häirinneet merkittävästi muiden vastaajaryhmien vastausten analysointia. Tutkimustulokset vastasivat odotuksia, eli nuoremmat lapset lukevat innokkaammin kuin vanhemmat lapset ja tytöt ovat innokkaampia lukijoita kuin pojat. Kaikkein vastahakoisimpia lukijoita ovat 13–15-vuotiaat pojat, joista 29 % ei lue lasten- ja nuortenkirjoja milloinkaan. Tämä on varsin maltillinen tulos ja kyselyyn todennäköisesti vastasivat herkemmin ne, jotka lukevat mielellään, kuin ne, jotka eivät lue.

Kyselyyn vastanneista neljäsosa oli yli 20-vuotiaita ja he olivat innokkaita lasten- ja nuortenkirjojen lukijoita, jotka lukivat omille lapsilleen ja lapsenlapsilleen tai työskentelivät kirjallisuuskasvatuksen parissa koulussa ja kirjastossa. Koulu ja kirjasto olivat niin ikään tärkeimmät tahot, joiden avulla tai jopa pakolla lapset saadaan lukemaan kirjoja. Vastahakoisetkin lapset lukevat kirjoja, silloin kun he saavat hyvän vinkin kirjasta, jonka aihe heitä todella kiinnostaa. Kyselyyn vastanneiden mielikirjallisuudenlaji oli fantasia ja suosituin kirja *Harry Potter*. Luettelo vastaajien mielikirjoista ja -kirjailijoista löytyy lopun liitteestä 1. Noin puolet kirjasuosikeista on julkaistu 2010-luvulla. Vain noin 13 % kirjoista oli sekä lasten että aikuisten suosiossa, joten on ilmeistä, että lasten ja aikuisten käsitys hyvästä lasten- ja nuortenkirjasta on hyvin erilainen.

Vastaajien ei ollut helppo vastata kysymykseen, mistä aiheesta ei vielä löydy hyviä kirjoja. Kirjat eläimistä, erilaisista harrastuksista, vaikeista elämäntilanteista ja sairauksista, sekä ajankohtaisista aiheista kuten ilmastosta tai sateenkaariperheistä olivat monen toivelistalla. Lapsille kaivattiin erityisesti hyvää tietokirjallisuutta. Tärkein lukemaan innostaja vastaajille oli hyvä kirja, lapsille lisäksi tekemisen puute ja aikuisille yhteinen lukuhetki lasten kanssa. Harva lapsi mainitsi kirjavinkkausta lukemaan innostajana, mahdollisesti sen vuoksi, etteivät he miellä tuttua ”kirjaston tättä”, joka kertoo kirjoista, kirjavinkkariksi. Erityisesti tytöille kirjasto kuitenkin oli tärkeä lukuvinkkien saannin kannalta. 13–15-vuotiaiden poikien kohdalla olisi syytä jatkossa pohtia, millaiset ja keiden antamat kirjavinkit tavoittaisivat heidät.

Hiljaisuus ja rauha ovat tärkeitä hyvän lukuhetken mahdollistajia kaikille vastaajille mutta erityisesti niille, joiden lukeminen on vaivalloista. Koulussa ei ilmeisesti aina löydy mahdollisuutta syventyä lukemaan kirjoja eivätkä vastahakoiset lukijat välttämättä tule tarttuneeksi kirjaan vapaa-aikanaan. Vaikuttaa siltä, että vanhempien olisi hyvä lukea ääneen melko isoillekin lapsille tai tarjota lapsilleen mahdollisuutta tutustua äänikirjoihin.

KIRJALLISUUTTA

Fredriksson Ulf & Taube Karin 2012, *Läsning, läsvanor och läsundersökningar*. Studentlitteratur, Lund.

Heikkilä-Halttunen Päivi 2016, *Lue lapselle! Opas lasten kirjallisuuskasvatukseen*. Lastenkirjainstituutin julkaisuja 33. Atena, Helsinki.

Helovuo Marika 2016, *100 syytä lukea. Lukukipinän sytytyskirja*. Avain, Helsinki.

Juha Herkman & Eliisa Vainikka 2012, *Lukemisen tavat. Lukeminen sosiaalisen median aikakaudella*. Tampere University Press, Tampere.

Kaario Johanna 2002, *Kirjan valinta prosessina – Miten 5-luokkalainen valitsee lukemansa kirjat*. Kasvatustieteen pro gradu -tutkielma, Helsingin yliopisto.

Kotiranta Asta 1997, *”Lue se, se on sikahyvä!” Lukijatutkimus 13–15-vuotiaiden kirjallisista mieltymyksistä*. Kirjallisuuden pro gradu -tutkielma, Joensuun yliopisto.

Lagström Hanna, Pösö Tarja, Rutanen Niina & Vehkalahti Kaisa (toim.) 2010, *Lasten ja nuorten tutkimuksen etiikka*. Nuorisotutkimusseura ry:n julkaisuja 101, Helsinki.

Lallukka Kirsi 2003, *Lapsuusikä ja ikä lapsuudessa. Tutkimus 6–12-vuotiaiden sosiokulttuurisesta ikätiedosta*. Akateeminen väitöskirja, Jyväskylän yliopisto.

Leino Kaisa & al. 2019, *PISA18 Ensituloksia. Suomi parhaiden joukossa*. Jyväskylän yliopisto, Koulutuksen tutkimuslaitos. Opetus- ja kulttuuriministeriön julkaisuja 2019:40.

Lerkkanen Marja-Kristiina, Salminen Jenni & Pakarinen Eija, ”Varhaislapsuuden lukuhetket tukevat lukutaitoa”. *Onnimanni* 1–2/2018.

Lerkkanen Marja-Kristiina & Salminen Jenni 2015–2016, *Vuorovaikutus, Kasvu ja Oppiminen, VUOKKO-tutkimus*. Jyväskylän yliopisto. Opettajankoulutuslaitos.

Linnakylä Pirjo & Malin Antero, ”Miten heikot lukijat eroavat hyvistä, miten hyvät huippulukijoista? Lukutaidon taustatekijöiden tarkastelua”, teoksessa Linnakylä & al. (toim.) 2004 s. 115–131.

Linnakylä Pirjo, Sulkunen Sari & Arffman Inga 2004, *Tulevaisuuden lukijat. Suomalaisnuorten lukijaprofiileja PISA 2000*. Jyväskylän yliopisto, Koulutuksen tutkimuslaitos, Jyväskylä.

Luukka Minna-Riitta & al. 2001, *Mediat nuorten arjessa. 13–19-vuotiaiden nuorten mediakäytöt vuosituhannen vaihteessa*. Jyväskylän yliopisto. Soveltavan kielentutkimuksen keskus.

Marttinen Elisa 2017, *Yläkoululaisten lukemaan innostaminen yleisen kirjaston näkökulmasta*. Viestintätieteiden pro gradu -tutkielma, Tampereen yliopisto.

Øster Anette 2004, *Læs !les Læs Læsevaner og børnebogs kampagner i Norden*. Roskilde Universitetsforlag.

Pettersson Torsten, Nilsson Skans Kersti, Wennerström Wöhrne Maria & Nordberg Olle 2015, *Litteraturen på undantag? Unga vuxnas fiktionläsning i dagens Sverige*. Makadam, Göteborg – Stockholm.

Ronkainen Elli 2001, *Kirja ja lukija kohtaavat. Viidesluokkalaisen lukuharrastus ja kirjavinkkaus kirjallisuuspädagogisena menetelmänä*. Kasvatustieteiden pro gradu -tutkielma, Turun yliopisto.

Saanihahti Marja 2002, *Lasten ja nuorten lukuharrastus 2000-luvun taitteessa*. Sananjalka, Suomen kielen seuran vuosikirja 44, Turku.

Saariinen Pirkko & Korhioakangas Mikko 1998, *Ihania vai pitkäveteistä. Lukeminen nuorten harrastuksena*. BTJ Kirjastopalvelu Oy, Helsinki.

Saariinen Pirkko & Korhioakangas Mikko 2009, *Lukemaan vai tietokoneelle? Nuorten lukemisharrastuksen muuttuminen 1960-luvulta 2000-luvulle*. BTJ Kustannus, Helsinki.

Steffensen Anette & Torben Weinreich 2001, *Den dyrebare tid – de 14–15-åriges læsevaner*, Roskilde Universitetsforlag.

Suoninen Annikka 2014, *Lasten mediabarometri 2013. 0–8-vuotiaiden mediankäyttö ja sen muutokset vuodesta 2010*. Nuorisotutkimusverkosto/Nuorisotutkimusseura, Verkkojulkaisuja 75, Helsinki.

Wennerstöm Wohrne Maria, "Begär eller uppror? Attityder till läsning inom tre gymnasiegrupper", teoksessa Pettersson & al. 2015, s. 209–244.

LIITE 1. VASTAAJIEN LEMPIKIRJAT

Kirjailija / Julkaisuvuosi suomeksi / Kirjan tai kirjasarjan nimi / (vastaajan ikä)

Aaltonen Ulla-Maija 1978 Colette, pieni musta koira (13–15; 40–49)

Aaltonen Ulla-Maija 1980 Kani Andersson -sarja (50–59)

Aarikka Pauliina 1990 Pau-Paun kiva vuosi (30–39)

Acevedo Elizabeth 2019 Runoilija X (40–49) [Yläkoulun lukuklaanikirja]

Adams Richard 1975 Ruuhometsän kansa (50–59)

Adams Simon 2011 Titanic (10–15)

Adlercreutz Carl-Johan 2003 Koirarotujen maailma (10–12)

Ahndongshik 2016 Lindbergh-sarja (13–15)

Aho Elisabet 2014 Tanssii Emman kanssa (16–19)

Alasalmi Päivi 2018 Unten puutarha ja muita satuja (40–49)

Albertalli Becky 2017 Minä, Simon, Homo Sapiens (13–15; 20–29) [Yläkoulun lukuklaanikirja]

Alcott Louisa May 1890 [tyttökirjat] Tytöistä parhain (13–15; 70+)

Alcott Louisa May 1916 Pikku naisia (13–15)

Andersen H. C. 1848 [sadut] (20–29)

Andréasson Rune 1966 Bamse [Maailman vahvin nalle] (7–9)

Appelgren Tove 2001 Vesta-Linnea-sarja (30–59)

Ariane 1952 Kalle kani (70+)

Arthur Robert 1972 3 etsivää -sarja (10–12)

Asher Jay 2014 Kolmetoista syytä (13–15)

Aulio Olli 1990 Suuri retkeilykirja (13–15)

Aveyard Victoria 2016 Punainen kuningatar (10–15)

Badescu Ramona & Chaud Benjamin 2004 Pomelo puutarhanorsu (20–29)

Bagge Tapani 1993 [lasten- ja nuortenkirjat] (60–69) [Polttava rakkaus 2018 = Yläk. lukuklaanikirja]

Bagge Tapani 2018 Aavehevosen arvoitus (40–49)

Baker Danny 2018 Rohkea Sanni Hanhi (30–39)

– 2014 Barbie ja merenneidon tarina 2 (4–6)

Barrows Annie 2014 Isa+Bea -sarja (7–9)

- [1939] Batman [sarjakuva] (10–12)

Baum L. Frank [1977] Ihmemaa Oz (20–29)

Bedford Annie 1953 Hauska syntymäpäivä (0–3)

Benjamin Ali 2017 Mitä sain tietää meduusoista (40–49)

Berry Julie 2014 Kunnes kerron totuuden (13–15)

- [2013] Berättelser från Engelsfors (40–49)

Black Holly & Clare Cassandra 2015 Magisterium-sarja (13–15)

Bloch Robert [1959] Psyko (13–15)

Blyton Enid 1955 [lastenkirjat] (50–59)

Blyton Enid 1955 Seikkailujen saari (60–69)

Blyton Enid 1973 SOS-sarja (10–15)

Blyton Enid 1956 Viisikko-sarja (10–15; 40–59)

Bourgeois Paulette 1995 Franklin-sarja (40–49)

Bourne Holly 2017 Normaali-sarja (13–15) [Yläkoulun lukuklaanikirja]

Boyne John 2014 Leijuva poika (40–49)

Boyne John 2008 Poika raidallisessa pyjamassa (10–15)

Bradley Alan 2014 Flavia de Luce -sarja (13–15)

Brallier Max & Holgate Douglas 2019 Maailman viimeiset tyytit -sarja (20–29)

Brand Russell 2016 Hamelnin pillipiipari (40–49)

Brown Margaret Wise 1959 Pajunkissa (10–12)

Brown Marguerite 1954 Maalarikissat (30–39)

de Brunhoff Jean 1948 Babar pieni norsunpoikanen (50–59)

Burnett Frances H. 1905 Pikku prinsessa (10–12)

Burnett Frances H. 1920 Salainen puutarha (13–15; 40–49)

Burroughs Edgar Rice 1969 John Carter -sarja (13–15)

Burroughs Edgar Rice 1923 Mars-sarja (50–59)

Byng Georgia 2003 Molly Moon -sarja (40–49)

Bäck Mike 2019 Paras kirja ikinä (7–9)

Cabot Meg 2001 Prinsessapäiväkirjat-sarja (16–19)

Carle Eric 1971 Pikku toukka paksulainen (30–39)

Carter Alex 2012 Mysteeritytöt-sarja (7–9)

Cass Kiera 2016 Valinta-sarja (13–15)

Cast P. C. 2010 Yön talo -sarja (30–39)

Chan Queenie 2007 The Dreaming -sarja (10–12)

Chavez Perez Inti 2019 Respektiä (13–15) [Yläkoulun lukuklaanikirja]

Chichester Clark Emma 2003 Koirien taivas (30–39)

Christie Agatha 1920 [dekkarit] (13–15)

Christie Agatha 1920 Stylesin tapaus [Hercule Poirot] (13–15)

Christie Agatha 1940 Eikä yksikään pelastunut (13–15)

Christie Agatha 1937 Idän pikajunan arvoitus (13–15)

Christie Agatha 1962 Varjossa auringon alla (13–15)

Clare Cassandra 2009 Varjojen kaupungit -sarja (13–15)

Clare Cassandra 2017 Varjometsästäjät-sarja (13–15)

Clary Julian 2017 Me Ponnekkaat (40–49) [Alakoulun lukuklaanikirja]

Coelho Paulo 2010 Valkyriat (13–15)

Coelho Paulo 2003 Veronika päättää kuolla (13–15)

Cole Babette 1987 [lastenkirjat] (30–39)

Colfer Chris 2012 The Land of Stories -sarja (13–15)

Colfer Eoin 2001 Artemis Fowl -sarja (10–15; 40–59)

Collins Suzanne 2008 Nälkäpeli-sarja (13–49)

Corderoy Tracey 2019 Nikke Nokkava (60–69)

Cowan Laura & al. 2018 100 asiaa historiasta (10–12)

Crossan Sarah 2018 Yksi (13–15; 20–29; 40–59) [Yläkoulun lukuklaanikirja]

da Cruz Carlos 2014 [tietokirjat] (7–9)

Curley Marianne 2004 Nimetyt (13–15)

Dahl Roald 1978 [lastenkirjat] (13–15; 20–69)

Dahl Roald 1989 Ilmarin ihmelääke (40–49) [Alakoulun lukuklaanikirja]

Dahl Roald 1990 Matilda (10–12; 60–69)

Dahlbäck Helena 1997 Julia-sarja (30–39)

Das Mintie 2016 Storm Sisters -sarja (30–39)

Dashner James 2015 Maze Runner -sarja (13–15)

Daugherty C. J. 2013 Night School -sarja (16–19)

Davidson I. I. 2019 The Ghost Network (13–15)

Davis Jim 1986 Karvinen-sarjakuvalehti (4–12)

Delikouras Aleksi 2012 Nörtti-sarja (10–15; 50–59) [Yläkoulun lukuklaanikirja]

DiCamillo Kate 2008 Eetu Keinäsen ihmeelliset seikkailut (40–49)

– 2011 Dinosaurukset, historian hurjimmat pedot (7–9)

Disney Walt 1951 Aku Ankka -lehti; 1970 Aku Ankan taskukirja (4–15; 40–49; 60–69)

Disney Walt 1947 Bambi (7–9)

Disney Walt 1975 Robin Hood (10–12)

Disney 2006 Autot-sarja [Salama McQueen] (10–15; 30–39)

Disney 2005 Keiju-sarja (7–9; 20–39)

Disney 1994 Leijonakuningas (40–49)

Disney 2008 Prinsessat-sarja (30–49)

Disney 2017 Tassulaakso-sarja (40–49)

Disney 1986 Viidakkokirja (40–49)

Disney 2003 Voi ei, Dumbo (10–12)

Dolan Elys 2019 Super-etana (40–49)

Dolan Hannah 2015 Lego Ninjago (4–6)

Donnelly Jennifer 2017 Kirjaan kadonnut (40–49)

Dorsey Angela 2005 Menneisyyden kaiku (13–15)

Dorsey Angela 2005 Orjatyttö (13–15)

Doyle Arthur Conan 1907 Baskervillen koira [Sherlock Holmes -dekkarit] (13–15)

Dunbar Polly 2012 Tilda ja ystävät -sarja (40–49)

Egner Thorbjørn 1957 Kasper, Jesper ja Joonatan (40–59)

Ende Michael 1977 Momo (40–49)

Enoranta Siiri 2013 Nokkosvallankumous (20–29)

Enoranta Siiri 2016 Surunhauras, lasinterävä (40–49) [Yläkoulun lukuklaanikirja]

Enoranta Siiri 2018 Tuhatkuolevan kirous (10–12; 40–49)

Eriksson Eva & Moroni Lisa 2016 Julia-sarja (30–49)

Erlandsson Karin 2017 Taru Silmäterästä -sarja (60–69)

Erlandsson Karin 2019 Vuorikiipeilijä (13–15)

Ertimo Laura & Ahokoivu Mari 2019 Ihme ilmat! (20–29)

Everest D. D. 2015 Archie Greene -sarja (13–15)

Favilli Elena & Cavallo Francesca 2017 Iltasatuja kapinallisille tytöille (10–12; 30–49)

Fitzgerald Ruth 2018 Emily Sparkes ja kilpailukatastrofi (7–9)

Fleming Ian 2003 Chitty Chitty Bang Bang (30–39)

Fletcher Tom 2019 Tässä kirjassa asuu lohikäärme! (4–6)

Flygare Ingrid 2016 Putti-sarja (60–69)

Frölander-Ulf Lena 2018 Isä, minä ja meri (30–39)

Frölander-Ulf Lena 2016 Minä, Muru ja metsä (40–49)

Frölander-Ulf Lena 2019 Nelson Tiikeritassu (40–49)

Furberg Lena 2006 Tuuvan talli -sarja (10–12)

Gaiman Neil 1992 [lastenkirjat] (40–49)

Gaiman Neil 2003 Coraline varjojen talossa (50–59)

Gaiman Neil 2017 Norse Mythology (13–15)

Gaiman Neil 2017 Onneksi oli maitoa (20–29; 50–59)

Gier Kerstin 2019 Pilvilinna (10–12)

Gier Kerstin 2012 Rakkaus ei katso aikaa -trilogia (13–15)

Gier Kerstin 2015 Unien kirja -sarja (13–15)

Gifford Clive ja Brett Anna 2017 Pokémon Go (4–6)

Gough Julian 2017 Karhu ja kaniini -sarja (10–12)

Graceffa Joey & Sullivan Laura L. 2016 Children of Eden (13–15)

Graham Winston 1977 Poldark-sarja (13–15)

Grahame Kenneth 1949 Kaislikossa suhisee (40–69)

Gravel Elise 2019 Olga ja haiseva olio ulkoavaruudesta (50–59)

Green John 2012 [nuorten aikuisten kirjat] (13–15; 20–39)

Green John 2016 Teoria Katherinesta (13–15)

Green John 2012 Tähtiin kirjoitettu virhe (10–15)

Grimm Jacob & Grimm Wilhelm 1913 Grimmin satuja (20–39)

– [1955] Guinness World Records -sarja (10–15)

Gunnarsen Marcus 2017 Marcus ja Martinus (7–9)

Gutman Dan 2010 Kahjo kouluni -sarja (7–9)

Hagström Tulla 1975 Misty katoaa (40–49)

Hai Magdalena 2012 [nuortenkirjat] (50–69) [Haiseva käsi 2016 = Yläkoulun lukuklaanikirja]

Hai Magdalena 2012 Kerjäläisprinsessa; Gigi ja Henry -sarja (40–59)

Hai Magdalena 2018 Kolmas sisar (20–29)

Hallberg Lin 2008 Sinttu-sarja (7–15)

Hallberg Lin 2012 Eppu-sarja (7–15)

Han Jenny 2018 Pojille, joita joskus rakastin (13–15)

– 1954 Hanhiemon satuaarre (40–49)

Hannah Kristin 2001 Pimeyden läpi (13–15)

Harjanne Maikki 1978 Minttu-sarja (4–6; 30–59)

Harjanne Maikki 1982 Minttu saa koiran (0–3)

Harjanne Maikki 1984 Vanttu nukkuu (30–39)

Harrison Michelle 2011 13 lahjaa (10–12)

Havukainen Aino ja Toivonen Sami 2003 Tatu ja Patu -sarja (4–15; 30–70+) [Alak. lukuklaanikirja]

Havukainen Aino ja Toivonen Sami 1999 Veera-sarja (30–39)

Hawking Stephen 1988 Ajan lyhyt historia (10–12)

Hawking Stephen 2019 Lyhyet vastaukset suuriin kysymyksiin (10–12)

Hearst Dorothy 2009 Suden lupaus (13–15)

Heilala Katariina 2016 Muumipeikon retket -sarja (30–39)

Heimonen Satu 2013 Sonjan hevoskesä (10–12)

Heinonen Sanna 2018 Noland (13–15) [Yläkoulun lukuklaanikirja]

Helmi Henna 2014 Miisa-sarja (16–19) [Yläkoulun lukuklaanikirja]

Helmi Henna 2018 Miisa luisteluleirillä (7–12)

Hietala Nelli 2016 Miia Martikaisen kärsimysviikko (13–15) [Yläkoulun lukuklaanikirja]

Hill Eric 1982 Puppe-sarja (60–69)

Hill Eric 2019 Etsi viisi sammakkoa, Puppe! (30–39)

Hinton Susan E. 1969 Me kolme ja jengi (13–15; 40–49)

Hirvonen Elina & al. 2019 Prinsessa Rämäpää ja vessasanat (40–49)

Hobb Robin 2019 Narrin vaellus (60–69)

Hopkins Cathy 2008 Frendejä ja kundeja -sarja (13–15)

Horikoshi Kohei 2019 My Hero Academia (13–15)

Hoshino Natsumi 2013 Neiti Koume, tiikeriraita (10–12)

Hotakainen Kari 2004 Satukirja (60–69)

Hotakainen Kari 2018 Tuntematon Kimi Räikkönen (13–15) [Yläkoulun lukuklaanikirja]

Hulkko Johanna 2013 Geoetsivät-sarja (7–15) [Alakoulun lukuklaanikirja]

Hulkko Johanna 2019 Suojaava kerros ilmaa (50–69)

Hunter Erin 2009 [lastenkirjasarjat] (13–15)

Hunter Erin 2013 Etsijät-sarja (60–69)

Hunter Erin 2009 Soturikissat-sarja (7–15; 30–39)

Huotarinen Vilja-Tuulia 2011 Valoa valoa valoa (50–59)

Huovi Hannele 1987 Urpo ja Turpo -sarja (30–39)

Hurme Maija & Hurme Anssi 2018 Varjostajat (40–49)

Hurme Vuokko 2017 Kiepaus (40–49) [Alakoulun lukuklaanikirja]

Hytönen Ville 2019 Kuka auttaisi Tootoo-vaaria? (40–49)

Hyysalo Pekka 2016 Fight Back (13–15)

Ibrahimović Zlatan 2015 Minä, Zlatan Ibrahimović (13–15; 50–59)

Idström Annika 1985 Veljeni Sebastian (13–15)

Ikola Markus 2018 Jasu mestarimokaaja (10–12)

Impey Rose 2009 Piraatti-Pete-sarja (7–9; 30–39)

Inkpen Mick 1995 Possu Pallero -sarja (40–49)

Isto Sanna 2011 Tinka ja Taika -sarja (30–39)

Itkonen Jukka 1986 [lastenkirjat ja -runot] (50–59) [Laulavat lenkkitossut 2015 = Alak. lukukl.kirja]

Itäranta Emmi 2012 Teemestarin kirja (20–39) [Yläkoulun lukuklaanikirja]

Jacobsson Anders & Olsson Sören 1992 Bertin päiväkirja (50–59)

Jacobsson Anders & Olsson Sören 1999 Lassen salaisuudet (13–15)

Jalo Merja 1977 Nummelan ponitalli -sarja (7–12; 16–19)

Jalo Merja ja Jalo Marvi 2004 Jesse löytökoira; Jesse-sarja (7–12; 30–39)

Jansson Anna 2011 Emil Wern tutkii -sarja (40–49)

Jansson Tove 1945 [muumit] (4–15; 20–70+)

Jansson Tove 1955 Muumipeikko ja pyrstötähti (30–39)

Jansson Tove 1963 Muumipapan urotyöt (20–29)

Jarla Pertti 2008 Fingerpori-sarja (13–15)

Jokinen Seppo 1996 [rikoskirjat] (13–15)

Jokinen Seppo 2016 Rahtari (13–15)

Kaarla Riina ja Kaarla Sami 2017 Arttu Tirttu -sarja (4–6; 50–59)

Kaarlejärvi Reija 2015 Heijastuksia (13–15)

Kagawa Julie 2016 Talon-saaga-sarja (13–15)

Kallio Liisa 2010 Pikku Papu -sarja (30–39)

Kalliola Iiris & Laine Lasse J. 2014 Suomen lasten retkeilyopas (13–15)

Kallioniemi Tuula 2004 Konsta-sarja (40–69)

Kallioniemi Tuula 1998 Topi-sarja (13–15)

Kanto Anneli 2009 Tulikärpäset; Futistyttö-sarja (10–15)

Kanto Anneli 2011 Viisi villiä Virtasta -sarja (30–49)

Kantomaa Marko 2017 Ylpeydestä (16–19)

Karjalainen Elina 1977 Uppo-Nalle-sarja (7–9; 40–49)

Karvonen Inkeri 2011 Pikku-Kulta ja Tähtikarhu (60–69)

Katajavuori Riina 2015 Pulmu-sarja (30–39)

Kaye Marilyn 1999 Replica-sarja (20–29)

Keene Carolyn 1955 Neiti Etsivä -sarja (10–15)

Kessler Liz 2012 Vuosi vailla ystävää (13–15)

Kidd Rob 2007 Pirates of the Caribbean -sarja (10–12)

King Stephen 1987 [kauhukirjojen sarja] (10–15)

King Stephen 1988 Se (13–15)

King Stephen 1989 Uinu, uinu lemmikkini (13–15)

Kinney Jeff 2009 Neropatin päiväkirja -sarja (7–15; 70+)

Kirkkopelto Katri 2013 Molli-sarja (30–59)

Kivirähk Andrus 2016 Koiranne alkaa kohta kukkia (10–12; 40–49)

Knight Eric 1951 Lassie palaa kotiin (50–59)

Knutsson Gösta 1943 Pekka Töpöhäntä -sarja (4–9; 20–29; 40–59)

Kočonda Angela 2013 Lumivalko ja Ruusunpuna (40–49)

Kolu Siri 2008 [lastenkirjat] (40–49)

Kolu Siri 2010 Me Rosvolat -sarja (30–49; 60–69) [Alakoulun lukuklaanikirja]

Kontio Tomi 2000 Keväällä isä sai siivet (20–29)

Konttinen Aili 1936 [lastenkirjat] (60–69)

Korkea-aho Kaj & Forsström Ted 2017 Zoo! (40–49) [Yläkoulun lukuklaanikirja]

Korolainen Tuula 2000 Aaveaakkoset, eli, Haamuhetki kullan kallis (50–59)

Koskimies Pirkko 1972 Pupu Tupuna -sarja (30–39)

Kujanpää Mari 2018 102 askelta mummilaan (20–29)

Kulju Mika 2017 Eränkävijät (13–15)

Kunnas Kirsi 1956 [lastenrunot] (20–29; 40–59)

Kunnas Kirsi 1956 Tiitiäisen satupuu (70+)

Kunnas Mauri 1979 [lastenkirjat] (20–29; 30–39; 60–70+)

Kunnas Mauri 1981 Koiramäki-sarja (40–49; 60–69) [Alakoulun lukuklaanikirja]

Kunnas Mauri 1979 Suomalainen tonttukirja (4–6)

Kunnas Mauri & Kunnas Tarja 1987 12 lahjaa joulupukille (30–39)

Kunnas Mauri & Kunnas Tarja 2002 Seitsemän koiraveljestä (4–6; 30–39)

Kurenniemi Marjatta 1953 Oli ennen Onnimanni.. (30–39)

Kurenniemi Marjatta 1966 Onneli ja Anneli -sarja (20–39; 60–69)

Kuronen Kirsti 2017 Pönttö (40–49; 60–69)

Kurvinen Jorma 1976 Susikoira Roi (10–12)

Kuusela Anne-Maria 2017 Ympyräiset-sarja (30–39)

Kyrö Tuomas 2010 Mielensäpahoittaja (13–15)

LaCour Nina 2018 Välimatkoja (20–29)

Lagercrantz Rose 2016 Onnentyttö Dunne (50–59)

Lampela Hannele 2016 Prinsessa Pikkiriikki-sarja (7–9; 20–39)

Lanamo Riitta 2012 Poronvasa Aapelin tarina (10–12)

Landy Derek 2007 Keplo Leutokalma -sarja (13–15)

Lapena Shari 2018 Vieras talossa (13–15)

Larry H. I. 2012 Zac Power -sarja (40–49)

Lassenius Veronica 2013 Fungi (10–12)

– 2016 Lego [Nexo Knights] (4–9; 30–49)

Le Guin Ursula K. 1976 Maameren tarinat -sarja (50–59)

Le Guin Ursula K. 2008 Muistamisen taito (13–15)

Lee Stan & al. 1967 Rautamies-sarjakuva [Iron Man] (7–15)

Lehtiö Jaana & Miettinen Helena 2014 Taika Valo -sarja (10–12; 40–49)

Lehtonen Joel 1906 Tarulinna (70+)

Levola Kari 2007 Unisieppari (20–29)

Lewis C. S. 1960 Narnia-sarja (60–69)

Lindenbaum Pija 2003 Henna ja hurjat hirvet (50–59)

Lindgren Astrid 1946 [lastenkirjat] (20–29; 60–70+)

Lindgren Astrid 1956 Katto Kassinen -sarja (30–39)

Lindgren Astrid 1955 Mio, poikani Mio (10–12)

Lindgren Astrid 1946 Peppi Pitkätossu (4–6; 30–39; 50–59)

Lindgren Astrid 1981 Ronja Ryövärintytär (10–12; 30–69)

Lindgren Astrid 1970 Vaahteramäen Eemeli (7–9; 30–69)

Lindgren Astrid 1974 Veljeni, Leijonamieli (10–12; 30–59)

Lindgren Barbro & Eriksson Eva 1981 Äidin rasavilli Piltti (50–59)

Lindman Mervi 2005 Memmuli-sarja (30–39)

Lindström Christina [2018] Finns det björkar i Sarajevo? (50–59) [Yläkoulun lukuklaanikirja]

Linna Väinö 1954 Tuntematon sotilas (10–12)

Lipasti Roope 2019 Luutarhurin tapaus (30–39)

Lipasti Roope 2015 Viikinkisolmu (30–39) [Alakoulun lukuklaanikirja]

Litmanen Jari 2015 Litmanen10 (13–15)

Littlewood Kathryn 2012 Lumoleipomo-sarja (10–15)

London Jack 1925 Erämaa kutsuu (60–69)

Lorey Dean 2010 Painajaisakatemia-sarja (13–15)

Louhi Kristiina 1984 [lastenkirjat] (30–39)

Louhi Kristiina 1993 Tomppa-sarja (30–49)

Lucas George 1977 Tähtien sota (13–15)

Lähteenmäki Laura 2018 Yksi kevät (13–15) [Yläkoulun lukuklaanikirja]

Lönnroth Heleena 2007 Kuoleman portti (13–15)

Maas Sarah J. 2019 Okaruusujen valtakunta (20–29)

Maas Sarah J. 2017 Throne of Glass -sarja (10–15)

Magnason Andri Snær 2017 Aika-arkku (13–15)

Magorian Michelle [1981] Goodnight Mister Tom (70+)

Majaluoma Markus 2008 [kuvakirjat] (50–59)

Mander Sanna 2017 Avain hukassa (40–49)

Marr Melissa 2008 Ilki ihana (30–39)

Marsh Katherine [2018] Under samma himmel (50–59) [Yläkoulun lukuklaanikirja]

Martin George R. R. 2003 Tulen ja jään laulu -sarja (13–15)

Marttinen Tittamari 2004 Viivi Pusu -sarja (10–12)

Marttinen Tittamari 2007 Välituntirakkautta (10–12)

Marvel Comics [1939] sarjakuvat (10–12)

Maskame Estelle 2016 Dimily-sarja (13–29)

Maskame Estelle 2019 Älä kerro kenellekään (10–15)

Mathieu Jennifer 2018 Näpit irti! (30–39)

Matikainen Pauli 1998 Meidän koulu (40–49)

Mazetti Katarina 2017 Seikkailuserkut-sarja (7–12; 40–49) [Alakoulun lukuklaanikirja]

McCall Smith Alexander 2006 Akimbo-sarja (40–49)

McGee Katharine 2016 Tuhat kerrosta -trilogia (16–19)

McManus Karen M. 2018 Yksi meistä valehtelee (13–15) [Yläkoulun lukuklaanikirja]

Meadows Daisy 2003 The Rainbow Fairies -sarja (10–12)

Melling David 2011 Huuko-sarja (50–59)

Mennander Ari 2019 Teemu Selanne (13–15)

Meripaasi Helena 2000 Koirahullun päiväkirja -sarja (10–12)

Merz Laura 2016 Tuhat ja yksi otusta (40–49) [Alakoulun lukuklaanikirja]

Meyer Stephenie 2005 Houkutus-sarja (10–15)

Mikama Anniina 2018 Taikuri ja taskuvaras (10–12; 30–39)

Miklu 2019 Paras kirja ikinä (13–15)

Miler Zdenek 1959 Myyrä-sarja (30–39)

Milne A. A. 1934 Nalle Puh (13–15; 40–59)

Minarik Else Holmelund 1960 Pikku Karhu -sarja (60–69)

Mizuho Rino 2013 Maaginen suklaapuoti (13–15)

Montgomery L. M. 1920 [tyttökirjat; Anna-sarja] (13–15; 50–70+)

Montgomery L. M. 1921 Anna ystävämme (10–12; 40–49)

Montgomery L. M. 1920 Annan nuoruusvuodet (13–15)

Montgomery L. M. 1962 Kotikunnaan Rilla (13–15)

Morgan Marlo 1995 Viesti oikeiden ihmisten maailmasta (13–15)

Morgenstern Erin 2012 Yösirkus (13–15)

Morrell David 1973 Ajojahti (13–15)

Mull Brandon 2010 Myyttihovi (10–12)

- 2007 Muumi-kuvakirjat (40–49)
- 2005 My little pony -sarja (10–12; 30–39)

Myyry Pekka 2018 AutoAtlas (10–12)

Mäkelä Hannu 1973 Herra Huu (70+)

Mäkipää Jari 2004 Etsiväkerho Hurrikaani -sarja (13–15)

Nadin Joanna 2009 Hanki elämä, Rachel Riley; Rachel Riley -sarja (13–15; 30–39)

Nesbø Jo 2001 [rikoskirjat] (13–15)

Ness Patrick 2016 Hirviön kutsu (13–15; 20–39)

Niemelä Reetta 2017 Kaiken Kadottajan arvoitus (40–49)

Niemelä Reetta 2003 Miljan syksy (40–49)

Niemelä Reetta & al. 2016 Nähdään majalla -sarja (20–29) [Alakoulun lukuklaanikirja]

Niemi Juuli 2016 Et kävele yksin (30–39)

Nilsson Thore Maria 2018 Kolmikko-sarja (40–49)

Niven Jennifer 2017 Yksi täydellinen päivä (13–15)

Nopola Sinikka ja Nopola Tiina 1989 Heinähattu ja Vilttitossu -sarja (7–9; 20–39; 50–59)

Nopola Sinikka ja Nopola Tiina 1997 Risto Räppääjä -sarja (4–15; 20–59; 70+) [Alak. lukuklaanik.]

Nopola Tiina 2002 Siiri-sarja (30–39)

Nordqvist Sven 1984 Viiru ja Pesonen -sarja (10–12; 20–39; 50–69)

Nordström Gunnar 2003 Ratkaiseva play-off (10–12)

Noronen Paula 2007 Supermarsu-sarja (7–9; 30–39) [Alakoulun lukuklaanikirja]

Norton Mary 1959 Kätkijät-sarja (40–49)

Nuotio Eppu 2008 Kingi-sarja (7–9)

Nuotio Eppu 2019 Maailman viimeiset noidat (50–59)

Nuotio Eppu 2003 Näin pienissä kengissä (40–49)

Nurmi Maarit 2018 Eemun tarinoita -sarja (7–9)

Ohlsson Kristina [2016] Det magiska hjärtat (40–49)

Ohlsson Kristina 2018 Hopeapoika (40–49)

Ohlsson Kristina 2018 Lasilapset (10–15; 30–39; 50–59)

Ojala Anu 2008 Aino-sarja (40–49)

Oliver Gary & Wright Norman 1998 Jesse jänis ja punaiset korvat (30–39)

Onkeli Kreetta 2013 Selityspakki (10–12) [Alakoulun lukuklaanikirja]

Palacio R. J. 2017 Ihme (13–15; 40–49) [Yläkoulun lukuklaanikirja]

– 2016 Palomies Sami -sarja (30–39)

Palviainen Jukka-Pekka 2017 Allu-sarja (60–69) [Alakoulun lukuklaanikirja]

Paolini Christopher 2005 Eragon (10–15)

Paolini Christopher 2012 Perillinen, eli Sielujen holvi (13–15)

Paretskoi Jyri 2018 K15-sarja (30–39) [Yläkoulun lukuklaanikirja]

Paretskoi Jyri 2013 Shell's Angles (13–15; 40–49)

Parkkinen Jukka 1978 [lasten- ja nuortenkirjat] (60–69)

Parkkinen Jukka 2002 Karhukirjeet-sarja (50–59)

Parkkinen Jukka 1986 Kaupungin kaunein lyyli (50–59)

Part Michael 2016 Messi (10–12)

Parvela Timo 1995 Ella-sarja (7–9; 30–59; 70+) [Alakoulun lukuklaanikirja]

Parvela Timo 1996 Isäni on supermies (70+)

Parvela Timo 2006 Keinulauta (40–49)

Parvela Timo 2007 Maukka ja Väykkä -sarja (30–39; 50–69)

Parvela Timo 2014 Pate-sarja (10–12; 30–49; 70+)

Parvela Timo 2016 Paten kalastuskirja (10–12) [Alakoulun lukuklaanikirja]

Parvela Timo 2007 Sammon vartijat -sarja (13–15; 40–49)

Parvela Timo & al. 2016 Kepler62-sarja (10–15; 30–59; 70+) [Alakoulun lukuklaanikirja]

Parvela Timo & Castrén Taru 1999 Löytöretki-sarja (10–12)

Pelliccioni Sanna 2010 Onni-poika-sarja (30–39)

Peltoniemi Sari 2016 Taivazalan joutsen; Avaimenkantaja-trilogia (13–15) [Alak. lukuklaanikirja]

Pennanen Lea 1968 Piilomaan pikku aasi (40–69)

Pennanen Martta 1980 Tarinoita sadun ja toden maailmasta (60–69)

Pettersen Siri 2015 [nuortenkirjat] (50–59)

Pettersen Siri 2015 Odininlapsi (20–29)

Pietarinen Mariel 2016 Sielujen sininen silta (10–12)

Pilkey Dav 2002 Kapteeni Kalsari -sarja (4–15)

Pilkey Dav 2018 Koiramies-sarja (60–69)

Pilkey Dav 2013 Supervaippavauvan seikkailut (13–15)

– 2006 Pipsa Possu -sarja (4–6)

Pitkäkangas Elina 2016 Kuura-trilogia (13–15)

Polva Anni 1956 Tiina-sarja (40–49)

Poranen Pauli 2019 Minä ja Pihlajan jengi (13–15)

Portin Anja 2017 Ava ja oikukas trumpetti (40–49)

Pratchett Terry 2002 Mahtava Morris ja sivistyneet siimahännät (20–29)

Pratchett Terry 2003 Tiffany Särkynen -sarja (20–29)

Pratchett Terry & Gaiman Neil [2013] Good Omens (13–15)

Prineas Sarah 2008 Taikavaras-sarja (40–49)

Puikkonen Arja 2003 Haloo, kuuleeko kaupunki (10–12)

Puikkonen Arja 2019 Liitopoika (10–12)

Pullman Philip 1996 Kultainen kompassi; Universumien tomu -sarja (13–15; 40–49; 60–69)

Pystynen Venla 2019 Mercedes Bentso (10–12)

Pääskysaari Jenni 2015 Tyttö, sinä olet.. (13–15)

Pöyhönen Julia & Livingstone Heidi 2019 Fanni-sarja (20–29)

Rannela Terhi 2007 Taivaan tuuliin (20–29)

Rantala Heli 2019 Suurenmoinen sitruunaseikkailu (7–9)

Readme Joachim 2018 The Vitsikirja 2019 (13–15)

Reittu Ninka 2017 Sinä olet superrakas (40–49)

Riddell Chris 2015 Ada Gootti ja hiiren haamu (30–39)

Ridley Philip 1993 [lasten- ja nuortenkirjat] (30–39)

Riordan Rick 2007 [nuortenkirjat] (13–15; 20–29; 40–49)

Riordan Rick 2016 Magnus Chase -sarja (13–15)

Riordan Rick 2011 Olympoksen sankarit -sarja (13–15)

Riordan Rick 2007 Percy Jackson -sarja (13–15; 50–59)

– 2008 Ripley's Believe it or not! (10–12)

Roberts Nora 2001 Tähtien virta (10–12)

Rogerson Gillian 2018 Pinkabella ja kultainen kummitäti (60–69)

Romppainen Katariina 2015 Sori vaan, se on totuus (13–15) [Yläkoulun lukuklaanikirja]

Romppainen Päivi 1996 Vilman koiraklubi (13–15)

Roth Veronica 2014 Outolintu (13–15)

Rouhiainen Elina 2012 Susiraja-sarja (30–39)

Rowell Rainbow 2012 Eleanor & Park (13–15)

Rowling J. K. 1998 Harry Potter -sarja (4–15; 20–59)

Ruohonen Laura 2004 [lastenkirjat] (70+) [Tippukivitapaus 2017 = Alakoulun lukuklaanikirja]

Russell P. Graig 2009 Coraline [sarjakuva Neil Gaimanin romaanin pohjalta] (13–15)

Russell Rachel Renée 2012 Nolo elämäni. Olisinpa bilehile (13–15)

Russo Meredith 2018 Tyttösi sun (40–49)

– 2016 Ryhmä Hau -sarja (30–59)

Saalo Venla 2012 Kirkkaalla liekillä (20–29)

Saari Kirsikka 2018 Hölmö nuori sydän (60–69)

Saarikoski Saska 2013 [lasten- ja nuortenkirjat] (30–39) [Lauri 2018 = Yläkoulun lukuklaanikirja]

Saarin Teemu 2010 Mummoni on pankkirosvo (50–59)

Sage Angie 2007 Septimus Heap -sarja (10–15)

de Saint-Exupéry Antoine 1951 Pikku prinssi (10–12; 30–39; 50–59; 70+)

Salmela Alexandra 2013 Kirahviäiti ja muita hölmöjä aikuisia (40–49)

Salmi Veera 2012 Puluboi ja poni -sarja (4–9; 30–39)

Salmi Veera ja Warsta Elina 2016 Päiväkoti Heippakamu -sarja (4–6)

Sanderson Brandon [2007] Mistborn-sarja (20–29)

Sanderson Brandon [2018] Skyward (20–29)

Sandman Lilius Irmelin 2006 Fru Sola (70+)

– 2018 Sankaritarinoita-sarja (30–49)

Scarry Richard 2003 Touhulan tohinoita (7–9)

Scheffler Axel 1998 [lastenkirjat] (30–39)

Schiefauer Jessica 2016 Ester ja Isak (10–15) [Yläkoulun lukuklaanikirja]

Schmidt Annie M. G. 2016 Wiplala-sarja (40–49)

Schulz Charles M. 1968 Tenavat -sarjakuvakirjat (4–6; 40–49)

Sebold Alice 2002 Oma taivas (13–15)

Sendak Maurice 1970 Hassut hurjat hirviöt (40–49)

Sepetys Ruta 2011 Harmaata valoa (30–39)

Silverstein Shel [1974] Where the Sidewalk Ends (20–29)

Simukka Salla 2002 [nuortenkirjat] (40–59)

Simukka Salla 2013 Punainen kuin veri (13–15) [Yläkoulun lukuklaanikirja]

Simukka Salla 2013 Lumikki-trilogia (13–15; 20–29; 40–49)

Simukka Salla 2016 Sisarla (10–15) [Alakoulun lukuklaanikirja]

Soininvaara Taavi 2009 Leo Kara -sarja (13–15)

Soininvaara Taavi 2000 Ratamo-sarja (13–15)

Soinne Laura 1946 Satuja (70+)

Somersalo [Tarvas] Aili 1919 Mestaritontun seikkailut (40–69)

Sommer-Badenburg Angela 1987 Pikku vampyyri -sarja (13–15)

Spungen Deborah 1984 Nancy (16–19)

Spyri Johanna 1885 Pikku Heidi (13–15)

St. John Lauren 2007 Valkoinen kirahvi -sarja (13–15)

Stanton Andy 2014 Herra Gummi -sarja (60–69)

Sten Camilla 2017 Synkät vedet -sarja (10–15)

Stenberg Birgitta 1989 Perttu-sarja (30–39)

Stephens John 2011 Smaradgiatlas (13–15)

Stiefvater Maggie 2011 Häivähdys (10–12)

Stine R. L. 2006 Nightmare Room -sarja (10–12)

Stine R. L. 2009 Goosebumps-sarja (10–15)

Strandberg Mats & Elfgren Sara B. 2012 Piiri (13–15)

Stranger Joyce 1982 Nuori eläinlääkäri -sarja (40–49)

Stratton Allan 2017 Uninoita (10–12)

Strid Jakob Martin 2012 Jättipäärynä joka kasvoi talon kokoiseksi (40–49)

Sugg Zoe 2016 Girl online (13–15)

Sumanen Nadja 2015 [nuortenkirjat] (50–59)

Sumanen Nadja 2015 Rambo (40–49)

Sumanen Nadja 2017 Terveisin Seepra (20–29; 40–49)

Surojegin Nora 2013 Pikkupöllö (20–29)

Surojegin Pirkko-Liisa 1997 Suomen lasten eläinsadut (70+)

Swan Anni 1901 [lasten- ja nuortenkirjat] (60–69)

Swan Anni 1916 Iris rukka (13–15)

Swindells Robert 1991 Huone 13 (13–15)

Takahashi Yoshihiro 2011 Ginga densetsu Weed (13–15)

– 1952 Tammen kultaiset kirjat -sarja (30–39)

Tanemura Arina 2017 Prinsessa Sakura (10–12)

Tanskanen Tiina 2017 Hevostyttö litu (10–12)

Tapola Katri 2002 [lastenkirjat] (40–49)

Tasane Steve 2019 Lapsi I (30–39)

Tatsuyama Sayuri 2006 Happy Happy Clover -sarja (7–9)

Tegenfalk Stefan 2016 Pianonvirittäjä (13–15)

Tengvall Raimo 2013 Virittäjät (13–15)

Teräs Mila 2016 Aurinkolinnut (30–39)

Teräs Mila 2004 Tyttö tulevaisuudesta (20–29)

Teutori 1982 Miina ja Manu -sarja (30–49)

– 1971 Tex Willer [sarjakuva] (10–12)

Thomas Angie 2017 Viha jonka kylvät (13–15; 20–39) [Yläkoulun lukuklaanikirja]

Thomson Kate 2010 Yön eläjä (13–15)

Tiainen Marja-Leena 1987 [lastenkirjat] (40–49)

Tiainen Marja-Leena 2010 Päin mäntyä (20–29)

Tiainen Marja-Leena 2016 Viestejä Koomasta (13–15)

Tolkien J. R. R. 1985 Hobitti eli sinne ja takaisin (10–15; 40–49)

Tolkien J. R. R. 1973 Taru sormusten herrasta -trilogia (10–15; 40–49; 60–69)

Tolonen Tuutikki 2015 Mörkövahti (30–39)

Tonogai Yoshiki 2013 Doubt (13–15)

Topelius Zacharias 1874 Adalminan helmi (20–29)

Topelius Zacharias & Karma Maija 1984 Vattumato (20–29)

Toriyama Akira 2006 Dragon ball -sarja (10–12)

Townsend Jessica 2018 Morriganin koetukset; Nevermoor-sarja (10–15; 20–29; 50–59)

Travers P. L. 1936 Maija Poppanen (40–49)

Trojepolski Gavriil 1977 Bim Mustakorva (40–49)

Tsukovski Kornei 1981 Tohtori Kivuton (60–69)

Tuhkanen Heli ja Tuhkanen Juha 1990 Karhuprinsessa (4–6)

Tuomola Jussi Juba 1998 Viivi ja Wagner -sarjakuva-albumit (13–15)

Turtschaninoff Maria 2014 Maresi (13–15; 40–59) [Yläkoulun lukuklaanikirja]

Tynkkynen Jutta 2016 Etsivätoimisto Mysteeri ja Pyhän Birman safiiri (7–9)

– 1982 Uskollisia ystäviä -sarja (60–69)

Uspenski Eduard 1975 Fedja-setä, kissa ja koira (20–49; 60–70+)

Vacklin Anders & Parhamaa Aki 2018 Sensored Reality -sarja (13–15)

Valente Catherynne M. 2013 [nuortenkirjat] (50–59)

Vau-kirjat 2002 [vauvojen ensikirjat] (20–29)

Veirto Kalle 2008 Etsivätoimisto Henkka & Kivimutka -sarja (13–15)

Veirto Kalle 2017 Ohut hauska kirja (40–49)

Veittikoski Niina 2010 Hertan maailma -sarja (40–49)

Velthuijs Max 1989 Rakastunut sammakko (4–6)

Verne Jules 1874 Maailman ympäri 80 päivässä (13–15)

Vik Merri 1974 Lotta-sarja (30–49)

Vostokov Stanislav 2015 Frosjan talo (40–49)

Walker Mort 1958 Masi-sarjakuvalehti (13–15)

Walker Richard 2000 Jaakko ja pavunvarsi (40–49)

Walliams David 2014 [lastenkirjat] (13–15)

Walliams David 2014 Herra Lemu (40–59) [Alakoulun lukuklaanikirja]

Walliams David 2018 Maailman rikkain poika (50–59)

Waltari Mika 1940 Komisario Palmun erehdys (16–19)

Walton Jessica 2016 Olen ystäväsi aina (40–49)

Ware Ruth 2017 Synkän metsän siimeksessä (16–19)

Wasiljeff Nonna 2018 Loukkupoika (10–12)

Watt Mélanie 2008 Aaro-orava-sarja (60–69)

Webb Holly 2010 [eläinkirjat] (7–9)

Wegelius Jakob 2017 Merten gorilla (10–12; 30–39)

Widmark Martin 2003 Kahuagentti Nelli Rapp -sarja (7–9)

Widmark Martin 2002 Lasse-Maijan etsivätoimisto -sarja (4–12; 60–69) [Alak. lukuklaanikirja]

Widmark Martin & Skogäng Ola 2018 Ruusun salaisuus (20–29)

Wieslander Jujja 1998 Mimmi lehmä ja Varis (40–59)

Williams Garth 1968 Eläinlapsia (30–39)

Willis Jeanne 2014 Mukulat mullin mallin (7–9)

Wilson Daniel H. 2001 Robopocalypse (16–19)

Wolfe Sean Fay 2015 Elementia kronikat -sarja (7–15)

Wrightson Bernie 2009 Creepy Archives -sarja (13–15)

LIITE 2. KYSELYN VASTAAJIEN KOTIPAIKKAKUNNAT

80 % vastaajista ilmoitti asuinpaikkakuntansa. Vastauksia tuli kaikkiaan 160 Suomen kunnasta, eniten seuraavilta paikkakunnilta:

Etelä-Pohjanmaa	Alajärvi (37), Soini (29)
Itä-Uusimaa	Lapinjärvi (12)
Kainuu	Kajaani (18), Vaala (55)
Keski-Pohjanmaa	Kokkola (11)
Keski-Suomi	Keuruu (37)
Kymenlaakso	Kouvola (70)
Lappi	Ranua (30)
Pirkanmaa	Nokia (34), Pirkkala (14), Tampere (219), Ylöjärvi (21)
Pohjanmaa	Vaasa (10)
Pohjois-Karjala	Rääkkylä (17)
Pohjois-Pohjanmaa	Oulu (46), Pudasjärvi (31)
Pohjois-Savo	Kuopio (34)
Päijät-Häme	Lahti (41)
Satakunta	Karvia (11), Pori (10)
Uusimaa	Espoo (14), Helsinki (30), Lohja (35)
Varsinais-Suomi	Kaarina (11), Pöytyä (22), Turku (57)

LIITE 3. TILASTOA

Taulukko 1. Milloin luet lasten- ja nuortenkirjoja? (prosenttia vastaajista)

	tytöt 4-6	pojat 4-6	tytöt 7-9	pojat 7-9	tytöt 10-12	pojat 10-12	tytöt 13-15	pojat 13-15	tytöt 16-19	pojat 16-19
Aina kun mahdoll.		33	35	13	29	12	14	7	15	
Joka päivä	78	67	32	21	24	26	10	5	15	10
Joka viikko		11	33	44	31	23	20	9	31	10
Liian harvoin			11	21	14	22	30	29	31	20
En milloink.				3	1	10	11	29		40
Ei ole tekemistä	11	22	46	33	43	33	37	20	46	20
Kun olen koulussa	11	22	28	36	33	31	25	15		
Kun olen kirjastossa	44	67	30	28	34	23	28	10	15	
Kun luen ääneen	11	33	22	26	24	15	24	7	8	10
Minulle luetaan	89	89	33	31	23	23	10	5	15	10
En saa unta	33	22	33	15	43	32	30	13	8	20

Taulukko 2. Millaisia lasten- ja nuortenkirjoja luet mieluiten? (prosenttia vastaajista)

	tytöt 4-6	pojat 4-6	tytöt 7-9	pojat 7-9	tytöt 10-12	pojat 10-12	tytöt 13-15	pojat 13-15	tytöt 16-19	pojat 16-19
Prinsessat, lohikäärme.	89	11	13		10	4	10	7	23	
Autot, tekniikka	22	56	6	23	1	24	1	17	23	20
Hauskat, huumori	56	89	65	67	51	60	41	37	46	20
Kauhu, jännitys	33	22	50	59	70	47	63	37	31	30
Satu, tarinat	89	67	43	21	36	23	24	8	23	
Runot, lorut	44	44	13	5	5	4	2	1	8	
Paljon kuvia	100	67	28	38	15	21	8	8	8	
Uudet tiedot	33	56	39	28	21	28	15	11	54	20
Elokuva, tv-sarja	56	22	37	18	44	36	49	21	54	10
Sarjakuva	22	33	39	46	30	46	21	34	15	30
Ei minkäänl.					1	5	6	19		20

Taulukko 3. Mistä saat lukuvinkkejä lasten- ja nuortenkirjoista? (prosenttia vastaajista)

	tytöt 4-6	pojat 4-6	tytöt 7-9	pojat 7-9	tytöt 10-12	pojat 10-12	tytöt 13-15	pojat 13-15	tytöt 16-19	pojat 16-19
Kavereilta, tutuilta		22	56	31	63	36	52	21	62	30
Koulusta	11	22	63	51	58	59	53	44	77	50
Kirjastosta	89	67	61	49	53	40	43	20	69	50
Kotoa	78	56	50	56	36	36	25	15	38	30
Lehdistä	11		20	18	11	13	11	7	31	20
Lukemosta			6		3	4	1		15	10
Blogeista			6	3	6	10	9	2	31	
Somesta	11		4	5	33	16	45	15	54	20
En oikein mistään		11	7	18	6	19	17	34		40